YENİ HİKÂYELER 1949

VARLIK YAYINLARI

YENİ HİKÂYELER 1949

Hazırlayan:
YAŞAR NABİ

BİNGÖL
No:
KİTAPLIĞI

YENİ HİKAYELER
1949

Samet Ağaoğlu, Abdülkadir Çakır, Fahri Erdinç, Müzaffer Hacıhasanoğlu, Ceyhun Atuf Kansu, Orhan Kemal, Suphi Kilimci, Muhtar Körükçü, Bekir Sıtkı Kunt, Kemal Bekir Manav, Ferhan Oğuzkan, Mahmut Özay, Zeyyad Selimoğlu, Haldun Taner, İlhan Tarus.

VARLIK YAYINLARI
Ankara Caddesi, 80/1, İstanbul

YENİ HİKÂYELER: 2

Varlık Yayınları Sayı: 36
İstanbul'da Güven Basımevinde basılmıştır.
Mart 1949

ÖNSÖZ

Geçen sene «Yeni Türk Hikâyeleri I» ismiyle genç hikâyecilerimizin çıkmamış hikâyelerinden meydana gelen bir eser yayınlarken, başında, her sene ayni şekilde bir ciltle bu teşebbüsümüzü devam ettirmek ümidimizi belirtmiştik. Bu ciltle size sunduğumuz eser, o serinin ikinci sayısıdır. Yalnız bu defa isimde küçük bir değişiklik yaptık. Başlıkta yılları belirtmek ve «Yeni Şiirler 1949» la arada bir muvazilik tesis etmek için kitaba bu ismi koymayı daha uygun bulduk.

Küçük hikâye okuyucusu sayısının memleketimizde hayli az olmasına rağmen, her sene yeni bir ciltle bu teşebbüsü bir an'ane haline getirmek niyetindeyiz. Geçen sene yayınladığımız eserin, satış miktarı ne olursa olsun, okuyucularımızdan gördüğü hararetli kabul ve bu münasebetle aldığımız coşkun takdir mektupları bu arzumuza en kuvvetli destek olmuştur.

Hikâyeciliğimizin bugün, hiç bir devirde erişmediği bir gelişme ve olgunluk seviyesinde olduğunu bu münasebetle bir kere daha belirtmek bugün için bir zevktir. Bir günlük ömrü olan gazete hikâyelerinden ayrıca, kitap halinde okunup saklanmaya lâyık bir de edebî hikâye tarzı bulunduğuna ve bu ede-

bî nev'in korunmaya, devam ettirilmeye ve teşvike her hususta lâyık olduğuna inanıyoruz. Genç Türk hikâye sanatının bu kadar kuvvetli eserler verdiği bir devirde, «Varlık» ın tabiatiyle dar çerçevesi içinde yapmaya çalıştığımızı, her sene yeni ve çıkmamış eserlerden mürekkep böyle bir ciltle ve ayrıca genç hikâyecilerimizin en güzel eserlerinden derlenmiş kitaplarla genişletip takviye etmek isteyişimiz bu yüzdendir. Hikâye kitabının satılmayacağı iddia edilen bir memlekette, okuyucularımızın bu gayretimizi teşvik edeceklerinden şüphe etmiyoruz.

Y. N.

Not: Hikâyeler, kitaba, yazarların soyadları alfabe sırasiyle konulmuştur.

Samet AĞAOĞLU

OTUZ SENE SONRA

Zarfın içinden çıkan mektubun ince satırlarını çok eski bir âşinanın yüzünü hatırlatır gibi tanıdı. Bu mektup ondan geliyordu. Gözlerinin önünde 30 sene evvelki son manzara canlandı:

Basit ve eski mobilyeleri, yırtık perdeleri ve kirli camları olan küçük bir odada karşı karşıya oturmuşlardı. Ortada bir masanın üstünde hazırlanmış bir bavul duruyordu. Masanın altında bol ve parlak tüylü iri bir kedi uzanmıştı. Duvarda ılık bir sonbahar güneşinin titrek ışıkları yanıyordu.

Kadın oturduğu koltuğun dirsekliğine parmaklariyle vuruyor ve asabî bir sesle: «Hayır, hayır, diyordu, daha fazla tahammül edemiyeceğim. Ben gidiyorum. Bu, hayat değil, sürünmektir. Benimle evlenirken vâdettiğin bu muydu?

«Fakat sizinle evlenirken aşktan başka bir şey vâdetmedim.»

Bu cevabı sâkin olmıya çalışarak vermişti.

«Evet, hiç bir şey vâdetmedim. Şimdi yine seni seviyorum. O halde vâdimi tutuyorum. Fakat mademki gitmek istiyorsun, hay hay!»

Kadın yerinden kalkmış, bavulu almış ve kapıya doğru yürümüştü. O zaman içinden, arkasından koşmak ve gitme demek için şiddetli bir arzu duymuştu. Fakat harekete geçinceye kadar kadın sokak kapısından da çıkmış ve arkasında kendisinden son canlı iz

olarak sert bir kapı çarpması sesinden başka bir şey bırakmamıştı! O zaman beş senelik bir evlilik hayatının bu son gününde kalbinde ne sevinç, ve ne sızı, hiç bir his duymadan, hattâ hiç bir şey düşünmeden uyuşuk bir halde saatlerce koltuğa gömülü kalmıştı.

Bu son gündenberi otuz sene geçmiştir. Onu bir daha görmedi. İlk zamanlar bazı haberler aldı. Fakat sonra her şey mazinin karanlıklarına karıştı. Şimdi 65 yaşındadır. Hayatında canlı veya cansız kendisine bağlı ve kendisinin bağlı olduğu tek bir varlık yok. Yalnız başına, bir zamanlar hatırı sayılır bir dereceye gelmiş olan servetinin son kırıntıları ile yaşamaktadır.

Birkaç satırdan ibaret olan mektubu okudu. Kadın, görüşmek için bir randevu veriyor, buluşma yeri olarak şehrin çok lüks bir pastahanesini gösteriyordu.

Ne mektup, ne de bu davet onda hiç bir heyecan yaratmadı ve mektupta tesbit edilen günde her zamanki elbiseleri, her zamanki hali ve her zamanki yüzü ile pastahaneye gitti. Köşedeki küçük masalardan birisine oturarak beklemeğe başladı. Pastahane şık ve güzel kadın ve erkeklerle doluydu. Birçok lisan konuşuluyor, garsonlar acele acele hizmet ediyorlar, arada bir şuh bir kahkaha işitiliyordu.

Bütün hayatında böyle lüks yerlere pek nadir gittiğini düşündü. Halbuki içinde bu şık insanlardan birisi olmak için nihayetsiz bir ihtiras ve arzu vardı. Buna rağmen neden bu âlemlerin adamı olamamıştı? Mahcubiyet mi? Parasızlık mı? Adam sen de; olmadı işte. Şimdi derdini mi çekeceğim? Daha ne kadar arzuları, ne ihtirasları böyle kalbinde kendi kendilerine yanmış ve sönmüşlerdi. Şimdi bu ateşlerin külleri bile kalmamıştı.

Birdenbire yanıbaşında titrek bir kadın sesi duydu:

«Beklettim mi?»

Başını kaldırdı ve karşısında kendisine bakan bir kadın gördü. O idi. Fakat, Allahım, bir insan bu ka-

dar değişebilir mi? Çizgilerle dolu bir toparlak yüzün, bu beyaz saçların otuz sene evvel kendisini bırakıp giden canlı, güzel kadınla ne alâkası vardı? Fakat gözleri ayni gözlerdi: Tatlı, içleri ışıkla dolu koyu kestane renkli gözler!

Yerinden kalkmak istedi ve kekeliyerek:

«Affedin, dalmışım» diyebildi.

Kadın gülerek:

«Rahatsız olmayın, rahatsız olmayın» dedi ve hemen oturdu. Bir müddet birbirlerine baktılar. İlk evvel kadın söze başladı:

«İhtiyarlamışsınız. Seneler çabuk geçiyor. Fakat izleri çok kuvvetli!»

«Evet, ihtiyarladım. Sonra hayatın bin bir cilvesi ve hâdisesi bazan da ruhu ve bedeni vaktinden evvel çöktürüyor. Ben de sizi ihtiyarlamış buldum. Yalnız aramızda bir fark var, neşelisiniz.»

«Neşeli miyim? Belki de. Zaten neşe, saadet gibi hallerin ne kadar izafî olduğunu şimdi anlamış bulunuyorum. Olabilir ki, şu dakikada sizi gördüğüm için neşeliyim. Fakat esasında hayır, dostum, yine eskisi gibi aksi, sert ve hırçın tabiatim bütün neşemi silip süpürmektedir.»

Erkek bu sözlere cevap vermek istemedi. Onların altında hangi mânaların gizlendiğini anlamıştı. Eski karısı, konuşmayı evlilik senelerine ve ayrılmak hâdiselerine getirmek istiyordu. Halbuki kendisi o mevzulara girmekten çekiniyor, ve konuşmanın iki dost arasındaki bir konuşma şeklinde kalmasına çalışıyordu.

Fakat kadın niyetinde ısrar etti:

«Cevap vermiyorsunuz. Siz de yine eskisi gibisiniz. Ruhan hiç değişmemiş olduğunuzu görüyorum. Hoşunuza gitmiyen bir sözümü cevapsız bırakmak! Şimdi bunları söylerken, hattâ korkuyorum, acaba tıpkı o zamanlar yaptığınız gibi, kalkıp gidecek misiniz?»

Kadının bu sözlerini biraz endişe, biraz hiddet ve biraz yeisle dinledi. Acaba otuz sene sonra kendi-

sini tekrar görüşmeğe davet eden eski karısı ona, bu lüks pasta salonunda, şehrin en tanınmış insanlarının gözü önünde, ölmeden evvel bir daha hakaret etmek mi istiyordu? İşte o, rengi ve bakışı değişmemiş gözlerinde ayni istihfaf dolu ışıklar belirmişti. O da kendisini bir an için otuz sene evvelin asabiyet havasına getirmek istedi. Fakat kadın birden elini tuttu ve hafifçe gülümsedi. Erkek o el sıkışını, bu elden kendisine geçen sıcaklığı o kadar iyi tanıdı ki, aradan geçen seneler ipi kopmuş bir tesbihin taneleri gibi masanın üstünde dağıldılar, içini eski karısını ilk aşk günlerinin heyecaniyle öpmek için dayanılmaz bir arzu kapladı ve başını ona doğru uzattı. Kadın hafif bir sesle, çok geç azizim, çok geç dedi ve elini çekti. Yanlarından geçen garson bir şey içip içmiyeceklerini sordu. Erkek, karısının gözlerinin içine baktı:

«Ben çoktanberi yapmadığım bir şey yapacağım, alkol alacağım. Bir votka.»

Kadın: «Peki, dedi, siz votka için, ben koyu bir çay isterim.» Ve eski kocasına dönerek:

«O günden sonra», diye başladı, «sizi, yaptığınız bütün işleri, hareketlerinizi hep takibettim. Bu 30 sene içinde ben neler yaptım? Bunlar ehemmiyetli şeyler değil. Evlendim, çoluk çocuğa karıştım, evlât saadetini ve evlât acısını tattım. Bütün bunlar her insanın hayatının tabiî hâdiselerinden ibaret. Ben bugün yalnız sizden bahsetmek istiyorum.»

Erkek: «Nasıl isterseniz, diye cevap verdi. Ben şu dakikada sizinle tekrar buluşmanın verdiği zevk içindeyim. Evet, bu tam bir zevk. Çok soğuk bir havada sıcak bir odaya girerken duyulan veya çok sıcak bir havada serin bir bardak su içerek duyulan zevk gibi bir zevk.» Ve burada dudaklarının kenarında belli belirsiz bir bükülme oldu ki, kadın içinden bir şeyin, iyi, güzel ve ince bir şeyin kırıldığını hissetti. Yine ayni müstehzî tebessüm, diye düşündü, onun en samimî, en hararetli, en heyecanlı olduğunu sandığım an-

larda beliren mel'un çizgi! İşte altmışını geçiyor; onu bıraktığım gün gençti, şimdi ihtiyardır. Fakat onu bırakmak için ruhumda duyduğum büyük kuvveti yaratan bu çizgi yine yüzündedir ve yine samimî olması lâzım gelen bu anda beliriyor!

Erkek devam etti:

«Sizden ayrıldıktan sonra, daha doğrusu siz beni bırakıp gittikten sonra (bu kelimeleri ağır ağır ve tane tane söyledi), hayatımı yalnız geçirdim, diyebilirim. Birçok işler yaptım, zengin oldum; kitap yazdım, siyasete karıştım, seyahat ettim ve sonra yoruldum. Şimdi şöyle bir arkama dönüp bakıyorum ve bütün bu çocukluklar, bu maskaralıklar, bu mânasızlıklar mı benim hayatımı teşkil ettiler, diye hayret ediyorum.»

Kadın eski kocasının yüzüne şefkatle baktı ve: «Evet, hayatınızın maceralarını biliyorum. Size bir şey söylemek isterim. Sakın kızmayın, o zamanlar sizi hulyalarınızdan, o hulyaları tenkit ederek zorla uyandırdığım zaman yaptığınız gibi, sert ve kaba sözlerle beni azarlamayın. Sizi büyük bir aşkla severek karınız olmuştum. Bende bu aşkı doğuran ne maddî güzelliğiniz, ne şuyunuz ve ne de buyunuzdu. Zaten güzellikten, şundan ve bundan fazla nasibiniz yoktu. (Kadın burada belli belirsiz bir göz kırptı ve erkek onun vaktiyle beraberken de kendisine çirkinsin, ama, seni seviyorum, dediği zaman ayni şekilde göz kırptığını hatırladı), Evet, beni size bağlayan bu hulyalarınızdı. Onlar yalnız sizin kendinize ait değildi. Bana, olmasını istediğiniz çocuklarımıza, vatana ait hulyalardı. Sizi hayranlıkla dinliyordum. Zengin olmak, meşhur olmak, büyük olmak istiyordunuz. İdeallerinize doğru yürürken mâruz kalacağınız her felâkette, erişeceğiniz her saadette kendimi sizin kolunuzda ve yanınızda düşünüyordum. Bir gün bana büyük bir inkılâpçının hayatından bahsettiniz ve bu hayatta karısının aldığı yeri söylediniz. Hapse girerken yanındadır, oradan kaçar-

ken yanındadır, ihtilâlin içinde ve siperlerde yanındadır!

Çocukları seviyordunuz. Bizim çocuklarımız olursa onları nasıl büyüteceğimiz üzerinde ne uzun, ne ince hayaller kurdunuz! Her birinin hayat seyrini düşünüyor ve bana anlatıyordunuz. Bu hulyalar renk ve hareket doluydu. Fakat dikkat ediyordum, tahayyüllerinizde bana biraz garip ve çok cazip gelen bir hususiyet vardı. Bu tahayyüllerde felâket ve faciaya büyük yer veriyordunuz. Hattâ yer vermekle kalmıyor, teferruatına kadar düşünüyordunuz. Bir gün, doğmamış ve çok şükür ki, doğmadılar, çocuklarımızdan bahsederken bana, sık sık kafama şu düşünce geliyor demiştiniz, acaba kader bize bu çocuk bahsinde neler hazırlıyor? Sonra şunları anlatmıştınız: İkisi de çocuk için çıldıran bir karı koca tasavvur ediyorum. Bunların çocukları beş yaşına girdikleri zaman ölüyorlar. Kadın ve erkek her defasında ölen çocuklarının başucunda, birbirlerine bakarak, Allahım, diye dua ediyorlar, bize yaşayacak bir evlât bahşet! Fakat bu dua makbul olmuyor, seneler geçiyor, evlâtlar göçüyor ve nihayet kadın erkeğine, hayır, diyor, biz yaşayan evlât saadetini birbirimizden tadamıyacağız. Kaderimiz beraber bulunduğu müddetçe buna imkân yok. Bırak beni, ben çocuğumu başkalarından bulmağa gideceğim!

Bu hulyanı bana anlatırken, çocukların beş yaşına kadar nasıl büyüdüklerini, ana babanın onları nasıl sevdiğini, onlara nasıl baktığını, sonra o meş'um beşinci sene geldiği zaman nasıl bir ümitsizlik içine düştüklerini, çocukların nasıl hastalandıklarını, nasıl öldüklerini en ince noktalarına kadar anlatıyor, anlatıyordun!»

Erkek, karısının yüzüne baktı. Bu yüzde tarifi çok güç bir elem belirmişti. Garsona bir votka daha ısmarladı ve alkol hoşuma gidiyor, diye düşündü. Bir ruhiyatçı, alkol insanın, olduğu ile olmasını istediği hal arasındaki boşluğu doldurur, demiş. Bence olmasını

istediği hal değil, maziyi, hali ve istikbali bir araya getirip birleştiriyor!

Kadın bir müddet sustuktan sonra konuşmıya başladı:

«Benim hakkımdaki hulyaların ne kadar tezatlı idi yârabbi! Bir gün bana, sen benden evvel ölmelisin, hem çok evvel ve ben ömrümün sonuna kadar başka hiç bir kadının yüzüne bakmadan seni düşünmeliyim, demiştin. Acaba bu mümkün mü? Neden olmasın?.. Bir irade meselesi. Nihayet hayalimde seni her zaman canlı tutabilirim. Resimlerini karşıma alarak onlarla bir karı koca gibi münasebet tesis ederim. Sesini plâklara alırım. Sabahtan akşama kadar evimin içi yine sesinle dolu kalır, diye ilâve etmiştin ve bana, benim nasıl öleceğimi, mezarda nasıl çürüyeceğimi tasvir ederek galiba, demiştin, ölümünden çok sonra bir gün mezarını gizlice açarak senden ne kaldı diye bakacağım. O zaman bir tutam saçla bir iki parça kemik bulacağım ve bunları alıp eve getireceğim!

Fakat bu karanlık, bu facialı hayallerinin yanında yine benim için renk ve ışık dolu düşüncelerin vardı. Seni kendi elimle yetiştireceğim, senin için kitaplar yazacağım, benim bütün yaptıklarım onun eserleridir, ben bir vasıtadan ibaretim diye bütün dünyaya ilân edeceğim, diyordun ve bana nasıl beraber ihtiyarlıyacağımızı, birbirimizden artık maddî zevk alamaz hale geldiğimiz gün beraber geçen bütün bir ömrün hâdiselerini nasıl hatırlayıp konuşacağımızı, çocuklarımızın, torunlarımızın etrafımızda nasıl dolaşacaklarını anlatıyor ve hayır, diyordun, sen benden yalnız bir ay evvel öleceksin. Ben senden sonra ancak bir ay yaşamalıyım. O da ebediyen yok oluşunun ıstırabını tatmak ve bu suretle senden en son zevki de almak için!

Sonra elbiselerime, ev eşyalarımıza ait hulyaların vardı. Elbiselerinle, eşyalar ve seninle benim aramızda münasebetler kuracağız. Öyle münasebetler ki, evimizi onlar yapacak, onlardan birisi bozulduğu zaman

bütün ev tatsız bir manzara ve tatsız bir hal alacak ve işte bu suretle evimizin sağlamlığını temin edeceğiz, diyordun.»

Erkek, kadının yavaş yavaş siz demekten vazgeçerek, sen diye konuşmağa başladığına dikkat etti. Bu, eski itiyadın tekrar ve kendi kendine canlanması mıydı? Yoksa mahsus, samimî olmak ve samimî gözükmek kasdı ile mi böyle hitabediyordu?

Kadın devam etti:

«Zenginlik hülyaların vardı. Zengin olacağız, zengin olacağız! Hayatta bütün ihtiyaçlarımızı, bütün arzularımızı en ehemmiyetsizlerine kadar tatmin edeceğiz, diyordun ve bu zenginliğe doğru yollardan, namuslu yollardan geçerek erişeceğiz. Nasıl olacak, bilmiyorum, fakat muhakkak olacak. Zenginliğimizi iyi kullanacağız, kimsesiz çocukları büyütüp okutacağız, mektepler, hastaneler açacağız. Bütün bu hayır müesseselerine senin ismini vereceğim. Öldükten sonra ikimiz de daima iyilikle anılacağız, diye ilâve ediyordun. Birçok projeler yaptın, ticaret, gazetecilik, fabrikatörlük, hülâsa her türlü mesleklerin projelerini çizdin.

Fakat bütün bu projeleri yaparken küçük bir memurdun. Bana, evet, daha birkaç sene de böyle kalacağım. Sonra serbest hayata atılacağım, o zaman elele bütün projelerimizi gerçekleştireceğiz, diye heyecanlı vaitlerde bulunuyordun. Bu vaitlerin hiç birisine lüzum yoktu. Ben o zamanlar senden ve hülyalarından memnundum. Seninle ve hülyalarınla küçücük evimizde mesut yaşıyordum, yahut yaşadığımı sanıyordum.»

Kadın sustu ve derin nazarlarla kocasına baktı. Bu buruşmuş ihtiyar yüzün o zamanlar kendisine verdiği tatlı heyecanı hatırlıyordu. Kalın, ciğerlerin tâ ortasından gelen erkek sesin gözlerinin önünde canlandırdığı hayaller içinde yaşanılan birkaç seneden sonra birdenbire garip, esrarlı bir değişme olmuştu.

Erkek: «Devam ediniz, dedi. Gençliğimin bütün tahassürlerini gömülü oldukları yerlerden birer birer

çekip çıkarıyorsunuz. Bunları ben hemen hemen hep unutmuştum. Şimdi bir başkasına ait hikâyeler dinliyor gibiyim.»

Kadın: «Şimdiden sonra söyliyeceklerim acıdır. Şimdiden sonra size, yıkılan şatodan bahsedeceğim, evet, yıkılan şatodan, diye tekrar başladı:

«İşte ilk evlilik senelerimiz bu hayaller içinde geçti, değil mi? Şimdi bir başkasına ait hikâyeler gibi hatırladığımız hayaller içinde. Fakat ben bunları bir başkasına ait hikâyeler diye anlatmıyorum. Kendi maceramı, içinde sizin de bulunduğunuz kendi maceramı anlatıyorum.

Hayallerin yavaş yavaş şekil değiştirmeğe başlamıştı. Bunu ilk defa şöyle bir konuşmanda farkettim:

Biliyor musun, dedin, ne istiyorum, elime şu veya bu tesadüfle, meselâ bir piyango isabetiyle büyük bir para geçiyor. Çocuklarımız doğmuştur. Ben bu paranın hemen hemen hepsini sana ve çocuklara bırakıyorum, kendim az bir para ile bir gün sizden habersiz ortadan kayboluyorum. Beni uzun zaman aradıktan sonra bulamıyarak ümidinizi kesiyorsunuz. Sonra seneler ve seneler geçiyor, çocuklar büyüyor, sen belki evleniyorsun veya evlenmiyorsun. Bir gün, bir gece vakti kapını ihtiyar bir adam çalıyor. Bu adamın yüzünde tanıdığın izler var. Fakat ihtimal vermiyorsun. İhtiyar seninle konuşuyor, çocukları soruyor ve çekilip gidiyor. O, benim! Senelerce dünyada dolaşmış, hayatın ve dünyanın ne olduğunu anlamış bulunuyorum. Tekrar gelişim sana kendimi tanıtmak, hayalinde kaybolduğu zamanki hatlariyle yaşayan kocanın yerine ihtiyar bir adam koymak için değildir. Sırf, acaba kendimi sana tanıtmadan karşında durabilecek miyim, bunu anlamak içindir!

Sen bu sözleri söylerken ben hayretle dinliyordum. İlk defadır ki benden uzak, içinde benim bulunmadığım bir tahayyüle dalmıştın.

Sonra sende gördüğüm ikinci değişme yüzünde

oldu. Bazan konuşurken ve en çok benimle alâkalı olarak, bana sevgini anlatmak, benim için düşündüklerini söylemek veya benim sözlerimi tasdik etmek için konuşurken dudaklarının kenarında ince, belli belirsiz bir bükülme oluyor ve yüzün bu bükülme ile müstehzî bir mâna alıyordu. Demin de ayni çizgiyi yine dudaklarının kenarında gördüm. Seni heyecanla ve hattâ mestolarak dinlediğim zamanlar, bu çizgi yüzünde belirince bütün vücudum ürperiyor, yüksek bir yerden düşmüş gibi oluyordum.

Düşünce ve tahayyüllerin gittikçe vahşi ve kaba şekiller almağa başladı. İnsanî olan bütün hislerin bir ağacın kabuğu gibi sıyrılıp dökülüyor ve bunun altından karanlık, çirkin ve hırçın bir ruh meydana çıkıyordu. Zaman zaman önümde duruyor, sevmediğin bazı insanlardan ne kadar nefret ettiğini ve onları işkenceler içinde nasıl öldürmek istediğini anlatıyordun. İnsan öldürmek için korkunç makineler, vasıtalar ve usuller düşünüyordun. Bir gün bana bir bıçkı makinesinden bahsettin. Bir ağaç gövdesi gibi yüzükoyun uzatılmış insanın başından ayaklarına doğru bir makine altında dümdüz, birbirine müsavi ve en ufak girinti ve çıkıntısı olmıyan altı parçaya nasıl bölüneceğini, bir başka gün diz çökmüş ve başı bir demir üzerine eğdirilmiş bir adamın başına birkaç metre yüksekten düşecek birkaç tonluk bir yuvarlağın bu başı nasıl yamyassı bir hale getireceğini en ince teferruatına kadar, ve hemen hemen zorla anlattın. O zaman yücutla baş bir kalkan balığının kuyruğu ile gövdesine benziyecek, dedin. Yüzüne korku ile baktım. Gözlerin parlıyor, burun deliklerin açılıp kapanıyordu. Ne oluyorsun? diye bağırdığım zaman kendine geldin, korkma, korkma diye cevap verdin, bu mel'un adamlardan öyle nefret ediyorum ki, onları yoketmek için buralara kadar düşünüyorum.

Sende yeni bir hal daha başlamıştı. Eskisi gibi neşeli, heyecanlı ve hummalı değildin. Gittikçe daha

az konuşuyor ve beraber bulunduğumuz zamanın artık büyük kısmı sükûtla, gözleri kapalı, kendi kendine düşüncelere dalmış bir vaziyette geçiyordu.

Sonra bana karşı o eski ince alâkan azalmıştı. Arada bir, ah, diyordun ,sen olmasaydın, ben yapacaklarımı bilirdim. Bütün elânımı, bütün gayretimi senin mevcudiyetin kırıyor. Ve hemen söylediğin sözlerin benim üzerimde yapacağı tesiri azaltmağa çalışıyor ve sakın yanlış anlama sevgilim, diye ilâve ediyordun, seninle daima ve gittikçe artan bir şekilde mesudum, demek istediğim: büyük işler yapmak istiyen insanlar yalnız olmalıdırlar, kalplerinde en ufak zaafları olmamalı, aşk, şefkat ve merhamet hislerinden uzak kalmalıdırlar.»

Kadın sustu. Erkek sanki kendisini dinlemiyormuş gibi dalgın ve gözleri başka bir noktaya dikilmiş, karısının sustuğunun farkına bile varmamış bir vaziyetteydi.

Kadın: «İstemiyorsan devam etmiyeyim, seni üzüyor muyum?» diye sordu.

Erkek bir rüyadan uyanır gibi kendisini topladı ve kekeliyerek: «Hayır, bilâkis, devam ediniz; şimdi bir söz söylüyordunuz. Ben demek o zaman size büyük işler yapmak istiyen insanlar hayatta kalbsiz ve merhametsiz olmalıdırlar, demiştim, öyle mi? Ne kadar yanlış bir görüşe saplanmışım!

Hayır, hayır! İşte ölümün eşiğinde bulunuyorum büyük işler büyük kalblerle, bütün kâinatı, bütün kâinatın aşkını ve merhametini içinde taşıyacak büyük kalblerle başarılabilir. Aşksız ve merhametsiz büyük eser verilemez. Aşk ve merhamet her büyüklüğün gıdasıdır.»

Kadın tekrar başladı:

«Evet, büyük işler yapacak insanlar kalbsiz ve merhametsiz olmalıdır, diyordun, insanları birer paçavra gibi kullanmasını bilenlerdir ki, hayatta muvaffak olurlar. Fakat hedefe varmak için icabederse in-

sanların yüzüne güleceksin, ellerini, ayaklarını öpeceksin, kendilerine sadık kalacağına yeminler edeceksin, fedakârlıkların bin bir misalini göstereceksin. Günü geldiği zaman, kudret ve kuvvet sahibi olduğun zaman da ilk darbelerini, her türlü izzetinefis fedakârlığı mukabilinde senin elini tutmuş ve seni yükseltmiş olan bu insanlara vuracaksın. Onlar senden gelen darbeleri gördükçe şaşıracaklar, nankör, vefasız, hain diyeceklerdir. Ne ehemmiyeti var? Bütün bu feryatlar onların boğazlarından çıkacak son sözlerden ibarettir. Sonra ebediyen susacaklar!

Tasavvurların zaman zaman beni endişeye düşürecek kadar ahlâksızlaşmıya başladı. Birkaç defa bana zengin olmak için tek çarenin şu veya bu vasıtalarla, diğer insanları soymaktan ibaret olduğunu söyledin, ve hattâ bir gün, bilir misin, dedin, ne kadar basit bir şekilde, bir sabah uyandığımız zaman kendimizi zengin bulabiliriz. İşte meselâ, benim çalıştığım dairenin mutemedi her ayın birinci günü memur maaşlarını vermek için 150 bin lirayı çantasına kor ve gelir. Bu adamı yolda ve hattâ dairedeki odasında daha çantasını açmadan soymak mümkün, hiç kimse de benden şüphelenmez. Bu işde ilk ve son şüpheler daima mutemedin üstünde toplanacaktır. Parayı bankadan alan odur ve para çantası onun elinde iken yok olmuştur. O halde yok eden de bizzat kendisidir. Ne çıkar? On seneye mahkûm olacak. Bilmeden yaptığı bu iyiliği karşılamak kolay. Yaşamak için bütün ümitlerini kaybetmiş, ihtiyarlamış ve yorulmuş bir halde hapisten çıktığı gün kendisine meçhul bir yerden gönderilen on bin lira bulacaktır. İşte bütün o acı mazi unutuldu ve yeniden yaşamak ümidi doğdu!

Bütün bu tahayyüller, bu tasavvur ve düşünceler arasında hayatımızın basit gidişi değişmiyordu, ayni küçük memur kalıyordun, ayni mahrumiyetler içinde yaşıyorduk. Bu kadarla kalsa iyi. Daha fenası, âmirlerinden ihtarlar almağa, cezalar görmeğe başladın. İş-

ten eve asabî ve yorgun geliyordun. Sana neden böylesin, neyin var? diye sorduğum zamanlar beni azarlıyor, yemeği acele acele yiyerek divanın üzerine uzanıp kalıyordun. Evin içinde senin yanında kendimi tamamen yalnız hissetmeğe başladım ve bu hisle beraber bende senin hakkında, evimiz hakkında, evlilik ve saadet hakkında yeni fikirler doğmağa başladı. Kendi kendime, acaba ben aldandım mı, diyordum, bu adam bir tahayyül makinesinden başka bir şey değil mi? İşte seneler geçiyor, işinde yükselmiyor, hattâ fena notlar alıyor. Sonra onun bu gittikçe asabî, haşin ve kaba olması, düşüncelerinin gittikçe vahşileşmesi ve ahlâksızlaşması bununla alâkadar olamaz mı? Muvaffak olamıyor ve olamayınca istikbalini ellerinde tutan insanlara düşman kesiliyor, arzularını daha kestirme yollardan, ahlâksızlık yollarından gerçekleştirmeyi düşünüyor!

Vardığım bu neticelere yavaş yavaş inanıyordum. Artık seni bir yabancıyı tetkik eder gibi tetkik ve tahlil edebiliyordum. Evimiz bana gittikçe soğuk geliyor, eşyalarımızın eskiliğini ve azlığını farketmeğe başlıyordum.

Bu düşüncelerle beraber ben de sana karşı kaba olmağa başladım. Bana tahayyüllerini anlatmak istediğin zaman sözünü kesiyor, hattâ, bütün bu lâflardan bıktım, anlıyorum ki, hayatımız hep böyle geçecek, diye cevap veriyordum. Bu cevaplarım seni sinirlendiriyor ve hiddetle evden çıkıp gidiyordun.

Yavaş yavaş ayni evin içinde iki yabancı ve iki düşman haline geliyorduk. Bunu farkettiğim zaman kendi kendime hayret ettim. O halde neden seni bırakıp gitmiyordum? Bunun cevabını kendi kendime şöyle veriyordum: Ben gidersem daha bedbaht olacak! Biraz daha beklemeliyim. Belki bu geçirdiği, bir buhrandır, belki yakın bir günde iyiliğe dönecektir!

Fakat heyhat! Bütün ümitlerim boşa çıkıyor ve sen gittikçe esrarlı bir hal alıyordun. Bazan birbirimi-

ze tek bir kelime söylemeden günler geçiyordu. Yavaş yavaş şöyle bir endişeye kapıldım: Bir gün, diyordum, beni bu evde yalnız bırakıp kaçacak, hattâ bir tek satır bile yazmadan! Buna tahammül edemezdim. Haysiyet ve izzetinefsim böyle bir darbenin altında şiddetle yaralanırdı. Bu haysiyet ve izzetinefis düşüncesi bu suretle kendisini gösterince, artık senin her hareketini haysiyet ve izzetinefsime bir darbe diye karşılamağa başladım. O zaman bana söylediğin sözler bende daha acı, daha kırıcı bir tesir yaptılar. Bunun aksülâmeli fena oldu. Ben de senin gibi konuşmağa, senin sert sözlerine daha sert sözlerle mukabele etmeğe başladım. Bazan o kadar ağır kelimeler ağzımdan çıkıyordu ki, sen korku ile yüzüme bakıyordun. Bir kelime ile, şirret ve kavgacı olmuştum.

Bendeki bu değişiklik seni evin içinde büsbütün bir hayal haline getirdi. Gece yarıları sessizce eve geliyor ve sabahları yine beni görmeden ve görmemeğe çalışarak gidiyordun. Benden korktuğunu anlamıştım. Sana öyle geliyordu ki, bir gün çalıştığın yere gideceğim, âmirlerinin yanında sana en ağır hakaretleri yapacağım.»

Kadın birkaç saniye sustu. Sonra derin bir nefes alarak, ah, o günlerin ıstırabı, diye devam etti: «Sanki bütün vücudumu ince tellerle sıkı sıkıya sararak bağlamışlardı. Bu ince teller etlerimi kesiyor, her gün biraz daha derin yaralar açıyordu. Ruhumun mâruz kaldığı işkence maddî ağrılar şeklinde her yanımı sarıyor, saatlerce yatakta büzülmüş bir vaziyette kalıyordum. Dünyada hiç bir acı bir kadının bu ruh işkencesinden doğan acı kadar öldürücü ve yıpratıcı olamaz. Bedbaht değil, ondan daha beterdim.

Fakat bütün bunlara rağmen seni hâlâ sevdiğimi görüyordum. Bu sevgi sana acımak şeklinde tezahür ediyordu. Evet, sana şiddetle acıyordum. Haline bir sarsaklık gelmişti. Rüyada yürür gibi yürüyordun. Üs-

tünü, başını ihmal ediyor, bazen günlerce traş olmuyordun.

Nihayet o gün, o senden ayrılmanın benim için mukadder olduğuna inandığım gün geldi.»

Kadın sustu. Erkek eski karısının yüzünün sararmış olduğunu ve gözlerinde yaşlar parladığını gördü. Elini yavaşça onun üstüne koydu. Fakat kadın elini çekti ve «Evet o gün geldi diye devam etti, sokakta idim. Döndüğüm zaman şapkanı vestiyerde gördüm ve evde olduğunu anladım. Hiç bir kastim olmadığı halde içeriye yavaşça girdim. Sen odanda idin. Kapı hafifçe aralıktı. Bu ince aralıktan senin yatağına oturmuş, iki elini de yüzüne kapamış olduğunu ve hıçkırarak ağladığını gördüm.

Yine yavaşça geri döndüm ve evden çıktım. Sokaklarda saatlerce âvare âvare dolaştım. Neden ağladığını düşündüm. Yalnız kendisi için değil, benim için de ağlıyor. Beni mesut edemediğini anlamıştır. Benim kendisinin hayatta muvaffak olması için bir engel olduğumu görmüştür. Zaten bunu bana söylemedi mi? O halde onu bırakmalıyım. Onu ebediyen bırakmak, kendi hayatını yalnız başına istediği gibi yaşamasını temin etmek lâzım. Bu benim ona yapacağım son iyiliktir. Bu benim için bir vazifedir.

Ayrılmak kararını vermiş olarak eve döndüm. Sana, seni serbest bırakacağım, hayatını bir kere de bensiz dene demek istemiyordum. Başka bir sebep ve bahane bulmak istiyordum. Çünkü seni haysiyet ve şerefinden yaralamazsam her şeye rağmen benden ayrılmağa razı olmıyacağını biliyordum.

Bu sebep ve bahane de zaten meydandaydı: Sefaletimiz, parasızlığımız, mahrumiyetlerimiz!

İki gün sonra bavulumu hazırladım ve sana biraz görüşmek istiyorum, dedim. Yüzüm asık ve sesim hiddetliydi. Oturduk. Ben iyi bir ev isterim, ben iyi bir hayat geçirmek için yaratıldım. Elbiselere, eğlencelere, gezmelere ihtiyacım var. Sen bunları bana

temin edemezsin. Sen bana evlenirken bu hayatı mı vadettin? Neler neler söylemiş ve beni nasıl kandırmıştın! Çocukça, saçma hayaller içinde bunalmış bir insanla ömrümü harcamağa niyetim yok! dedim.

Sen dudaklarının kenarında o melun çizgi yine belirmiş, sükûnetle yüzüme bakıyordun. Bu sefer bağırdım: Senden cevap istiyorum. Ne diye aptal aptal yüzüme bakıyorsun?

O zaman bana yine sükûnetle, yine dudaklarının kenarında o çizgi, seninle evlenirken aşktan başka bir şey vadetmedim. Seni yine seviyorum, o halde vaadımda duruyorum. Fakat mademki gitmek istiyorsun, hay hay, dedin!

İtiraf edeyim ki, senden ayrılmağa karar vermiş olmakla beraber, mademki gitmek istiyorsun git cevabın beni bir yıldırım gibi çarptı. Kaburga kemiklerimin arasında sanki bir çelik zenberek sıkışmıştı. Nerede ise açılacaktı. Boğazıma tıkanan hıçkırığı zor tutarak bavulumu kaptım ve sokağa fırladım.»

Kadın sustu ve kocasına baktı. Şimdi nihayetsiz bir tevekkül ve sükûnetle parlayan ve çizgileri sanki bir saat içinde daha çok derinleşmiş olan bu yüzü hiç bir zaman, en genç günlerinde bile bukadar güzel görmemişti.

Erkek:

«Niçin mezardan çıkıp gelerek bütün bunları bana anlattınız?» diye sordu.

Kadın gözlerinin tâ içine bakarak, ve kelimeleri birer birer, ağır ağır söyliyerek cevap verdi:

«Mezara girmeden evvel sizi son bir defa daha görmek için».

Ve süratle yerinden kalktı, eski kocasının elini bile sıkmadan kapıya doğru yürüdü.

Abdülkadir ÇAKIR

ASALET MESELESİ

İsmetpaşa mahallesinden dönüşte arkadaşım:

— Gel, dedi, şurada pazar yeri var, bir uğrıyalım; üzüm almak istiyorum.

Yürüdük. Gözalıcı kavun yığınlarının arasından geçerken:

— Vazgeçtim üzümden, dedi, baksana kavunlara!...

Yığınlardan birine yaklaştık. O, seçtiği irice bir kavunu tarttırırken, ben, boş gözlerle bakıyordum. Tam bu sırada yanıbaşımdan birisi seslendi:

— Nevzat Bey!..

Başımı çevirdim; Bizim sabık odacı Bekir ağa, o pek iyi tanıdığım sevimli tebessümiyle bana bakıyor. Hayretle:

— Vay.. dedim, Bekir ağa, sen misin!..

— Benim ya, dedi, kavun karpuz satıyorum.

— Nasıl gidiyor işler, kazanıyor musun?

Kadere boyun eğenlerin tavriyle, hafifçe başını yana büktü:

— Allah bin bin bereket versin, dedi, daireden atıldıktan sonra bir kaç ay işsiz - güçsüz dolaştıysam da, şimdi hamdolsun ekmek paramız çıkıyor.

Hiç niyetim olmadığı halde, bir kavun da ben almak istedim. En büyüklerinden bir tane seçip uzattı:

— Bal kutusudur bunlar.. Lâkin senden para almam..

— Yoo.. Dedim, dostluk başka, alışveriş başkadır.. Hele sen tart bakayım onu.

Para almamakta ayak diredi. Ama ben daha fazla israr edince nihayet, küskün bir tavırla kavunu teraziye koydu. Parayı alırken:

— Duyduğuma göre, dedi, Sadi Kazaskeroğlunu da atmışlar ha?

Sonra başını kulağıma yaklaştırıp yavaşça ilâve etti:

— Mal mübayaasına gittiğinde zimmetine para geçirmiş, diyorlar.

— İki ay oldu, dedim, işine son verileli.

Derin derin içini çekti. Sonra da:

— Acıdım doğrusu, dedi, evliydi.

Bu sırada arkadaşım seslendiğinden:

— Neyse, hadi eyvallah Bekir ağa, dedim, gene görüşürüz..

— Güle güle beyim, güle güle...

Kavunlar ellerimizde giderken arkadaşım, her zamanki gibi, ezici hayat yükü altında evliliğin güçlüklerinden yana yakıla şikâyet ederek, belki de kırk dokuzuncu defa olarak, bekârlığıma gıpta ettiğini tekrarladı. Oysaki ben, bundan beş-altı ay önce odacı Bekir ağanın atılmasına sebep olan bir hâdiseyi düşündüğümden, ilk defa olarak arkadaşımı cevapsız bıraktım: Evlilik hayatına gıpta ettiğimi söyliyemedim ona.

Sadi Kazaskeroğlu bizim dairenin en asîl memuruydu; bunu tasdik etmiyen yok gibiydi. Hattâ odacı Bekir ağa bile işin farkında olduğundan, şeften gayri hepimize, çokcası, adlarımızla hitap ettiği halde, ona hep «Beyefendi» derdi de, ağzı kulaklarına varıverirdi bizim Sadi Kazaskeroğlu'nun.

Egoist insanların en sık kullandıkları «ben» kelimesi gibi, «asalet» sözünü dilinden düşürmez, bir ça-

lımına getirip bu konu üzerine söz açmadığı gün olmazdı.

Sekizinci Edvard'ın, dünyanın en asîl prensesleri dururken, bir Madam Simpson uğruna tahtından çekilişine İngiliz asilzadeleri kadar üzülür; ikide bir geçmişteki Kazaskeroğullarının asaletinden dem vurarak - ama övünmek için değil, - onların hayatlarını en küçük teferruatına varıncıya kadar anlatırdı.

Böylece meselâ, ondokuzuncu yüzyılda yaşamış bir Kazaskeroğlunun kavun zamanında sabahları muhakkak bir kavun yediğini; senenin diğer aylarında ise iki bardak üzüm pekmezi içtiğini; gündüzleri muntazaman üç saat uyuduğunu; yürürken bir elinde gümüş saplı bastonunu, diğer elinde de Mekke'den hediye getirilen doksandokuzluk amber tesbihini eksik etmediğini ve bu tesbihi bir gün aşırmak cüretinde bulunan uşağından, tam «on sarı lira vermek pahasına» nasıl geri aldığını, buna rağmen, «asaleti mâni olduğundan» uşağı kapıdışarı etmediğini; hattâ gençliğinde atının terkisinde kaçırdığı kızların sayısını, bilmiyen kalmamıştı serviste.

Sadi Kazaskeroğlu'nun asîl olduğunu anlamak için, geçmişteki Kazaskeroğullarının hikâyelerini dinlemiye pek te lüzum yoktu; çünkü onun bütün hareketleri asaletini ispat etmeye kâfiydi. Meselâ, sandalyede oturuşu, telefonda konuşurken aldığı tavırlar, yüzünün mimikleri, alnındaki kırışıklar, hasılı her hareketi hiç birimize benzemezdi.

Kelimeleri bile başka türlü telâffuz ederdi. Meselâ, «hava» demez, «heva» der; «müdür» demez, «müdir» derdi.

Üst makamlara yazdığı mektuplarında «yüksek» li, «sayın» lı cümleler arasında bazan «asîl» i de sıkıştırıverir, fakat şef ne yazık ki, böyle yazılarını imzalamaz, daktilodan çıkmış o güzelim mektuptaki «asîl» in üzerine iki kırmızı hat çekerdi. O zaman Sadi Kazaskeroğlu içerler, kıpkırmızı kesilir, ama şefe sesini

çıkartamadığından o canım «asîl» i kendi elceğiziyle silmek bedbahtlığına uğrardı.

Gündelik bir gazete ile haftalık bir dergiyi devamlı olarak okuduğu, Finten'den ezbere parçalar bildiği için, arkadaşların bazıları onun kültürlü olduğuna da kanaat getirdikleri halde, o, bunu fırsat düştükçe itiraf etmekten derin bir zevk duyardı.

Yalnız bir «kusuru» vardı: küfür etmesine bayılırdı. Ama küfürleri bile daha «cazip» daha «orijinal», daha «renkli» olurdu. Yüzgöz olmamak için odacıların yanında küfürden kaçındığını söylerdi. Fakat siz bakmayın onun dediğine; elinde olmıyarak da olsa, sık sık odacılar da şahitti buna.

Hâdise şefin izinli olduğu bir güne rastladı.

Şef üç saat izinli olarak servisten çıkar çıkmaz, Sadi Kazaskeroğlu dergisini açmış, diğer arkadaşlar da önce dünyanın siyasî durumunu gözden geçirerek, Hilmi Atılgan'ın yeni bir harbin «eşiğinde» bulunduğumuz hakkındaki fikrini bir defa daha sözbirliğiyle onamışlar, sonra da yine Hilmi Atılgan'ın ağzından barda bir gece önce Mardinli Melâhat yüzünden çıkan kanlı bıçaklı kavgayı merakla dinlemeye koyulmuşlardı.

Fakat içlerinden birinin; «Amma da soğukkanlı herifmiş be!.. Sarhoşun bıçağı adamın baldırında saplı kaldığı halde, o, hâlâ karıyı bırakmıyordu ha?» demesi üzerine, Hilmi Atılgan, hâdiseyi yenibaştan anlatmaya başlayınca Sadi Kazaskeroğlu dayanamadı; okumakta olduğu dergiden birdenbire başını kaldırıp;

«Sayın arkadaşlar, dedi, sizlere şunu hatırlatayım ki, alelâde insanlar arasında geçen böyle basit vakalar üzerinde durmak bizim gibi münevver aydınlara yakışmaz!..»

Hilmi Atılgan, damdan düşercesine sözünün kesilmesine, her zamanki gibi, içerledi, ama belli etmemeye çalışârak, âdeti veçhile, bir kahkaha attıktan sonra; «Çalışalım arkadaşlar!» dedi.

Şimdi servise bir sessizlik çökmüş, herkes işiyle meşgul bir tavır takınmıştı. Fakat bu sessizlik çok sürmedi. Biraz sonra yine Hilmi Atılgan, alaycı bir tavırla:

«O halde, dedi, sayın Kazaskeroğlu arkadaşımız münevver aydınlara yakışan bir mevzu anlatsınlar da, dinliyelim!..»

Herkes önce mânalı bakışlarla birbirlerine bıyık altından gülümsediler. Sonra da bütün gözler, «dinliyoruz» gibilerde Sadi Kazaskeroğlu'na yöneldi.

Bizim Sadi Kazaskeroğlu'nda «kendini aşağı görmek» hastalığı yoktu. Bnudan dolayı üzerine çevrilen bütün alaycı bakışları, her zamanki gibi, anlamamazlıktan gelerek:

«Sizlere fevkalâde enteresan bir yazı okuyacağım, dedi, lütfen dinleyiniz.»

Sonra masanın üzerinde açık duran dergiyi yüksek sesle okudu:

«Asîl misafirimiz Sultan...»

Ötekiler birbirlerine göz kırptılar.

O devam etti:

«Eski Mısır Hidivi ve asîl vatandaşımız Türk oğlu Türk merhum Paşanın oğlu ... Hanedanının değerli uzvu Prens .... in zevcesi sıfatiyle iki çocuğu ile beraber geçen hafta şehrimize gelen ... Sultan....»

Hilmi Atılgan sanki Kazaskeroğlu'ndan hınç almak ister gibi:

«Eee.. Asilse ne yapalım yani, dedi, bu muydu bizlere dinleteceğin?»

Öteki, sayfayı kıvırıp arkadaşlarına gösterdi:

«Şu kadına bakın bir kere, Jokond'u yapan ressam modelini bundan almalıydı!.. Ah dinine yandığımın asaleti ah, nasıl da belli eder kendini!...»

Hepsi de dikkatle resme baktılar: Bu, sayfanın yarısından fazlasını kaplıyan «asîl» sultanın resmiydi. En gözalıcı tarafı, giyinişiydi. Boynunda kırlangıç yu-

murtası iriliğinde inciler dizilmiş iki sıra gerdanlık vardı..

Hilmi Atılgan yine bir kahkahadan sonra:

«Şerefsizim, dedi, Mardinli Melâhat ondan güzel bel..»

Diğer birisi:

«Nesi var incilerinden başka, dedi, baksanıza burnu patlıcan gibi!..»

Sadi Kazaskeroğlu tepeden bir bakışla:

«Siz kim, güzellik kim, dedi, güzelden anlamak için estet olmak lâzım, estet!.»

Hilmi Atılgan;

«Ben estek köstek bilmem, dedi, var mısın akşama gidelim bara? Senin o asîl sultanın, ayağına su dökebilirse Melâhatın tükür yüzüme!»

Sadi Kazaskeroğlu, bir bar kadını ile koskoca «asîl» sultanı mukayeseye kalkışan arkadaşına kızdı:

«Hilmi Bey, Hilmi Bey, dedi, anlamadığın şeylere bir daha burnunu sokmamayı tavsiye ederim sana!»

«Vay!. Sen kim oluyorsun bana tavsiye edecek?»

«Ederim ben senin gibi hırboya tavsiye!»

«Ağzını topla!.. Hırbo sensin!...»

«Ulan sana....»

Bereket ki, tam bu sırada odaya diğer bir servis şefi girdi de, muhakkak bir kavganın önü alınmış oldu. Onu görünce birbirlerine, yiyecekmiş gibi bakıp sustular.

Şef çıktıktan sonra Sadi Kazaskeroğlu zile bastı. Servise giren odacı Bekir ağaya sert sert:

«Al şu bardağı!.. Evvelâ muslukta gıcır gıcır sabunla yıka, sonra da küpten su getir!.» diye emretti.

Odacı Bekir ağa ellisine merdiven dayamış, fakat daha yaşlı görünen ufak tefek bir adamdı. Yıllarca Ankara'da inşaat işlerinde çalıştıktan sonra, üç yıl önce odacı olarak bizim daireye kapılanmıştı. Bunun üzerine, gurbet hayatı «canına tak» ettiğinden, Yenidoğan'daki damadının evine köyden «koca karıyı» da

getirmiş, böylece köyle ilgisini kesmişti. Hem, «yazın ayransız, kışın tarhanasız» olduktan sonra, köyde yaşamanın «tadı tuzu» kalır mıydı hiç?

Bekir ağayı hepimiz severdik. Çoğumuz onun yaşına hürmeten suyumuzu kendimiz kalkıp içer, ufak tefek işler için ikide bir zile basmazdık. Fakat Sadi Kazaskeroğlu bize uymak şöyle dursun, bilâkis, Bekir ağayı uğraştırmak için işler icat ederdi. Ama o, Kazaskeroğlu'nun çamurlu iskarpinlerini bile, vazifesi icabı sayarak, uysallıkla temizlerdi.

Bekir ağa su getirmek için çıkalı beş dakika oldu, on dakika oldu, yok; çeyrek saat geçti yine yok Bekir ağa! Sadi Kazaskeroğlu adamakıllı kızdı. Bir taraftan eli zilin düğmesinde, diğer taraftan da yağdırıyor «orijinal» küfürlerini.

Nihayet Bekir ağa göründü. «Kim bastı zile?» diye sordu.

«Ulan koca bunak!. İki saat oldu su istiyeli!..»

«Affet be Beyefendi, tam bardağı yıkarken müdür çağırdı... Umum Müdüre imza kartonlarını götürdüm... Unutuvermişim senin suyunu.»

Sadi Kazaskeroğlu'nun suyunu unutmuş ha!

«Ulan köpoğlu köpek! Ulan uyuz herif, senin vazifen ne burada?..»

Bekir ağanın bütün kanı çekildi. Yutkundu, fakat sesini çıkarmadı. Suyu getirmek için döndü.

Öteki daha büyük bir şiddetle gürledi:

«Ulan odacı parçası!.. Asaletim mâni olmasa, seni şimdi bir karasinek gibi ezer, sererdim leşini yere!.»

Bekir ağa, başını çevirdi. Buruşuk dudakları titriyordu; karşılık vereceğini anladık. Kendisinden umulmıyan bir talâkatle:

«Bana bak evlât, dedi, senin kadar oğlu olan yaşlı bir adama sövmeye utanmaz mısın sen? Vicdan yok mudur sende? Asaleti olmasaymış ezecekmiş beni... Asalet dediğin nedir ki? Ne fark var aramızda? Olsa

olsa anan Laban karyolada yapmışlardır seni: benimkiler de hasır üstünde!..»

Bu son söz üzerine Hilmi Atılgan'ın koyverdiği kahkaha, hepimizi ardından sürükledi.

Sadi Kazaskeroğlu hışımla yerinden fırladı. Bekir ağanın üzerine atılacak zanniyle Hilmi Atılgan önlemek istedi. Fakat Sadi Kazaskeroğlu Bekir ağaya tek bir kelime söylemeden, Daire müdürünün odasına yöneldi...

Fahri ERDİNÇ

DESTUR YA SEFALET

Her fırsatta bir fıkra anlatanlardandır arkadaşım.

— Senin anlıyacağın, benimki şeyin hesabı, dedi.. Hani nasıl demiş? «Dam aka, karı hastalana, çocuk ağlıya, borçlu kapıya dayana, bir yandan baca tüte.. Ondan sonra değme keyfe?..»

Hali aşağı yukarı buna benziyormuş. Aşağı yukarı dediğim; onun karısı değil de çocuğu hasta imiş. Bacaları tütmüyormuş; çünkü kömür yokmuş. Karısı geçenlerde tensikata uğramış.. Kendisi zaten eli kulağında asker.

Bunları anlatırken, zoruzoruna yutkunduğunun farkındayım.. Yavan lâf etmiş olmıyayım diye sustum, bir müddet bakıştık, sonra:

— Kömür! dedi, illâ bir küfecik kömürümüz olsaydı? Komşulardan istemeğe de yüzümüz kalmadı artık. Çocuğun ateşi otuz dokuz; ısınmak ister. Biliyorsun, bir ton kömürün parasını denkleyinciye kadar göbeğimiz düştü.. Galiba alıncıya kadar da canımız çıkacak. On yedi gündür, «Yarın gel, yarın gel» diye avutuyorlar. E, benim de burama geliyor ama, neylersin, hastalığa da «Yarın gel» denmiyor ki?..

Ne diyeceğimi şaşırmıştım. O sırada yanımızdan geçen bir arkadaştan birer sigara yaktık. En zehir zenberek havadisi de ondan aldık: «Bizim maaş pazarte-

siye kalmış.» Cepte kırk para yok.. Hani o «Sahibinin Sesi» plâklarının üstündeki gramofon dinliyen köpek kadar aptallaştım. Çünkü iş dert yanmıya kalsa, ben de en aşağı arkadaşım kadar şikâyetçi olabilirdim. Bereket ki, o tekrar konuşarak beni bu halden kurtardı:

— Şuna bak, dedi, utanmadan kar yağıyor!

Allah için güzel yağıyordu kar.. Biz, bizim dairenin kaloriferli kabul salonunda idik. Vestiyerin önünde on dakikadır ayakta bekliyen hanım kızın sabırsızlandığı belli. Bir elini omuzuna astığı çantasına takmış, dudak büküyor, arada bir kaşlarını kaldırıyor.. Saçında hiç bir düzensizlik yok ama, eli alışmış olacak ki, sık sık parmaklariyle saçlarını tarayıp başını geriye doğru kaydırıyor. Arada bir de, ayak üzeri yorulmuş beygirler gibi kalça değiştiriyor. Onun kimi beklediği lâzım değil, fakat solumuzda oturan geçkin kadının kimi beklediğini biliyorum. Bu kadın tefeci. Yüz liraya, elli lira faiz alacağım, diye, pabuçlarını bizim dairenin yolunda eskitir. Biraz evvel, aradığı adam için; «Hasta, bugün gelmedi..» dediler. İşi çakmış olacak ki, inat etti, oturdu bekliyor işte. Dairede bu kadını tanımıyan yok; ona; «Mânevi annemiz» diyorlar. Boşuna bekliyor, çünkü şimdiye kadar gereken yere haber uçurulmuştur..

Şöylece etrafımızla ilgilendiğim bu bir kaç saniye içinde, ikimiz de çare düşünüyoruz. Onun kömürü ve bizim maaş pazartesiye; çocuğun ateşi de otuz dokuz!.. Soğuk, hatırı sayılır değil de, eteklenir, eli öpülür, tâzim edilir çeşidinden. Rivayete göre, soğuğa, «Nerelisin?» diye sormuşlar, «Vatanım Erzurum, çokluk Kayseri ile Gerede'de eğlenirim..» cevabını vermiş... Ama bu eski ifadesi olsa gerek; Ankara'da öyle bir hava var ki, soğuğun adres değiştirdiğine inanmak lâzım.

Arkadaşım, «Bugünkü sıkıntıları çekeceğimden vaktiyle haberim olsaydı yaşamaktan vazgeçerdim..» diyor. ben hâlâ ayni çaresizlik içinde dinliyorum:

«...Ateş hattını geçmekten farkı yok bu türlü yaşamanın. Meğer makineden daha dayanıklıymışız.. Düşün ki, gemiler bile senede bir, İstinye doklarında kızağa çekiliyor.. Bizi de günü gelince Cebeci veya Karacaahmet doklarına havale ediyorlar...»

Otomobil lâstiğinin ansızın hava kaçırmasına benzer bir of çekti; sonra bir el salladı:

— Konferansı uzattık, dedi. Sözün kısası, sende bir lira var mı?

— Vallâhi varsa etime yapışsın, dedim.. Hem olsa da neye yarar ki?.

«Yarar» dedi. Karar verdik. Ben ne yapıp yapıp bir lira icadedeceğim; o da gidip çuval tedarik edecek. Yenişehirde bir ahbabımız var; gidip ondan ödünç kömür istiyeceğiz. Artık taksi ile mi olur, hammal sırtında mı olur, çaresine bakacağız.

Arkadaşım, saat 12 de dönmek üzere gitti. Ben, yüzümde hiç bir kızartı hissetmeden cerre çıktım. Mutemet, âmir, memur ayırmadan başvurmadığım kalmadı; yok! İtimat meselesinden değil şükürler olsun; kimsede metelik yok da ondan. Nihayet bizim odacının kulağına fısladım; ondan aldığım cevap da aynı:

— Vallâhi yok, dedi, olsa feda olsun, ödünç ayıp değil a? Dilersen al canımı da üstünü geri ver...

* * *

Saat 12. Arkadaşım, koltuğunda gazeteye sarılmış bir çuvalla geldi. Hemen müjdeler teati ettik:

— Lirayı buldum!

— Çuvalı buldum!

Derhal düştük yollara.. Enstitüden kızlar dağılmış; kartopu oynıyarak cıvıldaşıyorlar. Bakacak hal mi var? Dostum, «Ateşi otuz dokuz buçuk.. Anasının iki gözü iki çeşme..» diye sayıklıyor. Duraklarda otobüs bekliyen çiftler, telgraf tellerindeki kuşlar misali, küpeşte küpeşteye sokulmuşlar. Üniversitenin önünde bir kalabalık göze çarpıyor. Evet, sabah gazetelerine göre, saat on dörtte münazara var; «Dünya devleti

kurulabilir mi, kurulamaz mı?» Arkadaşıma bu münazaradan bahsedecek oldum, hiç oralı değil;

— Günün münazarası, diyor, bu zıkkım kömürler müslümanca dağıtılabilir mi, dağıtılamaz mı?

Hemen arkasından çuvalı nasıl tedarikliediğini anlatıyor: «İnsaflı mahalle bakkalı, on lira depozito istemiş... Geçmiş fırıncıya. Onu, «bir yerde ucuz fasulye bulduk, alıp konukomşu paylaşacağız» diye kandırmış çuvalı almış.. Eğer fasulye pişken çıkarsa, birkaç kilo da fırıncı istiyormuş...»

Yolda öyle üşümüşüz ki, ahbabımızın kapısına vardığımız zaman, beş parmağımızdan birisini ayırıp da zile dokunamadık. Nihayet arkadaşım: «Allahım, bugün olsun yüzümüze bak!..» diyerek zili öttürdü.. Kırk yıllık hasretmişiz meğer.. Onlar da yemek sofrasındaymış, bizi de buyur ettiler. Biz hemen, şudur budur diyerek vaziyeti anlattık: «Aman bize bir çuval kömür!» Keşki Allahtan on bin lira isteseymişiz; bize derhal kömürlüğü açıverdiler.

Kömürlüğün loşluğunda, herhalde, tren hatları arasında kömür ayıklıyanlar gibi, çuvalın üstüne eğilmiştik. Ben yaşına kurusuna bakmadan dolduruyordum; arkadaşım, yaşından başından utanmadan hıçkırıyordu:

— Haydi bırak çocukluğu, dedim, kürekle!

Hayırsever ahbabımızı, yemek saati bir daha tedirgin etmiyelim diye, iki ucundan tutup çuvalı apartımanın sokak kapısına dayadık. Şimdi iş, bir otomobil bulmıya kalmıştı. Hemen koştuk.. Dedik ya, Allah yüzümüze bakıyor bugün.. Köşebaşında bir taksi..

— Şuradan şuraya ne istersin? dedik. Sokağın öbür başında da bir kömür çuvalımız var.

— 150.

— Aman etme eyleme.. İşte paramızın olanı biteni bu. Hem de vaziyet şöyle şöyle şöyle..

— İdare etmez ki..

— Yahu, bırak şimdi şu idare meselesini...

Şoför, alaylı alaylı yüzümüze baktı da:

— İdare meselesini nasıl bırakırım beyler? dedi. Bunların hepsi idare meselesi değil mi?

Anlaştık.. Ona mevcut liramızı, elli kuruş borç yerine de nüfus kâğıdımızı verip bindik. Tekrar evin önüne geldiğimiz zaman, - yemin etsem de başım ağrımaz - bebek gibi kömür çuvalının yerinde yeller esiyor. Şaşırdık. Çuval elbette, iz'ana gelip de arkadaşımın evine doğru ayaklanmış olamazdı. Artık ne hale düştüğümüzün târifi mümkün değil. İstersen ağla, istersen gül. Taksi bekliyor. İş derhal ötekilere aksetti, yemekten kalktılar. Her kafadan bir ses:

«— Çuvalı meydana bırakırlar da, tenbih etmezler mi?»

«— Kömür dediğin, bugün altın misali..»

«— Kabahat sizde..»

Neye yaradı hayıflanmak? Giden gitti. Karar lâzımdı.. Karar, yeniden kap tedarik ederek, bir çuval daha kömür almak. Onlar da buna razı; fakat bu defa da bizimki kahretti: «Almam da almam..» diyor.

— Yahu vazgeç şu kuyruğu dik tutmaktan...

Lâf anlıyan beri gelsin. Hem gözyaşlarını tutamıyor, hem de:

— Bırak, ölürse ölsün çocuğum, bâri Allahın kömür defterine şehit yazılır.. diyor.

Çaresiz, ahbaplarımızdan özür diliyerek, tekrar otomobile bindik. Yaban köye gelin gidiyormuşuz gibi hüzünlüydük. Şoföre evin adresini verdik ve yolda hiç konuşmadık.

Evin önünde indiğimiz zaman, şoför elime bir şey tutuşturarak, kulağıma eğildi;

— Al Allah aşkına şunları, dedi.. Hem hiç hicap getirmeyin, insan başına gelir bunlar.

Baktım, verdiğimiz lira ile nüfus kâğıdı avucumda. Hani o «Tepemden aşağı kaynar sular döküldü» filân derler ya? Onlar lâf. O anda ne hale düştüğümü-

zü, resmimizi çıkartıp şuracığa yapıştırarak anlatabilmeliydik..

* * *

Olup bitenleri ben anlattım karısına. Dünya ve ahret bacım olsun; sabırlı hatun. Arkadaşım sedire büzülmüş, ağzını bıçak açmıyor. Gözleri çakmak çakmak olan bir buçuk yaşındaki yavru onun kucağında.. Mecalsiz başını arasıra babasının göğsünden kaldırıp, anlıyormuş gibi beni dinliyor. Çuvalın çalındığını söylediğim zaman, kadıncağız dondu kaldı. Fakat bu sırada yalnız ateşli yavrucuğun dudağında bir tebessüm belirdi:

— Gül kızım, dedi babası, gül.. Gülünecek mesele bu..

Birbirimize bakarak hepimiz gülümşedik. «İçi beni yakan» soyundan birer tebessümdü bunlar. Sonra kadının aklına, benim için kahve pişirmek geldi. Arkadaşım:

— Bırak, dedi, ben ona bir fıkra anlatsam da olur ikram niyetine..

Ve anlattı: «Çobana bir efendi misafir olmuş.. Çoban, vallâhi ağa, sana ikram edecek bir şeyim yok ama, ben çok güzel oynarım, hele senin ağzına da yakışır, haydi bir türkü söyle de oynayıvereyim, demiş...»

Fıkrayı bir yana bırakalım, ne bende türkü söylemeğe, ne de arkadaşımda oynamıya tâkat vardı. Sonra karısına döndü dedi ki:

— Haydi hazırlan da, çocuğu al, ananın evine git bâri birkaç gün için. Bir liramız var; banliyö trenine atladığın gibi, akşama oradasın. Ne de olsa orası geldiğin yerdir, sıcaktır.

Demindenberi babasının kravatını çekeliyen çocuk birden huysuzlanmıya başladı. Ağladı, öksürdü.. Sonra.. Ne sonrası canım, nesini anlatayım daha sefaletin?

Muzaffer HACIHASANOĞLU

İNSANIN KENDİ EVİ

Gözlerimin önünde hep ayni beyaz ev,
Her dağ yamacına kurduğum.
Z. O. SABA

Evine dönerken ayaklarında her zamankinden fazla bir kuvvet hisseder, bastığı yeri çökertecekmiş gibi yürürdü. «Ne bahtiyarım, başımı sokacak bir evim var. Onun da bacasından ötekiler gibi duman tütüyor...» derdi. Sonra kira evlerinde geçirdiği günleri düşünürdü. Hayır, hayır hiç birisinde rahat edememişti. Eğreti elbiseler gibi gelmişti hepsi de.

İki üç ay evvel evine bir gecede başlamış, ikinci gecede ikmal etmişti. Ev yapmak deyip de geçmeyin, bu bir meseleydi. Ama şimdi öylesine ehli olmuştu ki, bu işin! Damlara ne kadar meyil verileceği, tahtanın ne kadar kalın olması lâzım geldiği, kapının yüksekliğinin kaç metre olacağı ondan sorulabilirdi artık. Bir soran olsa da anlatsam diye çırpınırdı. Öyle ya, o bir ev yapmıştı. Her insanın da bir evi olmasını isterdi. Şu halde onlara azıcık ta olsa yardımda bulunabilmek en büyük emeliydi.

Gerçi öyle ahım şahım bir şey değildi. Hoş o da köşk yapacağım diye başlamamıştı ya; anacığı ile kendisine başlarını sokacak bir yer bulmaktı mesele. Şimdi akşamları, yemekten sonra, toprak kat evinin küçük kerevetinde, derin bir huzur içinde kahvesini içe-

biliyordu. Anası kendisine seninle öğünüyorum der gibi baktıkça, içinden hayır, hayır ben ne yapabildim ki, kuşlar bile kendilerine gereken yuvayı yapmakta benim kadar mahirdirler, diye düşünürdü. Sonra elceğizi ile çaktığı çivilere bakarken bir acayip gurur duymaktan da geri kalmazdı.

Berber kalfasıydı. Sanat bu, sanatın kötüsü olmaz; bu doğru fakat, sabahtan akşama kadar ayakta durmak bazı defa zor olurdu.

«Bereket arkadaşlar iyi çocuklar, patron dersen o da hamdolsun ağabey gibi davranıyor. Ne de olsa çıraklığından başlamış işe..»

Konuşmadığı insanları da kafaları ile tanıyordu. Nasıl da uysal duruyorlardı ellerinin arasında. Bu kimisi yuvarlak, kimisi sivri mahfazaların içinde hangi cinlerin cirit oynadığını merak ettiği anlar olurdu. «Fakat bu kadar kıyamet bunların içerisine nasıl sığar?» derdi.

Usta çırağı paylıyordu; «Adam olmaz bu çocuk, vallahi adam olmaz; şeytanı pis herifin efendim. Yanlış oldu galiba, perisi pis diyecektim. Bak şu sandalyerin altına, pislikten görülmüyor; oğlum biraz kanın kaynasa, biraz kıpırdayıversen olmaz mı?»

«Yok efendim, insanın kendisinde olmayınca olmaz. Geçenlerde bizim şoför Mehmedin bahçesine gittim. Ördekleri var çeşit çeşit. İçlerinde bir tanesi bembeyaz. Bütün ötekiler çamurlara girdikleri, kirli oldukları halde; o kenarda duruyor; yalnız havuza su geldiği zaman giriyordu. Sudan çıkınca da tahta üzerinde durup kuruduktan sonra toprağa basıyordu. Vallahi efendim ördeğin bile temizi var, pisi var.»

Böyle başladı mı, usta bir müddet giderdi. Yarısı çırağa, yarısı müşterilere nutuk benzeri bir şeyler söylerdi.

«Ah bu zenaat, derdi. Rüştü, hiç birisine benzemez.» Bunda sadece makas hareketlerini bilmek yetişmezdi ki.. Bak ustaya nasıl konuşurdu müşterilerle. Ne-

reden de bilirdi hepsinin işini. Koltuğuna oturan polis mi? Emekli bir polis gibi ona mesleğini öğretirdi âdeta... Hastaya sürü ile doktor, ilâç sağlık verirdi. İşin garibi onların işini kendisininmiş gibi bilirdi. Kime efendi, kime bey denileceğinde hiç şaşırmazdı. Arasıra «Bayım» tâbirini de kullanıyordu, ama dilini bir türlü alıştıramamıştı. Gerçi usta okuma yazma bilmezdi. Fakat, dünyanın dört tarafında ne cereyan ettiğini herkesten iyi bilirdi. Onun da bütün insanlar gibi kendine has bir siyasî düzeni vardı. Zaman zaman, bu düzene ayak uydurmadıkları için büyük devletlerin liderlerine çattığı da olurdu. Her zaman çırak Mehmede çatacak değildi ya...

Çok defa sabah gazetelerini Rüştü'ye okuturdu. Büyük puntolarla yazılmış, siyasî haberlerden sonra en çok meraklı olduğu şey; «Mahkeme koridorlarında» ile, ekseri gazetelerde bulunan, daha çok iç siyasetle ilgili dört beş satırlık fıkralardı. Gerçi bunlarda falanca vekilin tırnağı, filânca müdürün sakalı ile uğraşılırdı ama, nedense çok hoşuna giderdi; gıdıklanıyormuş gibi gülerdi.

Eskiden dükkâna «Dadaloğlu», «Hacivat» gazeteleri de alınırdı. Müşteriler arasında talebelerle, «bey» ler çoğalalı usta onlara iltifat etmez olmuştu. Rüştü'nün bazan aradığı olurdu. Aranmıyacak şeyler miydi canım. «Vay alçak vay..» yahut «Olur mu yahu...» diye başlıyan nasihatlerle nihayetlenen cinayet haberleri verirdi. Hele o baş sayfadaki resimler: Dünya ahvalinin o haftaki hali.

Günlerden pazartesi idi. Pazar günü evinde, ayağını uzatıp, kahvesini içip, sigarasını çekip bir güzel istirahat etmişti. Bu arada hülya kurmayı da ihmal etmemişti. «İki üç sene sonra diyordu, bu iki odayı dörde çıkarırım. Hem zaten belediye mahalleye ışık da getirdi. O zamana kadar yollar da düzelir. Geçen gün muhtar «Artık yıktırılamaz bu evler» diyordu. Hem

neden yıktırmalıydı. Çıkaranın başını sokacak bir yeri olursa fena mıydı canım?.

Usta elinde gazete tutan gence: «Bu hafta hiç olmazsa yenseydiniz. «Doğanlar» takımına da yenildikten sonra, artık dağılsanız daha iyi...» dedi.

Genç, gazeteyi indirdi; «Vallahi ağabi, iş bildiğin gibi değil.. Bu kulübe bir oda lâzım, odasız olmaz böyle...»

Usta: «Bulun bir oda.. İş odayla olacaksa. Ama benim bu işe hiç aklım ermez. Odada oynıyacak değilsiniz ya canım..»

«Hayır odada oynamıyacaklar gerçi...» diye genç adam cevap verdi. «Fakat yine de bir oda lâzım; böyle yeri yurdu belirsiz kulüp bu kadar olur. Bul bize bir oda ağabi. Bir oda bulun, diyorsun. Hangi para ile bulacağız. Herkes aidatı yarıya indirdi. Haaa şu haftaki mağlûbiyetimize gelince, vakıa yenildik ama temiz bir oyun gösterdik; diğer maçlar gibi kavga filân olmadı. Hem hakem, Sadi'yi, en iyi oyuncumuzu çıkardı. Sonra «Doğanlar» takımının attığı üçüncü gol de ofsayttı. Hele Orhan bir takıma girsin o zaman bizim takımı göreceksin...»

Usta, vaziyetten memnun olmamış gibi başını salladı. «Anlamam oğlum, diyordu, temiz oyun, memiz oyun bilmem ben. Gol, isterim gol, anladın mı? Hem madem herkes aidatı varıya indirmiş, bari biz de üç lirayı, iki lira yapalım.»

«Olmaz» dedi genç adam. «Ben ne zaman indirirsem sen de o zaman indirirsin.» Sonra da düşünceye daldı: Demek gol istiyorlardı. Ne pahasına olursa olsun. Bir iki kafa, kol gitse ne ehemmiyeti vardı sanki.

Birden aklına milletlerinin zafer hırslarını tatmin için en kanlı mücadeleleri göze alan serdarlar geldi. Onlara göre de gayelerine erişilmek için her hareket mubahtı. Kimbilir belki de en doğrusu buydu. Parasını verip dükkândan çıkarken gelecek maça çıkmadan

oyunculara bazı tenbihlerde bulunmanın doğru olacağını aklına yerleştirdi.

Usta «Akyıldız» takımının kayıtlı üyesi idi. Stadyoma gidip futbol seyretmezdi. Fakat ne de olsa mahallesinin takımıydı. O gençlerin hepsini traş ediyordu. Bu genç müşterilerden üç beş kuruşluk yardımı esirgiyecek değildi tâbiî.

Rüştü hiç bir takıma âza yazılmamıştı. Fakat her hafta muntazam maça giderdi. Tuttuğu takımın renkleri sahada görününce kendisinden geçerdi. Elinde değildi, onları sevmemek. Gerçi hiç birini yakından tanımazdı. Belki suratlarını da iyice ayırt edemezdi. Fakat sahada yerlerini aldıkları zaman hepsini bir bir tanırdı. Koşularına, çalımlarına baksa bilirdi onları.

Kalfalardan Sabri omuzuna vurdu. Kahveci çırağının getirdiği kahvesini verdi. Gerçi kahvesini beğenmezdi bu kahvecinin. Fakat ne yapsın, ağzını alıştırmıştı bir kere bu körolası şeye..

Bu ara sıra beklemekten canı sıkılıp dışarı çıkan sapsarı benizli genci müşterisine işaretle; «Bu zavallı bir yer bulsa da sanatoryoma mı, prevantoryoma mı nereye gidecekse gitse... Hem kendisi, hem etrafındakiler kurtulurdu» dedi.

Saz benizli genç içeri girmişti. Arasıra mendilini çıkarıp, kesik kesik öksürüyordu. Usta: «Mektubuna cevap geldi mi?» diye sordu. O, gözleri tâ uzaklarda: «Yer boşalınca haber vereceklermiş.» diye cevap verdi. O bu yolculuğu hem de pek uzak bir zaman sonra gerçekleşecek bir hayal gibi görüyordu. Biliyordu bu insanların hepsinin kendisinden korktuğunu. Fakat elinden ne gelirdi? Bütün gün odasında oturamazdı ya...

Camekânın hemen bitişiğinde çalışan Mehmet kalfa: «Sabahki kavgayı gördünüz mü?» diyordu. «Aman Allahım, ne şirret kadındı... Böyleleri insanı dinden imandan eder. Muhakkak kabahat daima ölenlerde, öldürenlerde değil. Herif karıyı boşamak iste-

miş. Kadın bırakmam da bırakmam, diyor. Adam kadını iki defa parkenin üstüne devirdi. Bıraksalar boğazlardı belki. Eve gitmekten korkuyor olmalı. Herifi belki de evde dövüyorlar. Kim bilir?

Sabri kalfa: «Nereli bu adam? Ayaşlı mı?» diye söze karıştı. Camekânın önünde boyacı, saf Ali ile matrak geçiyordu. Saf Ali, kimseye zararı dokunmıyan bir deli idi. Deli bile denilemezdi ya zavallıya.»

Rüştü bu ara tatlıcıya kadar gidip karnını doyurmağa çıktı. O çıkar çıkmaz ustanın kanapesinde oturan müşteri yeni yaptıracağı evden bahsetmeğe başladı.

Mehmet kalfa, Sabri kalfaya gülümsedi: «Rüştü de tam çıkacak zamanı buldu...» dedi. Rüştü orada olsaydı, muhakkak kerpicin nasıl sağlam olacağından, dam meylinin ne kadar olacağından, tecrübelerine istinaden bahsederdi. Onlar aralarında Rüştüye «Koca Mimar» diyorlardı. Artık o da alay ettiklerinin farkına varmıştı da ev yapma bahsi açıldığı zaman mümkün mertebe lâfa karışmamağa gayret ediyordu. Fakat gene de yapamıyordu. Söylemeden rahat edemiyordu.

Rüştü tatlıcıdan çabucak dönmüştü. Geç kaldığı zaman gerçi ustası bir şey demezdi; fakat gözlerinden kızdığı anlaşılırdı. Esasen bugün fazla müşteri de yoktu. Usta kendisini şu yanık yüzlü polisten, ödünç aldığı parayı istemeğe yollayacaktı. Rüştü, ne olur, unutuverse, diyordu. Fakat unutmamıştı. Dükkâna girer girmez: «Haydi Rüştü, karakola uğrayıver.» dedi. Rüştü gömleğini aldığı yere bıraktı: «Peki» deyip çıktı. Ayakları bir türlü gitmek istemiyordu.

Ondan ne yüzü yanık olduğu için, ne de haşin bir insan olduğu için çekinirdi. Şu polis elbisesi yok mu, onu gördü mü, içi ürperiyordu. Sanki bir suç işlemiş de götürüvereceklermiş gibi gelirdi kendisine. Birkaç defa polislerin götürdüğü adamları görmüştü. Onlarla kendisi arasında hiç bir yapılış farkı görmüyordu. «Bugün onları götürenler yarın da beni götü-

rebilirler.» diyordu. Belki polisler elbiselerini çıkarsalardı, hepimizden yumuşak insanlar olduklarını görürdük. Üniforma onların yumuşaklıklarını, iyi kalbliliklerini gizleyen bir maskeydi. Mamafih komiserin kendisini bugün de boş çevireceğini biliyordu. Nitekim öyle oldu. Zaten ustasına söyliyeceklerini hazırlamıştı. O da bunun böyle olacağını bile bile yollamıştı ya kendisini. «Mademki insandan rica edip alıyorlar, zamanında vermelidirler.» dedi. «Hem biz de dükkânın parasını vereceğiz, canım.»

Geç vakit dükkândan çıkmıştı. Köprüyü geçene kadar insanların yüzüne bakmaktan, düşünmeğe vakit bulamadı. Köprüden geçerken her zaman iki sene evvelki cinayeti hatırlardı. Gözlerinin önünde nasıl da barsaklarını döküvermişlerdi adamcağızın. Korkudan, sesi bile çıkmamıştı.

Köprüyü geçip sağ kola döndü. Yamacın arkasında bir kırmızılık gördü. Âdeta şafak söküyor gibiydi. Halbuki ortalık kararmıştı. «Yanıyor evim» diye bağırmak istedi. Bir şey boğazında düşümlendi. Koşmağa başladı. Dağın yamacını dönünce yanan yerin, kendisininkinden aşağıda olduğunu gördü. Fakat duramıyordu artık. Yıldırım gibi koşuyordu. Bir hamlede yangın mahalline yetişti. Onlar da kendisininki gibi, iki odalı evlerdi. Gürültüyle karışık ağlamalar duyuyordu. Karanlıkta alevlerin parlattığı yüzlerde teessür heyecanla karışmıştı. Ellerine bakraçlarını alanlar, yakın çeşmeden su taşıyıp söndürmeğe çalışıyorlardı. Rüştü: «Bana da bir tane verin» diye bağırdı. Birisi eline bir bakraç tutuşturdu. Şimdi o da koşuyor, alevlerin içine girip kovasını boşaltıyordu. Sağında, solunda gürültüler, konuşmalar, çığlıklar birbirine karışıyordu:

— İtfaiyeye haber verildi mi?

— Bereket ki hava rüzgârlı değil.

— Zavallı ihtiyar kadıncağız, mangalı deviriverm-

— Bari eşyaları çıkarılabildi mi?

— Nesi vardı zavallıların zaten...

Kadın bir taş üstüne oturmuş, ağlıyordu. Oğlu olacak delikanlı, kovasını alevlerin üstüne serptikten sonra yanından geçerken: «Ne yapalım ana, başa ne yazıldıysa o gelir.» diye zavallıyı teselliye çalışıyordu. Fakat neye yarar, o bütün bunlardan kendisini suçlu buluyordu.

Rüştü alnındaki terleri sildi. İşte nihayet sönüyordu. Evceğizlerden biri tamamen ortadan kalkmış, birinin de yalnız damının yarısı yanmıştı. İtfaiyenin çan sesleri derinden geliyordu. Rüştü: «Maşallah..» dedi.

Elindeki kovayı yere bıraktı. Hâlâ yüzündeki tessürü silemiyen kadına acıyarak baktı. Yoluna devam etti: «Bir ev yandı» diye söyleniyordu.

Anasını kapıda beklerken buldu; «Oğul, nerede kaldın? Pek merak ettim. Yollar tekin değil de...» dedi kadıncağız. Rüştü: «Anacığım, aşağıda bir ev yandı, onu söndürenlere yardım ettim.» Anası bütün ihtiyarların bencilliği ile: «Sana ne, elin evinden, bak, yüzün gözün kan ter içinde, yazık değil mi?» deyince: «Sana, ev yandı diyorum, ana!» diye Rüştü sertçe cevap verdi. Anası fazla bir şey söylemedi. Çorbasını önüne getirdi. Lâmbanın soluk ışığında evinin duvarlarına bakıyordu. Göğsünü derin bir nefesle şişirdi: «İnsanın kendi evi başka bir şeye benzemiyor.» dedi, Onların da bir evi vardı. Yandı. Bir de yardımlarına koştum diye anam çıkışıyor. Hayır, her insanın başını sokacak bir evi olmalı. Dünyanın bütün gürültülerinden uzak, sığınabilecek bir yer: Orada insan, yangınlardan, katillerden, sevmediği her şeyden temizlenmiş bir dünyada yaşayabilmeli...»

İçini çekti: «Hulâsa, insanın kendi evi...» dedi.

Ceyhun Atuf KANSU

KAHVEDE

Kahvede, kahveciden başka iki kişi vardı; kapının yanı başında oturmuşlar, yumurtalı pide yiyorlar. Kahvenin tam karşısı istasyon. Tiren öğleye doğru gelecek. İstasyonun çevresinde bir kımıldanmadır başlıyor. Ofise buğday getiren köylüler tartıcının başında bekliyorlar. Orta Anadolu motifleriyle işlenmiş renk renk çuvallarda buğday duruyor, tartılıyor, sonra bir yere yığılıyor. Havada sert bir koku var; bu kokuya buğdaylardan dağılan bir toz kokusu da karışıyor. Kahveci, sazını düzenledi, başladı tıngırdatmaya. Kafasını sıfır numara tıraş ettirmiş, cin gözlü, bir kaç kez hapishanelerde yatmış bir Kayserili. Cigaradan ve içkiden bozulmuş, kısılmış sesiyle bir türkü tutturdu:

Gesi bağlarında bir top gülüm var...

Saz cızırdıyor, ne sesi saza, ne saz sesine uyuyor. Arasıra kesiliyor, türkünün bazı kelimelerini atlıyor, boğuk bir mırıltı halinde türküyü bitiriyor.

Bu dünyada sana, bana ölüm var...

Kahveyi garip bir ölüm sessizliği kaplıyor. Kahveci, kapı yanında oturup pide yiyenlere: «Beşiğin ardı gurbet», diyor. Pide yiyenler bir ara kahveciye bakıp gülümsüyorlar. Kahveci sazı duvara asıyor. Pide yiyenlerden biri istasyona bakıyor, içinde kahvecinin söylediği türküden kalma derin bir duygu gelişiyor,

kendi kendine «Şu türküyü bir kerre daha söylese, ama ne kötü bir sesi var!» diyor.

Öteki duvarları süzüyor. Tam karşıda, duvarlar Avanos halılariyle kaplanmış. Bu halıların renklerinde ağır bir koyuluk göze çarpıyor. Koyu kırmızı, koyu mor, koyu yeşil. Yolcu: «Boyadan mı acaba?» diye düşünüyor. Aklına Demirci halıları geliyor, Isparta halıları geliyor, bu halılarda renkler açık ve aydınlıktır. «Ne garip bir kaderi var bu Avanos halılarının?» Tıpkı Gesi bağlarındaki o derin hüzünle işlenmişler!» diye düşünüyor.

Yolcunun hatırına birdenbire Kızılırmak geliyor. Koyu, bulanık, çamurlu bir ırmaktır bu ve Avanos'ta bu ırmağın kıyısında küçük bir kasabadır. Yolcu «Kızılırmakta, aslında böyle hüzünlü, karanlık bir ırmaktır», diye içinden söylüyor. Halılar ise o koyu renklerinde acılı bir kaderi gizleyerek cansız duruyorlar!

Duvarlarda halılardan başka taşbasma resimler asılmış duruyor. Atatürk'ün, İnönü'nün resimleri. Bu resimler hep asker kıyafetiyle. Bu taş basması resimlerin arasında bütün Anadolu kahvelerinin malı olan güzel bir kadının portresi gülüyor. Bu, Fatma'nın portresidir. Saçlarında güller, göğsü fışkırmış, tatlı, baygın gözler, aldanmaya ve aldatmaya hazır gezici bir sevda kadını. Yolcu, dün geceki uykusuzluğunu düşünerek, yumuşak bir yastığı hatırlar gibi bu beylik portreye bakıyor. Kahvecinin sol şakağındaki yara iziyle, bu portreyi birbirine bağlıyor. «Bu yara, bir kadınla ilgilidir», diye düşünüyor. Bu sırada göğsü kaşınıyor. «Otelde bitlenmiş olmayayım?» diye kendi kendine endişeyle soruyor. Arkadaşı:

— Kaşınıyorsun, bitlenmiş olmayasın? diye açıklıyor.

O tatlı, tatlı kaşınıp, arkadaşına:

— Hayır, diyor, ben bit kaşıntısını bilirim.

Arkadaşı yine istasyonu, gelip giden köylüleri seyre dalıyor. Kahvenin biraz ilerisinde bir bakkal

var. Buğdaylarını satan köylüler bu bakkala uğrayıp öteberi alıyorlar. Tuz alıyorlar, kırmızılı beyazlı çocuk şekeri alıyorlar, kumaş bez alıyorlar, sabun alıyorlar. Kel bir köylü, elinde eski bir paltoyla, bakkaldan çıkıyor. Kahvedeki adam: «Bu paltoyu bakkal'dan almıştır» diye düşünüyor. «Evet parası yoktur. Tuz getirmiştir. Tuz parasına karşılık, bakkal ona bu eski paltoyu vermiştir.»

Köylü eski paltoyu evirip çeviriyor, sonra tekrar bakkala giriyor. Yolcu: «İşte vazgeçti», diye düşünüyor. Paltoyu verecek ve bakkaldan bir dikimlik şayak isteyecek».

Öteki yolcu ise hâlâ duvarlara bakıyor. Şimdi gözü tren kazalarını gösteren resimlere dalmıştır. Bir resimde tren gelip bir sürüye çarpıyor. Yolcu «Bir kere ben de Malıköyde böyle bir kazaya rastlamıştım, diye düşünüyor. Bir lokomotif koca bir ineği ikiye parçalayıp yolun kıyısına atmıştı!»

Duvarda korkunç bir resim daha var. Gözleri kan çanağına dönmüş bir adam, ucundan kan damlayan bir kama ve altında şu yazı: **İçki, cürümlerin anasıdır.** Yolcu «Ne kadar doğru! diye söyleniyor. Dün gece kahvede anlatılan katil hikâyelerinin çoğunda içki baş yeri alıyordu».

Birdenbire canı bir kadehcik rakı istiyor. Kendi kendine« [Ben içkiden üstünüm, ben içkiden yalnız kendi payımı alırım», diye övünüyor. Kahveciye: «Bir kadeh rakı olsaydı», diye sesleniyor. Kahveci boş bir rakı şişesini göstererek:

— Dün gece, diyor, bir koca şişe vardı. O zaman isteseydin. Şimdi bitti. Ama bir çay... bir çay da ısıtır seni.

— İki çay yap, öyle ise.

Kahveci ocağa doğru yöneliyor. Ocağın solunda bir eski koltuk var, koltuğun karşısında duvarda bir ayna, ve aynanın yanında kırmızı bir leğen. Kahveci ayni zamanda berberdir.

Kahveci çayı getirip bıraktı. O sırada içeriye iki er girdi. Kahvenin içini süzdüler ve ocağa baktılar. Kahveci erin birine:

— Ne o arkadaş, masa mı alacaksın? diye alayla sordu.

Er:

— Yok arkadaş, biri bekliyecekti beni, diye sessizce ve utançla söylendi.

Çay içenlerden biri güldü. Er bu gülüşe içerledi. Kahveciye:

— Bir on lira bozarsan, bir kahve içeyim, dedi.

Kahveci:

— On liram yok arkadaş, dedi.

Erler dışarı çıktılar. Kahveci müşterilere:

— Bir karpuz keseyim mi? diye sordu.

Gidip tezgâhta bir karpuz kesti. Havaya serin, ferahlatıcı bir karpuz kokusu yayıldı. Kahveye bıyıklı, haydut görünüşlü bir delikanlı girdi. Kahveciyle altmış altı oynamaya başladılar. Gürültü ile oynayorlar. Birbirlerine sövüp sayıyorlar. Yağlı ve kirli iskambiller tokat gibi şaklıyor.

— Kupanın ikilisi, çak bakalım.

— Doğru oyna ulan, şu oyunu öğrenemezsin sen.

— Naa... itin göbeği, yaz bakalım yirmi sayı.

— Nerede ulan, yirmi sayı?

— Kör köpek, işte burada, yaz!

Delikanlı tebeşirle tahtaya yirmi sayı yazıyor. Oyun, sövüp saymalarla uzayıp gidiyor. Kahveci durmadan sayı kazanıyor, kazandıkça biniyor delikanlının tepesine.

Tam, onunun en kızgın anında içeriye kamyon sahipleri giriyor. Biri iri yarı, göbekli, traşı uzamış, esmer; öteki ince, sapsarı, uykusuz. Göbeklisi, kalın bir sesle kahveciye bağırıyor:

— Haydi ulan, kahve yap bize. Senin işin altmış altı mı oynamak? Ben şoförüm, sen de kahveci.

— Oyun oynayan delikanlıyı göstererek — Şu it de oyuncu!... Haydi çabuk Mustafa, eli bana bırak.

Kahveci ocağa gidiyor. Delikanlının karşısına göbekli kamyoncu oturuyor. Hem lâf atıyor, hem oynuyor.

— Kayseriye bostan götürüyorum, bir diyeceğin var mı Mustafa?

Mustafa homurdanıyor:

— Oyuna bak sen, eli kaçırma.

Oyun sürüp giderken içeri bir köylü giriyor. Siyah bir başörtüsü almış, gelip kamyoncuların masasına yanaşıyor:

— Ağabey, beni de kamyona alır mısın?

Göbekli kâğıt açıp, bağırıyor:

— Yer yok demedik mi ulan!

İnce, renksiz kamyoncu:

— Yaya git, köy şuracıkta. Karıya başörtüsü alacağına kamyona saklasaydın o parayı.

Köylü yalvarıyor:

— Ah, ağabey, ramazan...

— Olmaz ulan. Kamyon karpuz yüklü.

— Ben sığışırım ağabey, karpuzların üstüne.

Göbekli kızıyor:

— Çek git sabah cabah! Mustafa, kahve nerede kaldı yahu!

Delikanlı sevinçle bağırıyor:

— Elli sayı bana. Yaz bakalım. Mustafa, seninki kaybetti.

Göbekli kâğıtları masanın üstüne atıyor.

— Kahveci nerede kaldı be!

Kahveci şoförün kaybetmiş olmasına kızıyor:

— Kaybet diye mi el verdik sana be, diyor. Kalk oradan. Geç ulan karşıma.

Kahveciyle delikanlı tekrar sövüp saymalarla oyuna başlıyorlar.

Göbekli, yalvaran köylüye:

— Git bakalım, diyor; bekle kamyonun yanında. Bir elli kuruşunu alırım.

Köylü çıkıyor. Kahvede şimdi yalnız altmış altı oynayan kahveciyle delikanlının sesleri, bir de masaya düşen kâğıtların sesleri duyuluyor. Çok uzaktan, çok uzaktan bir tiren sesi duyuluyor.

Göbekli, ince, sapsarı arkadaşına:

— Hamdinin kamyonu Mucur yolunda devrilmiş, diyor. Deri yüklü idi. Üç kişi ölmüş.

Kahveci tükürüp bağırıyor:

— Yaz bakalım 30 sayı...

Kahvenin ilk müşterileri çaylarını bitirmişler. Biri:

— Tiren geliyor, diyor.

Öteki, hafif, düşünceli bir sesle karşılık veriyor:

— Daha çok uzakta...

Sonra tekrar Avanos halılarına dalıyor, hatırına boz, bulanık akan Kızılırmak, Gesi bağları için yakılan o derin ve hüzünlü türkü geliyor.

Orhan KEMAL

PİYANGO BİLETİ

İnci'nin babası eve neşeyle geldi:

— Al, karı, dedi, sakla şunu bir kenara.., Borç bini aştı mı, her gün tavuk ye, demişler...

Kadın, çeyrek piyango biletine hayretle baktı:

— Ne bu kocacığım?

— Piyango bileti... Gişenin önünden geçiyordum, İçimde bir his, birdenbire zınk dedim durdum. Şeytan dürttü, kıydım yüz yirmi beşe...

— İyi ettin, madem içinden geldi...

İnci, annesinin elinden bileti aldı, uzun uzun baktı. Sonra babasının kalın kaplı kitaplarından birisinin arasına koydular.

Yemekte kadın, kocasına:

— Gene pek düşüncelisin.. dedi.

— Bir, beş bin vursa, diye düşünüyorum...

— Ne beş bini?

— Bilet aldık ya...

— Ah kocacığım, nerede o günler?

— Biliyor musun, bir vursa şu beş bin, derhal istifayı basar, borçlarımı öder...

— Eee?..

— Ver elini İstanbul!

— Olmaz. Daireden izin alırsın on beş gün, kendin gidersin, iyi kötü bir iş uydurursun...

— Bırak yahu... Beş bin lira geçecek benim eli-

me de... Alırız birer kamara bileti, püfür püfür deniz, ver elini İstanbul!

— Gel beni dinle... Senin eline para geçerse çarçur edersin. O beş binin de altından girer, üstünden...

— Ne biçim konuşuyorsun, yahu? Sanki birkaç defa beş binlerin altından girip üstünden çıkmışım.

— Çıkmadın ama, çıkarsın. En iyisi, dört binini bankaya yatıralım, bin liranın beş yüzüyle üstümüzü başımızı düzelim. Meselâ benim iç çamaşırlarım adamakıllı eskidi!

— Ya benim?

— Benimki seninkinden berbat. Yarım top patiska alırız. Ne yorganda yüz kaldı, ne de yatakta çarşaf... Yastık örtüleri dersen, yama yama üstüne... Fanilâlarımız dersen ona keza... Hiç olmazsa yarımşar düzine fanilâ almalıyız ki, bir müddet gitsin... Sonra ayakkabı... Bir bana, bir İnci'ye...

— Bana da hiç olmazsa üç ten fanilâsı, üç don, üç gölmek, bir iskarpin, altı çorap iyisinden, bir takım da lâcivert elbise...

— Bana da bir manto, tabiî...

— Bankaya üç binini yatıralım, en iyisi... Bin lirayla üstümüzü başımızı düzelim, bin lira da elimizde bulunsun!

— Hayır, bin beş yüz lira bulunsun elimizde, üç bin beş yüzünü yatıralım bankaya...

— Öyle de olabilir. Ne düşünüyorum, biliyor musun? Vapurla evvelâ İzmire gideriz, İzmiri gezer dolaşırız... Sonra İstanbula...

— Çok masraf olacak, kocacığım... İzmirden filân vazgeçelim de...

— Niye vazgeçelim, canım? Biz de insanız, değil miyiz?

— İnsanız ama, masraf olacak...

— Olsun...

— Olsun olur mu? Parayı harcamak kolay ama...

— Pekâlâ, İzmire uğramıyalım, doğru İstanbula.

— O zaman dudaklarımı istediğim gibi boyamama müsaade edersin; değil mi?

— Hafif boyamak şartiyle...

— Tüpünü beş liraya veriyorlar, bir boya var, güzel bir ruj, ondan alırım iki tüp, bulunsun.

Yemek bitti, sofra kalktı. İnci'nin babası kahvesini içerken, hâlâ dalgındı. Bir ara:

— Yahut, dedi, en iyisi, senin dediğin gibi yapalım, ilkpeşin ben gideyim, ha?

— Tabiî, tabiî... On beş gün izin al daireden...

— Dairesi batsın. Ne düşünüyorum, biliyor musun? Sirkecide filân, küçük bir paçacı dükkânı açsam.. ha?.. Hem boğazımız çıkardı, hem de...

— Sen esnaflık yapamazsın, boşuna girişme öyle işlere... Kırk yılda bir para geçecek elimize...

— Niye böyle aksilik edersin sen? Yapamam ne demek? Ben insan değil miyim? Tuhaf şey yahu...

— İnsansın kocacığım, insansın ama, onlar çekirdekten yetişme esnaf.. sen?..

— Benim zekâm onlardan aşağı mı, sanki?

— Bu, rasgele zekâ işi değil ki...

Adam cıgara üstüne cıgara içti. İnci çoktan uyumuştu. Adam elbisesini çıkardı, yatağa sırtüstü uzandı, yeni bir cıgara yaktı.

Kadın da uzanmıştı, ağzında sakız. O, bir değil, iki manto yaptırmayı kuruyordu. İki yaptırırsa, değişik olur, geç eskirler... Yahut bir manto, bir de etek tayyör. Bu kahverengi mantosunu o zaman gündeliğe giyer, iyi olur.

Adam:

— Yahut, bir kahve.. dedi, küçük bir kahve açsam...

Kadın:

— Bana kalırsa, dedi, mantoyu bir değil, iki yaptıralım, ne olur ne olmaz... Bir de bilek saati alsan.. Yahut, kalınca bir altın bilezik... Ne zaman sıkışsak, para...

— Kahve, lokantadan daha iyi gibi geliyor bana.

— Olmazsa mantoyu bir yaptıralım, ötekinin yerine etek tayyör.

— Bırak şimdi etek tayyörü... Kahve, lokantadan daha iyi değil mi?

— Vallahi içim titriyor kocacığım... Gel sen beni dinle, kırk yılda bir...

— Canım, ne dinleyim seni? Arabamın tekerine boyuna taş koyuyorsun. On sene bitiyor evleneli, hep bu. Ben bir şey söylerim, sen mutlaka aksini ileri sürersin!..

— Ya sen? Dudaklarımı boyasam karışırsın, çorapsız gezmeme karışırsın, saçlarımı ondüle ettirmek isterim, olmaz dersin...

— Bütün kabahat bende, öyle mi? Sen gökten zembille indin...

Uzun bir sükûttan sonra kadın:

— Para bankaya kimin namına yatacak? diye sertçe sordu.

Adam yeni bir cıgara yakarken:

— Benim! dedi.

— Niçin?

— Bilet benim çünkü...

— O bilette benim hakkım yok şu halde? Ben neciyim bu evde?

— Evin reisi benim!

— Ben eşek başı değilim ya... Hepinizin kahrını ben çekiyorum. Yemeği ben, tahtayı, çamaşırı ben, söküğü dikişi ben, çarşıya pazara da ben, öyle olduğu halde... Para bankaya benim namıma yatacak!

— Ne münasebet?

Kadın yatakta hırsla oturdu:

— Eğer paralar benim namıma yatmazsa, ben de bu evde durmam! Şimdiye kadar neyini gördüm? On senedir canım çıktı evinde... Hesap, kitap, hesap, kitap... Eller gibi bir masrafım yok... Ne sinema bilirim, ne tiyatro... Elimize geçer üç buçuk kuruş, iki

ucunu nasıl bir araya getireceğim diye alnımın damarı çatlar. Ne bu?.

Adam:

— Bence, dedi, lokanta daha iyi! Boğazımız bedavadan çıkar, sermayemiz de gene sermaye...

Kadın yorganı tepesine hırsla çekerken:

— Para benim namıma yatacak! dedi, fakat uyumadı. Kocasına arkasını döndü. Aklında manto, tayyör, lizöz, ruj, bilek saati, bilezik, naylon çoraplar, iskarpinler... İyi ama, mantoyla tayyörün renkleri? Lâcivert pek resmî, hem de lekeyi çabuk belli eder. Kurşunî olsa...

Adam cıgarasının izmaritini yanındaki tablada ezip, lâmbayı üfledikten sonra, karısına döndü, dürttü:

— En iyisi hep birlikte gitmek! Basarım istifayı, bitti gitti...

— Para kimin namına yatacak?

— Senin, aman senin namına, haydi...

— Mantoyu da iki değil, bir yapacağım, ötekini tayyör... Biri lâcivert, öteki kurşunî...

Adam yorganı tepesine çekti. Kadın, yorganın ucundan karanlığa bakıyordu.

Suphi KİLİMCİ

YATAKHANE HADEMESİ TOPAL OSMAN

Bu sene okula yeni verilen müdür, selefinin kullandığı on hademeyi ihtimal fazla bulmuş olmalı ki işe başladığının haftasında dördüne yol vermişti.

Bu izgüzarlıkla, yamağının da sepetlenivermesinden ötürü işleri zora varan aşçı, üç yüz yatılı öğrencinin yemeklerini yetiştireceğim diye bir haftadır perişan oluyordu. Nihayet dayanamadı, canına tak dedi. Ve bugün öğle yemeğinden sonra, önlüğünü fırlatıp atarak müdüre: «Ben yalnız yapamıyacağım, aşçınızı bulun» diye ayak diremeğe kalkınca müdür, yatakhane hademesini — Topal Osman — odasına çağırtmıştı: «İşlerini bitirdikten sonra yatakhanede sobanın karşısında taban kebabı yaparaktan miskin miskin uyuklayacağına mutfakta pekâlâ patates, soğan gibi şeyleri soyar, bulgur, pirinç ayıklar ve bulaşık yıkar..» diye düşünmüştü.

Çağırtalı çeyrek saat geçtiği halde Osman hâlâ görünürde yoktu.

Yazıhanesinin arkasında, koltuğuna gömülmüş, ağzında sigara, sinirli parmaklariyle Alman biçimi kumral bıyıklarını didikleyerekten sabırsızlıkla onu bekliyordu.

Zaten bu topal, hantal yapılı, kalın enseli Konyalı hademeyi geldi geleli bir türlü gözü tutmamış, gönlü sevmemişti. İnsan oğlu bu; hele gönlü birini sevmesin, kötüler de kötüler... «Burada seneler senesi ekmek

elden, su gölden ense yapmış, oturmuş, fodlacı yobaz» deyip dururdu. Hademeleri azaltmak, kendi tâbirince, tensikat yapmak kararını verdiği zaman kapı dışarı etmeyi düşündüğü hademeler arasında bu en başta geliyordu ama, on yıllık emekdarlığına acıyarak şefaat eden, vilâyetle nezarette oldukça nüfuzlu öğretmenlerin ricası üzerine onu okulda alıkoymağa mecbur olmuştu. Müdürü yumuşatıp kararından caydıran esasen bu nüfuz meselesiydi. Yoksa şahsî ricalara filân pek kulak asacak soydan değildi o.

Dakikalar ilerledikçe müdürün sabırsızlığı artıyordu. Titiz bir tabiati vardı. Çağırılınca hademeler, dakika sektirmeden gelmeli. Hangi cehennemin bucağında olurlarsa olsunlar, ne işle meşgul bulunurlarsa bulunsunlar, «lebbeyk» deyip karşısında elpençe dikilivermeli.

İkinci defa zile basmak üzere elini uzatacağı sırada kapı yavaşça aralandı. Bizzat yaptığı tensikata rağmen müdiriyet odasının hizmetine ve kapısının nöbetçiliğine tahsis ettiği bademe Dilâver ağanın dımdızlak başlı, pos bıyıklı ablak yüzü göründü.

— Aptesanedeymiş beyim, geldi. Süleyim, girsin mi?

— Tam patlayacak zamanı bulmuş. Söyle girsin!

Osman, sırtında — giden müdürün bağışladığı — bonjurdan bozma, siyahtan soluk neftiye dönmüş uzun bir caket, bacaklarında kıldan örme kısa potur, ayaklarında yemeni, topallayarak odaya girdi. Başına âbanî sarıklı fesi geçirmiş, beline beyaz yün kuşak sarmıştı. Dizkapağı yumruk kadar ileriye fırlamış, sol bacağı üzerine abanarak bükülürken ellerini kuşağının üstünde kavuşturup durdu.

— Beni çağırtmışsın, bey!

Müdür önce biç ses çıkarmadı. Hâlâ sağ elinin sinirli parmaklariyle bıyıklarını didikliyor, sol elinin parmakları ile de yazıhanenin üstünü tıkırdatıyordu. «Neredeydin be adam?» diye gürleyecekti. Fakat «tu-

tar da geldiği yeri, yaptığı işi ortaya dangadak atarsa bu yobaz» diye düşündü, vazgeçti. Ateş püsküren gözleriyle Osmanı ve bu acaip kılığını tepeden tırnağa kadar bir iyice süzmekle yetindi. Sonra sert bir sesle:

— Bana bak, dedi, burası babamızın imarethanesi değil. Vereceğim emirleri harfiyyen isterim.

Osman her uysal, çilekeş ve içli Anadolu adamı gibi yılların kökleştirdiği zebun bir alışkanlıkla, evet makamında başını salladı. Halbuki ise müdür, kafa sallayanlara fena halde tutulurdu. İsterdi ki, emirlerini telâkki ettikten sonra hademeler «Başüstüne efendim» desinler, yerden temennahlar edip çekilip gitsinler işlerine. Böylelikle her halde emir verme mevkiinde bulunmanın tadını daha iyi içine sindirirdi. Geçen gün yatakhanenin temizliğini yoklarken Osmana, kafa sallamamasını ihtar etmişti. Fakat buna rağmen Osman şimdi yine baş sallayınca, müdür kızdı, köpürdü:

— Geldim geleli size — başüstüne efendim — demesini belleteceğim diye dilimde tüy bitti be. (Sesini yükselterek) Başüstüne efendim, de.

— Başüstüne efendim!

— Ha şöyle... Şimdi söyliyeceklerimi iyi dinle! Öğleden sonraları, bilâistisna her gün, aşçının emrindesin! Bulaşiğa kadar, ne iş verirse... Sakın kaytarayım deme ha! Sonra ne biçim bir müdür olduğumu anlamak pek pahalıya mal olur sana. İyice anladın mı?

— Anladım efendim!

— Hadi öyleyse. Şimdiden istikamet mutfak, marş!

Osman durduğu yerden kıpırdamadı. Bir şey dilemek veya yalvarmak istiyormuş gibi melûl melûl duruyor, gözlerini kırpıştırarak çocuk saflığı ile sırıtıyordu.

— Ne o, niye duruyorsun?

— Levirde iki hastam var da...

— İki hastan mı var, eee, ne olacak?

— Her hal paçavradan (grip), yatıyorlar yazık, bugünlük bir müsaade verin de terleteyim fıkaraları, yarından sonra mutfağa giderin, olmaz mı? Sevaptır, bey...

Oturduğu yerden, paçaları tutuşmuş gibi hızla doğrulan müdür, yumruğunu yazıhanenin üstüne şiddetle basarak öyle bir bağırdı ki, Osmanı söylediğine söyliyeceğine bin pişman etti.

— Senin üstüne elzem bir vazife mi bu? Defol.

Osman süklüm püklüm odadan çıkarken hırsını yenemiyen müdür hâlâ öfkeli öfkeli homurdanıyordu: «Revirde iki hastası varmış, yazıkmış, sevapmış.. daha bilmem ne haltmış. Küstah kerata... Kalkmış bir de insaniyet dersi veriyor bana. Yüz vermişler selefler, efendim, yüz vermişler.»

Hakikaten hem yatakhane işlerine bakardı Osman, hem de revire. Bu okula hademe olarak kapılanalıberi on senedir bu böyle... Doktor, hastabakıcı veya hemşire filân gibi o zamanlar sağlık teşkilâtı yoktu okullarda. Revir diye üç beş yataklı bir odacık olurdu, o kadar. İlâç milâç da hak getire. Hastalanan öğrenciler burada kendi hallerine yatarlar, iyileşirlerse iyileşirler, iyileşmezlerse hastaneye kaldırılırlardı. Hastanede ölen ölür, kalan okula dönerdi.

Topal Osmanı, okula girdiği yılın kışında, karlı bir gün, şafakta yatağından kaldırıp hastanede ölen bir öğrencinin cenazesine gönderirler. Ne öğretmenlerden bir kişi, ne de talebeden bir çocuk... Osman ve hastane imamından ibaret iki kişilik bir cemaatle, iki erkek hastabakıcının sedyede taşıdığı ölüyü hastane bahçesinden dört beş dönüm ötedeki mezarlığa gömerler, zavallının üstüne beş on kürek karlı toprak atarlar. İmam, ayazdan zor kımıldatabildiği uyuşmuş dudaklariyle acele bir dua fısıldar, sedyeyi Osmanın omuzuna verip dönerler. Osman sonradan öğreniyor ki, bu, Konyalı Darüleytamdan gelme, kimsesiz bir ço-

cukmuş. Revirde yatarken birden ağırlaşıvermiş, sonra hastaneye kaldırılmış, bir iki gün sonra satlıcandan ölüvermiş.

Bu zavallının hazin kaderi karşısında Osman içleniyor, neşesini kaybediyor. Ve haftalarca evlât acısı gibi bir yara ile yüreği sızılı, başı sersem, ruhu bulanık dolaşıp duruyor okulda.

Bu arada yine bir gün Darüleytamlılardan birini, kendi yaşında iki arkadaşının yardımiyle yarı bitkin bir halde revire götürülürken görünce hemen koşuyor, topal ayağına rağmen omuzladığı gibi doğru revire götürüp yatırıyor onu. Şiddetli öksürük nöbetleri ile sarsılan ve bel ağrılariyle kıvranan yavrucağı kendi eli ile tedavi ediyor. Osman, askerliğinde sıhhiye eri olarak hastanelerde yıllarca çalışmış olduğu için elinden gelirdi hastabakıcılık.

Daha sonraları revire ufak bir ilâç dolabı sağlıyor. Askerliğinde doktorların muayene odalarında gördüğü dolaplara benzer bir şey. İçinde tentürdiyot, pamuk ispirto, ateş düşüren ve baş ağrısı kesen haplar, yakı gibi ilâçlar bulunduruyor. Osmanın bu ilgisini ve teşebbüsünü önceleri hayretle, hattâ küçümseyerek karşılayan o zamanki müdür, sonra görüyor ki sahiden Osman bu işin adamıdır, yüreği engin bir şefkat kaynağıdır. Müsamahalı davranmağa başlıyor, paraca da yardım imkânları buluyor, ve zamanla revir, e, şöyle böyle, bir revir haline geliyor.

Geçen on yıl içinde bu yeni müdüre kadar hiç kimse onu bu işten menetmemiş ve sakatlığından ötürü yatakhane ile revir işlerinden başka işlerde kullanmamıştır.

Fakat, bu insafsız... Şimdi revirde kendi hallerinde yatan iki oğlanın hastalanmasına hep o sebep, diyordu Topal Osman. Bunu suratına kangıra kangıra haykırabilse.

Hademe tasarrufundan başka yeni bir icadı daha vardı. Haftanın tatil günleri bütün dershanelerin

kapılarını kitletirdi. Hiç bir yerde soba yaktırmazdı. Neden bunu böyle yapıyordu müdür? Aklı ermemişti buna Osmanın. Yapacağı yıllık tasarruftan kendi payına düşen yağlı bir lokma mı vardı? Kim bilir... Darüleytamlıların bu tatil günlerinde barınabileceği iki yer kalırdı okulda: Biri; hava açık ve poyrazsızsa, bahçede kuytu ve güneşli köşeler, duvar dipleri... Öteki; şayet hava kapalı ve yağışlı olursa alt katta, duvarları yarıya kadar yosun tutmuş ve bu ayazlarda Eskimo kulübeleri gibi içi dışı buz kesen, mahzenden bozma mescit. Burada öğrencilere zorla namaz kıldırılırdı.

Dün cuma idi. Osman, bütün Darüleytamlıları (on beş kadar vardılar), burada, partal kilimlere sarılmış, koyun koyuna titreşir bir halde bulmuştu. Yasak masak dinlemeden müdürden yiyeceği müthiş zapartayı, belki de kovulmayı göze alarak onları hemen revire götürmüş, ıhlamur kaynatıp içirmişti. Ama yine düştü revire ikisi işte. Ayaz iliklerine işlemiş bir kere. Ağırlaşırlarsa hastaneye kaldırılacaklar. Osmanı dündenberi efkâra düşüren de bu. Hastalıklarını kendince de teşhis etmişti: Paçavra hastalığı (İspanyol nezlesi).

Demin müdürden, bunlara şişe çekmek, zavallıları terletmek için müsaade istemeğe yeltenmişti. Kovulunca soluğu mutfakta aldı. Ama, o yapacağını biliyordu. Mutfakta akşama kadar patates/soyar, bulgur ayıklar ve bulaşık yıkarken: «Sen izin versen de, vermesen de ben edeceğimi bilirin, Evvelallah bu işin hakkında gelmesini bilirin ben» diye dırlanıp durdu. Geceyi bekledi.

Gece, yatakhane zili çalalı bir saat oluyor. Okul, karlı kış gecelerinin o derin sessizliğine gömülü.

Osman, müdürün (bekârdı ve okulda yatardı), yatak odasının kapısı önünde eğilerek kulağını anahtar deliğine vermiş, içerisini dinliyor. Geç vakitlere kadar oturmak âdetinde olan müdür, Allahtan olacak, erken yatmış bu gece. Odası sessiz ve karanlık. Osman sevinçle doğrulup yürüyor.

Revir karanlık. Önce duvar lâmbasını yakıyor, sonra saç sobayı tutuşturuyor. Çocuklar dalgın ve ateşler içinde. Osmanın girdiğinin farkında değiller. Hemen dolaptan çaydanlığı alıyor Osman. Sürahiden doldurup sobanın üstüne koyuyor, içine bir tutam ıhlamur atıyor. Tekrar dolaba dönüyor. Pamuk tükenmiş. Boş paketleri avuçlarının içinde buruşturup hızla yere fırlatıyor. Tentürdiyot şişesi de boş. İspirto da pek az, şişede iki parmak. Ama, «bu kadarı da yeter be» diye düşünüyor. Vantuzların dördü çatlak, hava kaçıracak. Kalan ikisiyle de yeteri kadar şişe çekilmez bu dar zamanda. Mutfakta iken bunları birer birer düşünmemiş değildi Osman. Fakat, değil okuldan dışarıya sıvışmak, mutfağın kapısından bile bakmak mümkün değildi. İkide bir üşenmeden yokluyordu müdür onu. Şimdi bu gece vakti bunları nereden ve kimden tedarikleyebilirdi? Gözü yorganlara ilişti. Hadi pamuğu bunlardan alsın. Ya tentürdiyot, ya vantuz? Boş bir karyolaya ilişti, iki şakağına çivi sokulur gibi bir sancı yapışmıştı. Alnında bulgur bulgur ter. Akşam yıkadığı bulaşığın küllü sıcak sularından yer yer derisi soyulmuş parmaklarını sakalına daldırdı. Derisini kazır gibi kaşımağa başladı. Başını iki yana sallıyor, düşünüyordu. Bir aralık gözleri duvara vuran gölgesine ilişti. Kımıldadıkça duvarlara sığmıyacak kadar büyüyen gölgesinin heybetinden sirayet eden bir pervasızlıkla doğruldu. Gerindi. Kafasının içinde birden çakan bir şimşekle yerinden sıçradı: «Ülen» dedi kendi kendine «Cenabı Mevlâ rızkımı salt bu kapıya bağlamadı ya!» İç mahallelerden birinde Hasnâ nine adında tanıdığı ihtiyar bir ebe vardı, onu hatırlamıştı. Yirmi vantuzu vardı bunun.

Âbanî sarıklı fesini başına bastırdı, beyaz yün kuşağını çözüp bir daha sıkı sıkıya beline doladı. Kulaklarını çevresiyle sardı. Kapıcı Şabana görünmeden, okuldan daldı karlı sokağa. Şaban, cuma geceleri geç

vakitlere kadar bekâr öğretmenleri beklerdi kulübesinde...

Eli yüzü mosmor, nefes nefese okula döndüğü zaman kapıcı Şaban, kapıyı kapamak üzereydi. Osmanı kapının önünde solur bir halde görünce irkildi:

— Çatlattın ödümü be, hem neredeydin göreyim? Nasıl çıktın? Hani izin kâğıdın? Uyandırayım istersin müdür beyi?..

Arka arkaya sıraladığı bu bir sürü soruyla Osmanı bunalttı. Nihayet eline madeni bir onluk sıkıştırınca Osman, pos bıyıklarını sıvazlayarak:

— Bu seferlik susayım, dedi, bâri. Hatırın için o da be Osman ağa! Bir dahaki sefere kapatmaz ağzımı bir onluk, gir! hadi gir!

Osman revire girer girmez, sönmek üzere olan sobanın odununu tazeledi. Oda hamam gibi sımsıcak olunca kollarını sıvadı, işe başladı. Ve bir saat içinde hastaların her birine on beşer şişe çekti. Sonra göğüslerine, bellerine tentürdiyot sürüp keçe parçaları bastırdı. Yorganları ile sıkı sıkı sardı ve öteki boş karyolalardan aldığı ikişer yorganla da üstlerini örttü. Yattıkları yerde kaynar ıhlamurdan kaşık kaşık içirdi. Çocuklar sessiz ve mazlum kuzular gibi itaat ettiler Osmana...

Şimdi terleyinceye kadar onları rahat rahat bekliyebilirdi artık. Lâmbayı kıstı, kapıyı içeriden sürmeledi, boş bir karyolaya uzandı. Yüreğinde derin bir huzur vardı. Büyük işler başarmış adamların gururlu sükûtu ile gözleri tavanda... Zorla onu hastalarının başından ayırmağa gelebileceklerin kafasına şu yanındaki sandalyeyi indirmeyi bile şöyle bir düşünüvermişti arada. Ama kim olursa olsun. Hele hele.. dileyen bir deneyivèrir. Bir ara doğrulup tabakasından kalın bir sigara sardı. Tekrar uzandı. Çektiği sigaradan ağız dolusu dumanı tavana doğru savurdu. Sobanın ağzından yukarıya doğru vuran kızıl ışıkla pembeleşen duman halkalarına daldı.

Aradan saatler geçiyor, çocuklarda hâlâ terden eser yok.

Osman uzandığı karyoladan ikide bir kalkıyor, lâmbanın fitilini çıkarıyor, dalgın yatan çocuklarda ter belirtileri göremeyince artan bir telâşla yüzünü buruşturup tekrar yerine dönüyor, sobayı da söndürmemeğe çalışıyordu. Sıcaktan pek bunalınca pencereye gidip avuçlarını camlarda soğutarak alnına, yüzüne yapıştırıp serinliyordu.

İşte nihayet günün ilk donuk ışıkları camlarda belirmeğe, komşu evlerin kümeslerinden horoz sesleri yükselmeğe başladı.

Osman uzandığı yerden telâşla doğruldu. Galiba farkında olmadan biraz kestirmişti. Hemen çocuklara koştu. Terlemişlerdi, hem adamakıllı terlemişlerdi. Yüzü güldü, bütün yorgunluğunu almış gibi tatlı tatlı gerindi. Çocuklar da süzgünlük içinde pırıldayan bir canlılıkla bakıyorlardı ona. Yüzleri sapsarıydı, dudakları pul pul kabarmıştı. Üstlerini açarak dikkatle onları soydu ve zavallıların çamaşırları birer kattan ibaret olduğu için soyduklarını sobada kurutup tekrar giydirmek zorunda kaldı. Yorganlarını değiştirdi. Ne Osman konuşmuştu, ne de çocuklar. Yalnız birbirlerine gülümseyerek bakıştılar.

Sobaya bir iki odun atıp doğrulurken Osman:

— Bana bakın, dedi. Ben şimdi aşağıya inecen. Size ısıcak çorba getirecen. Sakın kıpırdanman, üşürsünüz!..

Çocuklar terleyip ateşleri düştükten sonra biraz canlanıvermişlerdi. Birbirlerine bakarak halsiz halsiz gülümsüyorlardı. Açlıktan içleri titriyerek bekleştiler. Kaç saattir ağızlarına bir lokma yemek koyamamışlardı. Osman fazla gecikmedi.

Kapının aralandığını görünce sevinçle doğruldular. Osman, omuzunda iki gözü odun dolu bir heybe taşıyordu. İki eliyle de kenarlı bir tepsi tutuyordu. Tepsinin içinde buram buram tüten içi çorba dolu iki

tas vardı. Çocukların gözleri büyüyerek taslara takıldı, yutkunuyorlardı. Çocukların açlıktan sabırsızlandıklarını gören Osman:

— Bilirin, dedi, bilirin... Bu hastalık adamın iliklerini sorur.

Ve tasları ellerine tutuştururken:

— Hadi için bakalım, dedi. Aşçıbaşıya, şöyle yağlı tarafından ko, dedim, komuş. İçinde nah (yumruğunu göstererek), böyle böyle ilik parçaları var. Adamın ağzından ilokum gibi kayar.

Çocuklar, içine ekmek doğradıkları çorbayı iştahla atıştırmağa başladılar. Osman da heybeyi boşaltarak bir karyolanın altına odunları istif ettikten sonra doğrulurken eli cebine değince hatırladı:

— Tüh ülen, nasıl unutmuşum!

Poturunun cebinden çıkardığı yarım limonu, üstüne yapışmış tütün tozlarını tükürüklü nefesleri ile üfleyerekten taslara sıkmağa başladı. Çenesi de durmuyordu:

— Çocuklara ilimon vermezler. İlimonu salt kendileri ziftlenir. (Karyolanın altını işaret ederek) Odunun yerini sakın diyivermeyin ha! Levire günde iki öğün verir. Ama kendi sobasına deheder odunu akşama kadar. Ver yansın gider. Çarşaf böylecek yere yakın kalsın, e mi? Odunları sizin için aşırdım. Üşüdünüz mü, tıkın sobaya!..

Çenesi yorulmuş olmalı ki, boş bir karyolanın ucuna ilişerek çocukları seyre daldı. Çöp gibi ince boyunları üzerinde birinin kıvırcık siyah, ötekinin sarı saçlı başlarının bir o yana, bir bu yana sallanıp duruşuna baktıkça gözleri buğulanıyordu.

Çocuklar yemeklerini bitirince ellerinden tasları aldı. Heybenin gözüne koydu. Sol elinde tepsi, sağ elinde heybesi, kapıya dayanarak onlara uzun uzun baktı, gülümsedi. Çıkarken:

— Ben, dedi, ya gelebilirin, ya gelemen gayri... Üşütmeyin pek kendinizi. Çaydanlıkta ılamur var,

dolapta da şeker. Öğleye de bulgur pilâvı var. Üstüne et kodurturun da öyle yollatırın aşçıbaşıya. İyi yüreklidir o. Hadi şimdi yatın, uzanın bakalım.

Çocuklar yorganlarını üstlerine çekerek uzandılar. Gözlerinden uyku akıyordu.

Osman, hayatının mesut sabahlarından birini daha eklemişti ömrüne. Mutfağa giden alt koridorun merdivenini inerken kapıcı Şabanla karşılaştı. Şaban, Osmanın revire çıkmaktan menedildiğini Dilâverden duymuştu. Bir elinde tepsi, bir elinde heybeyi görünce şüphelendi. Pis pis sırıtarak sokuldu:

— Ne o be, Osman ağa. Yine revir ha? İster misin duysun müdür? Kulağı var yerin be Osman. Ama, ben sülemem.

Osman, hiç sesini çıkarmadan kuşağının arasından çıkardığı tabakasını Şabana uzattı:

— Al bunu, dedi, al, tabakana boşalt. Sonra ben gelir senden alırın...

Muhtar KÖRÜKÇÜ

VATANDAŞ HUKUKU

Çekilen şikâyet tellerinin aksi, makamların işi yavaş veya çabuk gördüklerine göre aralıklı zamanlarda gelirdi. Bu sefer bütün tellerin neticesi ayni günde aksetti: Vali kaymakama, vilâyet savcısı savcıya, mıntaka jandarma komutanı da doğrudan kaza jandarma komutanına acele telefonla emir verdiler: Bu işi hemen tahkik etmek lâzım.

Kazalarda, artık yeni cereyana uyarak, bir makama doğrudan şikâyet usulü kalkmıştır: Dövüş için savcıya, vergi için kaymakama gidilmez: Baştan itibaren alâkalı alâkasız her yüksek makama, her vekâlete tel çekilir. Ve tabiî bu işde en kârlı posta idaresidir.

Savcıyla, jandarma komutanı, kaymakamın yanına gittiler. Tel sureti getirildi: Bu iki hukukçu ve bir ihtısas tahsili görmüş komutan yarım saat tekrar tekrar okudular. Bir şey anlamadılar. Kaymakam:

— Birader, bu arzuhalcilerin dilinden anlamak bana Mevlâna tefsirinden zor geliyor. Nedir? Ne istemiş bu adam? dedi. Köyler basılıyor, işkence yapılıyor? Jandarma «icrayi şakavet ediyor» peki... anladık.. bunları hep duyuyoruz, okuyoruz.. ama kim?.. Hangi köy? Kime?.. Sarih bir şey yok ki...»

— «Rejimi celili demokrasi» de bu zulümler... Tâbire bayıldım beyim... Birinci Büyük Millet Meclisinde Raif hoca «demukkraasi» diye çatlatırlar

da, bizim Saim hoca üçüzlü ecnebi kelime terkibi yapamaz mı?

Sahi, bu işin arkasında arzuhalci Nurullah ve onun arkasında da Saim hoca vardı muhakkak... Öyle ya, seçim yaklaşıyordu.. etrafı bulandırmak gerek değil miydi?

— Şu imzayı atan kahramanı bir çağırtalım bakalım...

Adamcağız tarlada imiş, haber gitti. O aralık telefon çaldı: Kaymakam elini âhizenin üstüne tutarak: «Vali konuşacakmış» dedi.

— Evet efendim.. tetkik ettik. Müşteki henüz gelmedi, ama, esasen sarih bir hâdise ve iddia yok.. umumî mahiyette.. evet, bizim kazada böyle şey değil, alelâde zabıta vak'ası bile yoktur, bilirsiniz... Eminim efendim. Nasıl emir buyurulursa... Buyurun, efendim, şeref verirsiniz...»

Âhizeyi bıraktı:

— Mıntaka komutanı ile birlikte öğleden sonra gelecekmiş.

Vekâlette fazla telâşlanmış olacaklardı. Hem şimdi mahallinde bizzat tetkik sözü ortada parola gibi dönüyordu: Kaza yakın, altta da Pakard olduktan sonra bizzat tetkik daha müessir olacaktı.

Öğleden sonra yeni çeşit korna öttü. Mutat merasimler, halkla, belediye ve parti erkâniyle müsahabe gibi «demokrasi tezahüratından» sonra, nihayet tarladan gelebildiği anlaşılan «müştekii sâdık» ın dinlenmesine geçildi. Ama, onun nerede dinleneceği de mesele idi; öyle ya, kaymakamın makamında dinlense, belki tesir altında kalır, halkevinde veya belediyede ise, resmî bir tahkikat biraz acaip kaçar. Müfettişlikten yetişme olan vali bu mühim hususta epey kafa yordu, nihayet tahrirat kaleminde karar kılındı.

Müşteki, orta yaşlı, babacan bir adamdı. Ama, alelâde bir iş için karakola giderken bile şaşıran köy-

lü, böyle «erkânı devlet» i görünce donakalmıştı. Vali cesaret vermek için en tatlı sesiyle:

— Anlat bakalım evlâdım; şikâyetin nedir? dedi. Adamcağız bir müddet daha susup etrafına bakındıktan sonra:

— Beyim, bir yanlışlık olacak, ben hiç bir şey görmedim.. şahit mahit yazdılarsa haberim yok, dedi.

— Oğlum, bak, sen büyük makamlara tel çekmişsin, okuyayım, (okuduktan sonra) bak, işte yazmışsın.. anlat bakalım derdini...

Köylü büsbütün şaşırdı. Okunan teli, hiç bir şey anlamadığını gösteren bir hayretle dinlemişti:

— Hâşâ, sümme hâşâ; ben böyle şeyleri ne bilirim, ne de söyledim.

— Canım, senin adın Şeyhmus oğlu Müslim Yıldırım, değil mi?

— Beli, öyle ama, benim haberim yok.. kitap çarpsın ki...

İnkârı samimî görünüyordu. Ama vali, müfettişlikten kalan işkil hassasını topladı: Daha evvel çağırıp tehdit etmiş, inkâr ettirmiş olmasınlar?

— Sen daha evvel ifade verdin mi? Korkma, çekinme...

Kaymakam taşı anladı, yerinden fırladı:

— Müsaade ederseniz, benim bazı işlerim var, ben çıkayım?

— Kalın efendim, kalın.. öyle demek istemedim. Aklınıza bir şey gelmesin.

Köylü gene kemali safiyetle:

— Beyim, dedi, ben tarladan yeni geldim. Ayağının türabı olam, haberim yok.

Bir an hepsi de sustular. Adamcağız sarih olarak inkâr ediyordu, bir şikâyeti yoktu. Zabıt tutup yukarıya bildirmekten başka yapılacak şey kalmamış, savcı ve kaymakam haklı çıkmışlardı. Ama kaymakam gene dürüst davrandı:

— Sen daha evvel bana şikâyet istidası falan ge-

tirdin mi? Bana günde elli istida gelir, hatırlayamam, ama sen hatırlarsın, bir düşün bakalım.

— Beli ya, ceddine rahmet... Böyle bir şey oldu, şimdi aklıma geldi! Ve anlattı:

«Ramazanda bir gün tarlada çalışırken iki jandarma, telefon teli tamirine gelmişler, biri direğe çıkmış, öteki teli yetiştirememiş, kendisini çağırıp yardım etmesini söylemişler, o da oruç ağzı terslemiş: «Ben babanızın uşağı mıyım sizin?» Jandarmanın biri: «uşak diyen var mı ulan, senden yardım istedik, gâvur musun?» demiş; bu da: «Gâvur size derler, zorbalık mı yapacaksın?» diye dikelmiş. Jandarma da kızıp bir sille vurmuş. Kendisi hemen kazaya koşup istida yazdırmış, kaymakama götürmüş ama, istidada fazla dövdüler yazmış olmalı ki, bey ,doktora havale etmiş, doktor hastadaymış, ertesi güne kalmış. Eve gidip gece yatıp sâkinleşince düşünmüş, hakkını helâl edip istidayı yırtmış:

— Bey, oruç ağzı, güneşin tabanında çalışırlar... Esahtan da gâvur mu oldum ki bir yardım etmeyem? Candarma sillede haklıydı vallahi... Hem erkek arasında bir sillenin lâfı mı olur? İstidacı da fazla yazdı, yazık değil mi? Ben anam südü gibi helâl ettim, dâvam mâvam yok... ama tel falan bilmem.

— Teli sen çekmedin mi?

— Ben tel mel çekmedim. İstidanın postahaneden muamelesini yaptırıp beye getirdim.

İş anlaşıldı: Arzuhalci muamele diye adamcağıza teli çektirmişti.

— Peki, bu köy basma işi neymiş?

— Bilmem, bes bana dedikleri Madrak'lı Ali'nin işini de yazalım, ben razı olmadım, bana ne.. hem o hilâf söyler.

Savcı bu işi de anlattı: Bu Ali bir kız kapatmış. Kızda da başka bir köy delikanlısının gözü varmış, gelip kaçıracağım demiş, Ali bu korkuyla her gece «Köy bastılar, yetişin» diye heyecana kapılırmış. Bir

gece gene ağıldan kaçan koyunların karaltısını görüp: «İmdat, gizlice geliyorlar» diye bekçinin tüfeğini alıp havaya sıkmış, ertesi gün tutulunca: «Elli müsellâh, köyü bastı, ben kaçırdım» demiş, iş adliyede imiş.

Demek adliyeden iş çıkaramıyacaklarını anlayınca bir de idare yolundan bu işi bulandırmak istemişler, hazır vesile de var.

Köylünün ifadesi, alındı, binbir dua ederek gitti. Vali arzuhalciyi iyi tanıyordu; tahsildarlıktan atılma bir adamdı. Bazı köylülerle arazi dâvası vardı ve bunu adliye yoluyla değil de hükûmet yardımıyla kolayca altetmek ister, her yeni gelen kaymakam ve valiye istidalar yağdırır, iş anlaşılınca bu sefer onları attırmak için dolaplar kurardı.

Kaza'da bir de eski mebus vardı: O inkılâp günlerinde nasılsa post kapmış, ukalâ, safsatacı bir ihtiyar. Bu da bulanık suda balık avlamak için arzuhalci ile beraberdi, ekseri yukarıya gidecek telleri yazardı.

Vali, bunlara nasihatın para etmiyeceğini bilirdi, ama bu sefer durumu biraz kurtarmak için arzuhalciyi çağırttı. O daha söze başlamadan öteki:

— Beyim, biz vatandaşın hukukunu muhafaza ile mükellefiz. Hak uğruna, hukuk uğruna vatandaşı müdafaa ediyoruz, şimdi demokrasi var.. diye başladı.

— Peki, adam sadece istida yazdırmak istemiş, sen bir de tel çekmişsin?

— O kısa akliyle o kadar düşünür, ben vatandaşı müdafaa için her türlü tedbire başvururum, hakkımız değil mi? Hem siz de derdimizi dinlemezseniz kim dinliyecek... Hakkımız Allaha kaldı.

Diye feryâda başladı. Kaymakam:

— Bu teli siz mi yazdınız? dedi.

Adam şaşırdı, gayri ihtiyarî:

— Evet, tabiî, dedi.

— Peki burada «ihafe» kelimesi geçiyor, bu ne demektir?

— Kavga demektir beyim, bilmeden yazar mıyım?

Arzuhalcinin mânasını bilmediği bu kelimeyi ancak Saim hoca bulabilirdi. İş anlaşıldı. Vali sinirlerine güç hâkim olarak adamı savdı.

Arzuhalci dükkâna gider gitmez makineye kâğıt taktı ve silsileyi meratiple baştan itibaren bütün makamlara sureti verilmek üzere uzun bir şikâyet teline başladı:

«Mukaddes Cumhuriyetimizin ilâhi prensipleri» başlangıcından sonra valiye sıra geldi «Bu hürriyet ve mefkûre ruhunu anlamıyan» vali, «jandarma komutanının hemşerisi olduğu için himaye» ile bitti.

Vali Tokat'lı, komutan Erzurum'lu idi. Canım şark değil mi, hepsi bir.

Bekir Sıtkı KUNT

ESKİ KÖYE YENİ İMAM

— Bir fıkradan —

Köyün eski imamı Murtaza efendi, sizlere ömür!. Köylüler cenazeyi kaldırırlarken biraz ah vah ettiler, yazık oldu, diye üzüldüler, bir kaçının da gözleri yaşardı. Ama daha mezarlıktan dönerlerken bile, sırtlarından ağır bir yük kalkmış gibi, hani ferahlamadılar da değil!.. Bu Murtaza efendi başka imamlara benzemezdi de ondan... Yaşının ne olduğunu kimse bilmezdi. Kaçın kurasıydı, kimbilir. Bugün ellisinde altmışında olan köylülerin babalarının sağlığında da bu Murtaza efendi, yine köyün imamıydı. Hasılı köyde adam akıllı eskimiş, kocamış, bu yüzden de her işte sözü geçer, hükmü yürür olmuştu. Yani dediği dedikti. Parti muhtarı bile ona karşı gelemezdi. Şöhreti kasabaya kadar uzanmıştı.

Murtaza efendinin baş merakı, merakı mı ya, işi gücü, tek meşgalesi, aklı fikri - köylüleri namaza, niyaza, ibadete zorlamaktı. İsterdi ki, Allahın günü, beş vakit namazı, köylü cemaatle arkasında kılsın. Mümkün olacak şey mi bu!.. Köylüler pek sıkıştılar mı, ne yapsınlar, yalanı kıvırırlar, namazı tarlada, bağda, bahçede, dere kenarında kıldık diye Murtaza efendiye yutturmıya çalışırlardı. Fakat Murtaza efendi yutar mı hiç?. Bazan yutsa bile, cemaatle namaz kılmanın sevabı başkadır, diyerek yine de hoşnutsuzluk gös-

terirdi. Canım ne oluyor bu Murtaza efendiye!. Cenabı Allahın kendisi bile gafurdur, rahîmdir, işi bu derece sıkı tutmamıştır. Köylü ile Murtaza efendi arasında, bu yüzden maraza eksik olmazdı. Murtaza efendi, cübbesinin eteklerini havalandırarak, köyü devre çıkar, ezkaza, namazını kaçıran birine rasgeldi mi, bir gözünü devirip öbür gözüyle hiddetli hiddetli bakarak:

— İrecep, bugün seni namazda yine göremedüm hal. diye karşısında süt dökmüş kediye dönen köylüye çıkışırdı, ülen siz Allahınızı tüm unuttunuz. Allahın âsi kulu.. Yarın yövmü ahirette, ruzu cezada ne deyeceün bakalım, Münkür Nekir'e ne cevap vereceün?

Bir başka köylüye, çiçek bozuğundan dolayı, yoluk yoluk kaşlarını çatıp buğday başağı gibi sarı, sert, seyrek sakalını dikerek:

— Ülen İrize, diye söylenmeğe başlardı, niye ikindiye gelmedün. Cenabı Hakkın borcunu niye ödemiyon? Panka borcu değül bu.. Allah borcu bu, Allah!.. Zebanilere ne diyeceün bakalım.

İllâllah bu imam efendinin elinden.. Sade bu kadar mı ya... Köyde şarap yaptırtmaz, nikâh işlerine burnunu sokar, zekât, fitre işlerine karışır, kırk keçisi olanın elinden birini çeker alırdı.

İşte ölen imam Murtaza efendi, böyle bir imanı Murtaza efendiydi. Köylünün ferahlamasının sebebi de malûm.. Köylüler, hazır imam ölmüşken, hiç acele etmediler. Köy bir müdet imamsız kaldı. Ama sonuna kadar bu böyle olmıyacaktı. Köyün aksakallı ihtiyarları tahta minareli «Camii şerifin» imamsız, cemaatsiz, sessiz sedasız kalmasına, bayağı üzülüyorlar, bu bahsi köy odasında sık sık açıyorlardı. Sonra, yarın, - köylü dayıların hepsine uzun ömür versin, - ya içlerinden biri ölüverirse, ölüyü kim yıkıyacak, kim kefenliyecek, duasını kim okuyacaktı. Murtaza efendinin cenazesini kaldırırken, üç saat ötedeki köyden bir hoca getirtinciye kadar az mı zahmet çekmişlerdi. Bundan başka,

kaçak nikâhı kim kıyacak, köylüye dinini kim öğretecekti. Evet, köye mutlaka bir imam lâzımdı.

Köy zengince bir köydü. İmam Murtaza efendinin öldüğü etrafa yayılınca, zaten yeni imamlık için bir çok müracaatlar olmuş, köy odası bu gibilerle tıka basa dolmuştu. Artık bunlardan bir tanesini seçmek zamanı gelmişti. Seçilmiyecek olanlar da, kaç zamandır yedikleri içtikleri helâl hoş olsun, çekip giderler, köy bu yükten de kurtulmuş olurdu.

Köyün ileri gelenleri, hali vakti yerinde olanlar, yani söz sahipleri, bu yeni imam «aday» lariyle görüşüp konuştular. Çınarın altına çekilip kendi aralarında «müzakere ve müşavere» ettiler. Sonunda bunlardan biri üstünde karar kıldılar. Bu, Smail efendi adında biriydi. Kendi iddiasına göre «hıfzı» varmış.. Hakikaten ağzına «âyât ve ahadis» yakışıyordu. Eski yazı ile de, yeni yazı ile de okuması yazması yerinde imiş.. Hani, medresede dirsek çürütüp mürekkep yalamışlardan.. Gözleri fıldır fıldır.. Oldukça da gençten.. Uysal da görünüyor.

Smail efendi, bir haftalık traşlı olduğu halde, sakallı sayılmazdı. Fakat köy kendisini imam seçerse, sakalına, artık ustura sürdürmiyecekti.

Köylüler Smail efendinin şartlarını, - şu kadar kile buğday, şu kadar okka pekmez, şu miktar zeytinyağı,- dinledikten sonra, peki demeden evvel, kendi şartlarını da Smail efendinin bilmesini istediler.

İçlerinden biri:

— Bak Smail efendi, diye söze başladı, sen de bilirsin ki, biz hepimiz irençperiz. Yaz demez, güz demez, Allahın günü tarlada çalışırız. Gün doğmadan tarlaya girerük. Gün batarken de köye dönerük.

Smail efendi, bütün bunları bilen bir adam haliyle, hep tasdik yollu, boyuna başını sallıyordu.

Başka bir köylü, lâfı arkadaşının ağzından alıp gerisini şöyle getirdi:

— Tarlalarımız köye uzah.. Öğleye, ikindiye namaza gelemezük ha.. Şimden bilmişol..

Smail efendi halden anlıyan bir tavırla, başını salladı.

Üçüncü köylü:

— Tarladan köye yorgun argın gelürük. Bir de ineğe, öküze, davara su verme. Ahıra, ağıla götürme, Senin ağnıyacağun, ahşam namazına da bizi hiç bekleme..

Köylüler, Smail efendi ne diyecek diye, endişeyle merakla yüzüne bakıyorlardı. Fakat o hiç huysuzluk göstermedi, kabul.. kabul.. işareti yaptı.

Köylülerden bir dördüncüsü, yumuşak başlı imamı ele geçirmişken, birden ipi koparıp kaçırtmaktan korkarak, söyleyip de kurtulayım der gibi, acele acele;

— Yatsıya da uyhu bastırır, diyerek sözü kestirip attı. Ve bu sözün arkasından, orada bulunan köylüler, Smail efendi ret cevabı vermesin diye, hep birden:

— Sabah namazına emrün baş üstüne.. diye bağırdılar.

Smail efendi biraz durakladı. Ülen, yoksam Smail efendi imamlığı kabul etmiyecek mi? diye köylülerin yürekleri hop etti. Smail efendi, söylesem mi, söylemesem mi, diye bir miktar daha tereddütten sonra, ama, mademki her şeyi açık konuşuyorlardı, o da doğrusunu söylemeğe karar verdi:

— Ağalar, dedi, kusura bakmayın, emme, benim de zabahçılığım yok!..

Köylülerin ağzını geniş bir tebessüm kapladı. Vay anasını be!. Sonra, pazarda at öküz satın alırken yaptıkları gibi, Smail efendinin eline yapışıp:

— Hayırını gör, hayırını gör, Allah mübarek eyliye.. diyerek sallıya sallıya elini sıktılar.

Osman ağa, pazarlığa katılanlardan birisi, köy odasının penceresinden, kendi evinin damında mısır kurutan kızına seslendi:

— Gız, Şerife, imam efendiye bir gayfe yap, köpüklü olsun!..

Kemal Bekir MANAV

ANLIYAN İÇİN

Öğleden sonra yatakhanede, bacaklarımı açarak, nezaket kaidelerini yırtıp öte yana atlamanın verdiği rahatlıkla yatağıma uzanıvermiştim. Pencereler gökyüzünü parça parça çerçevelemişti. Dışarda şeftaflık, beyazlık vardı. Okulun hademesi geldi:

«Muavin bey seni çağırıyor..» dedi.

Toplandım. Yatakhane pek tenha olmasına rağmen:

«Beni mi?» dedim.

«Ha.. seni..»

«Hadi sen git.. geliyorum..»

Bu sözü niçin söylemiştim? Artık yirmi dört yaşına basmış bir insandım. Hâlâ daha öğretmenler, müdürler, muavinler çağırtacaklar, biz de koşup önümüz ilikli, elimiz yanda karşılarında boyun mu bükeceğiz? Bu istemesek de böyle olacak. Fakat şu anda beni duyan ne müdür var, ne öğretmen.. İnsan böyle bir sözle kendisini muavinin sohbet etmek için çağırttığına inandırabilor.

Pantalonum ayaklarımdaydı. Pabuçlarımı karyolanın altından çektim, giydim. Koştum. Niçin çağırıldığımı aradım, buldum. Dün bir hâdise olmuştu, okulda bir hırsız yakalamış, idareye vermiştim. Bunun için olmalıydı.

Odaya girdiğim zaman, muavin bacak bacak üstüne atmış, hırsız çocuk da karşısında dirseği masaya

dayalı, başı muavinin aksi istikametine çevrilmiş, küs küs oturuyorlardı. Konuşmuyorlardı, fakat aralarında öyle bir sükût vardı ki, sanki muavin ona acımış, zaman zaman da azarlarmış:

«Şimdi ne olacak? Yazık değil mi sana?» demiş. «Bak, buraya okuyup adam olmıya geldin..»

Öyle ki, muavin için çocuğa:

«Doğru otur, dayama dirseğini masaya!.» demek çok lüzumsuz, çok boş..

Biliyorum ki çocuk da şunu söylemiştir:

«Çocukluk ettim.. Düşünmedim.. Ne bileyim böyle olacağını?.»

Muavin de sanki onun bu sözüne inanmakla inanmamak arası bir tereddüt geçiriyordu. Derin derin bir şeyler düşünüyor, azap duyuyor, kafasında acayip rüzgârlar esiyordu. Başını şöyle kaldırmış, uzak yerlere bakıyormuş gibi bir hal almıştı. Bir eliyle de yazıhanenin köşesinden tutmuştu. Uzak uzak yerlere bakıyor gibiydi. Halbuki karşısındaki duvar üç metre ötedeydi. Çocuk süt dökmüş kedi gibi suratından düşen bin parça öylece duruyordu. Hayatına, talihine küsüyordu. Dünya bir tarafta yaşamasına bakıyor, o yapayalnız, dünyanın içinde kaybolmamanın azabını duyuyordu.

Muavin başını çevirdi:

«Geldin mi? dedi.

Beni bir süzdü:

«Ceketini giy, gel!» diye ilâve etti.

Allah, Allah diye düşündüm, Ne olacaktı? Acaba dışarı mı çıkacaktık? Çocuğu karakola mı götüreceklerdi?

Ben böyle düşünerek bir çocuğa, bir muavine, bir de koklarmış gibi odaya bakarken o tekrar:

«Hadi, giy gel!..» dedi.

Fırladım, çıktım. Ceketimi giydim, geldim. Bu defa muavini ayakta eli arkasında sinirli sinirli gezinir buldum. Beni bekliyordu. Hemen yandaki odaya aldı.

Burada okulun ileri gelen öğretmenlerinden üç-beş tanesi vardı. Birisi bana döndü:

«Dün bir hâdise olmuş..» dedi.

«Evet.» dedim.

«Bize anlat!..»

Anlattım.. Garip bir neşe içinde anlattım. Her şeyden önce bunların olağan işler olduğunu kabullenmiştim. Ne olacak, gayet tabiî, bir çocuk bir eve girebilir, bir kitap çalabilirdi. Onu satarak bir sinemaya gidecekti belki.. Ben anlatırken tezatların tadını çıkarıyordum. Durarak, düşünerek, hatırlayıp, susup gülerek anlatıyordum. Onlar kaşlarını çatmışlar, gözlerini üzerime dikmişler, can kulağiyle dinliyorlardı. Sanki dünyayı yerinden oynatabilecek mühim bir meseleyle karşı karşıyaydılar. Bazılarının bakışlarından anlıyordum ki, benim bu garip neşemi lüzumsuz buluyorlardı. Kafamdan iki baca arasından geçen bir kırlangıç gibi hızla bir düşünce geçiyordu. Sanki o adamlardan biri diyordu ki: «Bu çocuk neye böyle neşeyle anlatıyor? Acaba kendisi de suç ortağı da kabahati ona yüklemek için tabiî mi görünmek istiyor?» Bu kırlangıç gibi ufak, hızlı, ânide kaybolan düşünceye ben hiç inanmıyorum.. Fakat tuhaftır işte, kafam bu zamanlarda bile yalancı, oyuncak gibi çocukca şeylerle beni eğlendiriyor..

Bitirince birisi:

«Bu kadar mı?» dedi.

Burnunu yere dikip düşünmiye başladı.

«Bukadar..» dedim.

«İyi..» dedi. «Sen bunu bize bir de yaz da ver..»

«Nasıl, yani ayni anlattığım gibi mi?..»

«Ayni anlattığın gibi.. Unuttukların varsa ilâve et..»

«Teferruatiyle demek?»

«Tabiî, tabiî ya! Sen teferruatiyle yaz ki biz de ona göre doğru hüküm verelim..»

«Peki..» dedim.

Selâmladım. Çıkıyordum.
«Hadi, çocuğum.. kâğıdın var mı?»
Döndüm:
«Var..»
«İyi.. hadi git..»
Gittim, şunu yazdım:

Yirmi iki mayıs pazar günüydü. Öğle yemeğini yemiştik. Çocukların çoğu okuldan gitmişlerdi. Hava kapalı, yerler ıslaktı. Hâlâ daha hafiften yağmur çiseliyordu. Saat ikiyle iki buçuk arası olmalıydı. Nereye gitmeli diye düşünüyordum. Bir kaç çocukla konuşan bir arkadaş:

«Kemal, sinemaya gidelim mi?» dedi.

«Gidelim.» dedim. «Dur ceketimi giyip geleyim.» Çabuk gel, ben buradayım.»

Yürüdüm. İşte bu sırada karşıma Erol çıktı, Yeni bir kitap uzattı:

«Kemal ağabey» dedi. «Alır mısın? Size lâzım olur belki..»

Kitabı elime aldım. Fakat böyle yeni bir kitabın bu çocukta olamıyacağını düşündüm. Sükûnetle:

«Sen bunu nereden aldın?» dedim.

Şaşırdı:

«Hiç..» dedi. «Ordan, Müdür beyin evinden... Orda kapının önünde bir yığın kitap var.. Baktım, aldım bunu.»

Çocuk, sanki müdür bey kitapları oraya atıvermiş gibi bir mâna vermek istiyordu. Sanki kitaplar açıktaydı, gelen geçen karıştırıyor, beğendiği bir kitap olursa cebine atıp çekilip gidiyordu. Kimse de bir şey demiyordu.

«Nerden?» dedim. «Gel, gidelim, bakalım..»

Müdürün evinin okulun yanında bulunduğu malûmdur. Ev de tamir edileceği için boşaltılmıştır. Fakat bir takım eşyaların alınmadığı belli.. Ben bunu bilmekle beraber çocuk safiyetine fazlaca inandığımdan

mıdır, nedir, evin civarında, gayet hafif çiseliyen yağmurun altında ıslanmış kitaplar, mecmualar arıyarak gidiyordum. Bereket etfrafta kimse yoktu.

«Hani nerde? Nerde kitaplar?» dedim.

«İçerde, işte şu pencerenin öbür tarafında, altında..»

«Burdan mı girdin?»

«Hayır, öbür pencereden,.»

«Gel, bakalım..»

Benim gösterdiğim pencere zaten kapalıydı. Yağmur çiselemekte devam ediyordu. Biz yürüdük. Onun girdiği açık pencere önünde durdum. Erol sağ gerimdeydi. Evet, burdan girmişti. Hattâ pencerenin altına oralarda bulunan bankı çekmiş, üstüne basıp girivermişti. Bankın üstünde çamurdan bir pençe izi vardı.

Banka çıktım, pencereden baktım, içerde de ayak izleri vardı. Tamam diye düşündüm.

İndim, çocuğa baktım. O da bana bakıyordu. Gözlerini tâ gözlerimin içine dikmişti. Ne diyeceğimi ne yapacağımı bilemiyordum. Kötülük etmek benim harcım değildi. Kaldı ki, bu çocuğu idareye teslim etmenin kötülükle alâkası yoktu. Buna rağmen;

«Ulan» dedim, «Ben bu kitabı idareye teslim edeceğim.. Seni ne yaparlarsa yapsınlar..»

Hemen atıldı, kolumdan tuttu:

«Aman, Kemal ağabey, yapma..» dedi. «İstikbalim mahvolur..»

«Daha evvel düşünmedin mi?»

«Çocukluk ettim işte.. Ne bileyim böyle olacağını..»

«Sus.» dedim. Ağlamıştı, iri iri gözyaşları yanaklarından çenesine sızıyordu. Ağlamasına sinirlenmekle beraber acıyordum. İçimden büyük bir merhamet hissi yükseliyordu. Öylesine bir perişanlık duyuyordum ki, ben bu çocuğu yakalamasaydım da başıma ne gelirse gelmeliydi. Dünyaya geldiğime bile lânet okuyabilirdim.

Şu anda benim için bu çocuk ne anasından, babasından eksik terbiye almıştı, ne de ahlâksız yaratılmıştı. Bu çocuk bütün çocuklar gibiydi. Bu çocuk gibi bir çocuktu vaktiyle herkes.. Doğacak çocuklar bu yaşta bu çocuk gibi olacaklardı. Herkes, herkes ayniydi. Ortada sadece bir hâdise mevcuttu. Tesadüfen bu hâdiseyi de bu çocuk oynadı.. Bunu sen ben, öteki de oynıyabilirdik. Zaten on beş yaşından fazla değildi. Göstermiyordu bile. Oyun oynuyordu. Bir de hırsızlık oyunu oynadı. Bakalım ne olacak dedi. Bu kitabı oradan aldı, satacaktı. O parayla belki sinemaya gidecekti, belki şeker alıp yiyecekti. Ama muhakkak sinemayı daha güzel bulacak, şekeri daha tatlı hissedecekti. Bunun böyle olması tabiîydi. Çünkü bedavadan elde ettiği bir şeydi. Fakat bu çocuk gazete satıp da parayı cebine soksaydı, sinemaya gitse, şeker alsaydı, yine ayni güzelliği, ayni tadı duyacaktı. Bunlar farksız şeylerdi. Çünkü her ikisini de kendisi kazanıyordu. Ağır veya hafif olsun her iki yükü de kendisi taşıyordu. İçim burkuldu. Bu çocuk suçsuzdu. Bu çocuğun yaptığını ben de yapabilirdim. Ağlıyordu:

«Burda geziyordum.. Şu ağaçlardan çağla, badem koparıp yiyordum.. Baktım, pencere açıkmış, merak etitm, girdim. Zaten bu ev viranmış, bakayım, neresi viran dedim.. Merak ettim.. Geziyordum burda.»

Ona acıyordum, fakat dışardan gelen bir takım düşüncelerle:

«Geziyor muydun?.» dedim.

«Ha, ya..»

Yalan diye düşündüm. Çocuğun gözlerine baktım, şeytanlık okudum. Yalan söylüyordu. Hiç bu yağmurlu havada gezilir miydi? Bütün çocuklar okuldaydı. Bu böyle bir zaman kolluyordu. Kafamda bir manzara yaratıyordum. Bu şöyle bir manzaraydı: Gece, duvarlar, bir köşe, demirli bir pencere, üstteki pencere açık, perdeler rüzgârla sallanıyor.. İçerisi karanlık..

Erol saçları dökülmüş köşeden çıkıyor.. Etrafına bakınıyor, demirlerden tırmanıyor..

İğrendim. Çocuğu kötü, korkunç işlere heveslenmiş biri olarak gördüm. On gün önce benim kaybolan pantalonu hatırladım:

«Benim pantalonu da sen çaldın, kerata!» dedim..

«Yok vallahi ben almadım..» diye ağladı. «Sen idareye verme beni.. Ödiyeyim, kaç para istersen vereyim..»

«Sus..» dedim «Ağlama.»

«Vermiyeceksin beni idareye değil mi?»

«Doğru söyle, sen çaldın benim pantalonu da..»

«Vallahi ben almadım..» diye yine ağladı..

«Çalmak» lâfını değil, «almak» lâfını kullanıyordu. Demek hırsızlık onu bukadar iğrendiriyordu. Hemen arkasından başını yana çevirdi:

«Şimdi ne yapayım ben? İnanmazlar da bana..»

Azap duyuyordu. Biraz evvel onu ben nasıl bir manzara, nasıl bir hâdise içinde tahayyül etmişsem, o da kendisini öyle görüyor gibiydi.

Dudaklarımı öne uzattım. Üst dudağımın ucu burnuma doğru uzadı, alt dudağım da çeneme doğru sarktı. Başım yukarıda, gözlerimi ona tepeden dikerek baktım, Yüz kişinin idam hükmünü imzalıyan zalim bir kralın acayip huzuru içinde, kendimden, dünyanın benim olduğundan emin, öylece konuşmadan durdum. Bir an sonra bu hissim beni utandırdı. Çocuğu ne yapacağımı düşündüm. O sessiz sessiz soluyarak yalnız göğsü hareket halinde, başı yana çevrili gözlerini bir noktaya dikmişti. Yağmur çok seyrek, hafif hafif çiseliyordu. Tekrar çocuğu ne yapacağımı düşündüm. O yine ayni vaziyette «Ne yapayım şimdi ben?», «İnanmazlar da şimdi bana. Bu zamana kadar mektepte ne oldyusa hepsini benden bilirler..» diye mırıldanıyordu.

Ben bu çocuğa kötülük edemezdim Bırakacam,

diye düşündüm. Olmaz.. Yâ o çalıyorsa?.. Meselâ benim pantalonu da bu çalmışsa?

«Ulan» dedim, «doğru söyle sen çaldın, değil mi?»

«Neyi?»

Bir an düşündüm. Demek çaldığı bir çok şey vardı da, onun için böyle «neyi?» diye soruyordu. Ah, yarabbi, bunu nasıl anlamalıydı? Yargıçlar bunun yollarını bilirler miydi? Yoksa bunu anlamanın yolu hukuk kitaplarının arasına sıkıştırılmış mıydı?

«Pantalonu..» dedim.

Bir şeyler söylüyordu. Sözünü kestim:

«Neyi diyorsun.. Haydi pantalonu çalmadın diyelim.. Başka neyi çaldığını söyle.. Hadi söyle oğlum. Söz veriyorum, aramızda kalacak.. Kimseye söylemiyeceğim. Yahut seni mektepte çalmıya zorlıyanlar var mı? Hadi söyle!..»

Ağlıyordu:

«Vallahi ben bir şey almadım.. İstersen senin pantalonu ödiyeyim.. Ama ben almadım.. Sen tek beni idareye verme.. Hiç böyle şey yapmadımdı.. Nerden geldim buraya? Allah kahretsin!..»

«Sus, ağlama!..»

Yine biraz sustuktan sonra ona bilmece sorar gibi:

«Doğru söyle bana» dedim, «sen kaç defa hırsızlık yaptın hayatında?»

O bir kedi gibi, miskin miskin uyuklamakta olan bir kedinin bir taşla yahut hafifçe bir sesle ürperip toparlanması, etrafa göz-kulak kesilmesi gibi başını kaldırıp gözlerini gözlerime çevirdi. Sanki geçmişinden bir Allahın, bir de kendisinin bildiği bir sürü vaka hatırlamıştı. Şimdi söyliyecek diye düşündüm. Belki söylemezdi ama, bana her şeyi itiraf etmek suretiyle bütün bu yaptıklarına pişman olduğunu söyliyecek, idareye vermemi önliyecekti. Gözleri birazıcık fazla açılmış, yüzü mânasını hayli kaybetmişti. Bana anlıyama-

dığım bir tarzda bakıyordu. Eğer ne sual sorduğumu, ne cevap vereceğini düşünmesem belki bu yüz beni kendine acındırabilirdi. Lâkin ben bu nevi hislerden tamamiyle uzaktım. Onun cevabını, daha doğrusu itirafını garip bir heyecanla bekliyordum. Yüzü, gözleri, vücudu, hatta belki çenesi kımıldamadan dedi ki:

«İki defa.»

Güldüm. O devam etti.:

«İki defa ama..»

«Ne zaman?» diye süratle bir sual sordum.

«Bir defa on yaşımda filândım. İncir çaldım.. Bir de.. Bir de bu işte!»

Yutkundum. Komik bir can sıkıntısıyla bir kaç defa ağzımı açtım, kapadım:

«Çocukluğumda böyle şeyleri ben daha fazla yaptım ulan..» dedim. «Bu hırsızlık sayılmaz..»

Bir an şu son sözümün üzerinde durdum. Münakaşa götürür bir fikirdi. Boş verdim. Yalnız, muhakkak çocuk böyle bahçelerden, bağlardan öteberi aşırmıya gitmişse bu bir defa olmamıştır. Zeki çocuktu, hoş, aldatıcı, belki de karşısındaki biraz aptal olsa inandırıcı cevaplar vermesini biliyordu. Fakat ben de yalan yalnış her şeye kendimi kolayca inandırmasını biliyordum. Çocuktan ne gibi cevaplar beklerken neler çıkmıştı? Bunda kendimi biraz olsun haklı buluyor, yargıçların sanıkları nasıl ters anlıyacaklarını aklımdan geçiriyordum. Çocuğun yalan söylediğini bildiğim halde benim böyle düşünmem yerindedir, çünkü yalan söylediğini ispat edecek delil elimde yok. Ona inanmak mecburiyetindeydim, Yargıç olsa inanmazdı belki.. Fakat insanın görmediği, işitmediği bir şeye inanması, yalan da olsa işittiği bir şeye inanmasından her halde daha iyi değildir. Hakikati bulmak için neye inanmak icap ettiğini bilemiyorum. Hem benim böyle şeylere pek aklım ermez..

«Demek» dedim çocuğa; «iki defa hırsızlık yaptın?»

Ne demek istediğimi ben de bilmiyordum. Sanki bu sözün ardından çocuğa «ha, öyle mi? İyi etmişsin.» demiştimi

Yavaş yavaş yine kocamanlık damarlarım kabardı:

«Doğru söyle..» dedim. «Başka neler çaldın?»

Kımıldadı, ağlamıya başladı:

«Vallahi söyledim işte. Kemal ağabey... Hiç bir şey almadım.. Öyle merak edip girdiydim içeri... Hattâ orda ingilizce mecmualar var.. İngilizceyi de seviyorumu.. Sor hocama istersen.. İşte bu kitap da oradaymış..»

«Sus.. ağlama..»

Bir müddet mühim şeyler düşünürmüş gibi sustum. Dudaklarımı dişlerimin arasına aldım:

«Bu kitap bende kalsın..» dedim.

«Vermiyeceksin değil mi, idareye?»

«Düşüneyim..»

Hakikaten düşündüm. O gün sinemaya gittim, geldim. Düşünüyordum. Arkadaşa danıştım. O da benim gibi kararsızın, yufka yüreklinin biri.. Başka birine söylemek icabetti, söyledim.

«Dur,» dedi, «temiz bir dayak atalım, bir daha yapmasın..»

«Ama müdüre pencereyi kapatmasını nasıl söyleriz?»

İşin içinde bu da vardı. Sanki işin içinde bu olmasa başka bir arkadaşa daha danışmak aklımıza gelmiyecekti. Çocuğun gidişi adeta tesadüflerde kalmıştı. Ama iyi bir tesadüf, akıllı bir arkadaşı hatırladık. Hah dedim, bu çocuğun dediğini yapayım, akıllı çocuktur, Fikirlerine itimat edilir. Anlattım. O:

«Ben olsaydım» diye söze başladı, «müdüre hâdiseyi isim zikretmeden anlatır, kitabı verirdim. Eğer o, çocuğun ismini isterse, yani ısrarla isterse verirdim.. Şu halde ismini vermek lâzımdır..»

Bu doğruydu. Müdür okuldaymış, hemen koş-

tum. Çocuğu eli cebinde, küs küs koridorda dolaşır gördüm. Bir saniye ayaklarım kuvvetini kaybetti, yine koştular. Müdür beye anlattım. İsim istedi. Ben bunlar olağan işlermiş gibi:

«Söylemek lâzım mı?» dedim.

«Tabiî, tabiî,» dedi.

«Erol..» dedim.

«Hangi Erol?»

«Hani.. şu. .şey.. Nasıl söyliyeyim..»

«Bildim, bildim,.. Şu.. şey...»

«Hah, o,..»

Hepsi bukadar.

Bu kâğıdı götürüp verdim. Ertesi gün tekrar çağırdılar. Seçkin öğretmenlerden biri dedi ki:

«Oğlum, sen bunu al da biraz daha kısa yaz.. Biraz karışık galiba.. Anlamak zor oluyor.. Hadi oğlum...»

Mühim değildi. Zaten iş olsun diye böyle yazmıştım. Bir denemeydi. Kâğıdı aldım, yerine başkasını götürdüm. Sonra da oturup bu hikâyeyi yazdım, belki başkaları anlarlar diye...

A. Ferhan OĞUZKAN

NİKÂH OLALIM

Önce güzel güzel oturuyordu. Bunun için olacak ki, hiç dikkatimi çekmemişti. Esasen bahsettiğim kimsenin, bir insanı, kapıdan girer girmez kendine baktıracak bir tarafı da yoktu. Şu bahçeyi dolduran çoğu erkek kalabalıktan bir kişi, alelâde bir kişiydi.

Onun bulunduğu masanın bir arkasındaki masaya oturmayıp da, daha uzaklara otursaydık nerden tanıyacaktım.

Arkadaşlarla görüşürken arada bir masa komşularımıza bakıyordum. Rahatça görebildiğim biraz önümüzdekilerdi. İki kişiydiler. Bize yanlarını vermişler, ağır ağır içiyorlar, mezelerden isteksizce alıyorlar, lâf olsun diye de konuşuyorlardı. Biri şişmanca, öteki zayıftı. Zayıfın kırlaşmış saçlarının hemen üstünden bol ışıklı sahnenin dilberlerini seyrederken: «Neden ikisi de şişman değil de, biri zayıf, biri şişman!» diye ipe sapa gelmez şeyler düşünüyordum.

Kızlar hep bir ağızdan «Hastayım yalnızım seni yanımda - sanıp da bahtiyor ölmek isterim» şarkışını tutturmuşlar, hicaz faslının etrafında dolanıp duruyorlardı. Zaten aslında firaklı olan şarkı bu, birkaç acemi ağızda kırıla döküle öyle bir hale geliyordu ki, ağlamamak elde değildi.

İçen şişman adamın yüreği pek yufka mıydı neydi, «ölmek isterim» kelimeleri sakız gibi uzadıkça yüzünü buruşturuyor, başını eğiyor, hassaslığını sakla-

mak ister gibi, çabuk çabuk, çatalına ne gelirse atıştırıyordu: Domates, biber, sardelye balığı, yoğurtlu patlıcan kızartması. Bazen patlıcan kızartmasını bir hamlede kıvıramıyor, çataliyle toplamak için epeyce zahmet çekiyor, yüzü kıpkırmızı oluyordu. «O güzel ismini son nefesimde - anıp da bahtiyar ölmek isterim».

Kese kâğıdı patlayışını andıran tek tük alkış arasında kızlar birbirlerini iterek sahneden ayrıldılar.

Zayıfı bayağı bir hüzne dalmıştı. İğildim, yüzünü merak etmiştim. Gözlerini masanın bir kenarına kaptırmış, sağ yakasını sağ elinin parmaklariyle ovuyor ovuyordu. Kimbilir neler düşünüyordu, neler?

Saz heyeti patırtılı bir girişle sahnede göründü. Acem Şahının en hoşuna giden akort faslından sonra, sazendeler el ve nefes gayretiyle gürültülü bir ahenge başladılar.

Dalgın zayıfın arkadaşı, önümdeki şişman adam birdenbire üflenen veya vurulan bir musiki âleti gibi canlanıverdi. Önce kaykıldığı iskemlede bir toplandı, yeleğinin uçlarını çekti, daha yeni doldurduğu kadehi yuvarladıktan sonra, arkadaşlarının oturduğu iskemleyi kendine çekerken: «Bak şimdi!» dedi.

Öteki kendini birdenbire toplıyamamıştı. Sahneye, yüzü allıklı, pudralı, rujlu, kremli ve rimelli, saçları ondüleli bir okuyucu bayan çıktı.

Ben bir ona, bir de önümdeki çakır keyfe bakıyordum. Adını bilmediğim bahçe arkadaşlarımın gözleri parlıyor, yüzüne yavaş yavaş pembeliğe karışan bir canlılık, âdeta gençlik geliyordu.

«Hayranlık duygusunun sebebi ne ola ki?» diye düşünürken, çığlık mı, feryat mı belli olmıyan bir bağırış masalardan tüten gürültüye son verdi: «Dama çıkma baş açık».

Şişman dostumun kafası setteki armut ağacının yaprağı gibi sallanıyor, gizli, fakat bence belli bir iç taşkınlığı da onun bağlı bulunduğu vücudu yerinde

tedirgin ediyordu. Kız bir mısraı, bir defa herkes için söylüyorsa, ikinci defa tekrarı da sanki onun içindi: «Dama çıkma baş açık».

«Eğer beni seversen - al bohçanı yola çık». Bakışları — çok iyi görüyordum — kadının daha yüzünden ayrılmamıştı. O kirpikler, kaşlar, hele dudaklar, ışığın sihri ve rakının verdiği keyifle onu hayran ediyordu. Kadehi öyle boş kalmıştı. Şimdi o daha kuvvetli bir şey, kadının şeklinden, hafif hafif hareketlerinden ve sesinden süzülen başka bir içki içiyor olmalıydı.

«Şeker alalım, şeker alalım» sözündeki tuhaf ses oyunu, «alalım» derken sarı saçlı kızın kendisine işveli işveli bakışı onu zevkten eriyecekmiş hissini veren bir hayranlık heykeline döndürmüştü. Dayanamadı, doğrulduğu iskemlenin arkasına yaslandı ve havada duran eliyle rakkasvâri hareketler yaparak o da karıştı: «Köyümüze gidelim nikâh olalım.»

Kız, biraz sonra başlamak üzere, sustuğu vakit sazın beste tekrarına, çatal bıçak ve insan gürültüleri karışıyordu. Bizim komşu fırsattan istifade bir dolu daha yuvarladıktan sonra, arkadaşına: «Nasıl» dedi ve baygın gözlerle kendisine mi, yoksa sesine mi âşık olduğunu bilemediğim hanendeye bakmıya koyuldu.

Okuyucu bayan elindeki mendili buruştura buruştura hafif ayak temposiyle türkünün devamına başladı: «Elinde bülbül şamdan, kaldır perdeyi camdan». Önümdeki şişman adam, «kaldır perdeyi camdan» derken, kızın perde kaldırıyormuş gibi yaptığı el hareketiyle büsbütün mest, sardunya ve ateş çiçekleriyle beraber ayni saksıdan yetişmiş hissini veren, sahne önündeki bu cihan güzeli karşısında eriyordu.

Belliydi ki, kızın biraz fazla gerili duran göğsü, eh buralarda az bulunan incerek beli, giydiği entariyi biraz daha oynatsa yırtacakmış gibi gözüken kalçası, dolgunca bacakları onun içini şu şarkıdan fazla kavuruyordu. Gözleri bütün ışığını toplamak istermişçesine,

ufalmış, ufalmış, kızcağızın belli bir yerine takılıvermişti. Dalmıştı. Ayaklarının biri masanın ayağına dayanmış, öteki, belki de hiç tanımadığı bir başka müşterinin iskemlesine tünemişti. Göbeğindeki gümüş kaplama köstek de sahibi gibi titremeden, oynamadan kesilmişti. Alacaksan al beni - şu hayırsız anamdan» derken kız bütün dinleyenlerden belki de gerçek, samimî bir dilekte bulunuyordu.

«Şeker alalım, şeker alalım» diye yeniden nakarat başlarken, benim ahbap birdenbire daldığı rüyadan uyandı ve eski taşkınlığı ile ağzım çarpıta çarpıta söylemeğe başladı: «Köyümüze gidelim, nikâh olalım». «Köyümüze» derken her heceyi ısırıyormuş gibi dudaklarını birbirine geçiriyor, bunu yaparken de başını ileri ve öne uzatıp çekiyordu. Gözleri yarı karanlıkta, her halde tahayyül ettiği visal zevkiyle pırıl pırıl yanıyordu. Başı «gidelim» derken sola, «nikâh» derken sağa, «olalım» derken de yeniden sola sallanıyordu. Bu haliyle hiç durmıyacakmışa benziyordu.

Ben etrafı unutmuş, bana pek sevimli gelen bu sarhoşu seyrediyor, ondaki iç âleminin derinliğine inememeyi, işte böyle yalnız dışta kalmayı nedense kendime üzüntü yapıyordum.

O, şimdi yeniden içmeğe koyulmuştu. Elinin altındaki dilim ekmeği ufaladı, önündeki salataya kim bilir kaçıncı defa tuz ekti, onu bıraktı biber ekti. İtina ile şişenin dibinde kalan son rakıyı önce arkadaşının kadehine, sonra kendi kadehine döktü. İçinde kalanı ne yapsın, onu da doğrudan doğruya içiverdi. Arkasından iki zeytin tanesini yetiştirirken türkünün son kısmı başlamıştı: «Karanfil katmer oldu - Ayrılık yeter oldu».

Söyliyen adamakıllı coşmuştu. Her sözünü biraz daha teisrli kılmak için yalnız sesiyle yetinmiyor, ayrıca vücudundan da bir şeyler katıyordu. Bir yerini sıkıyorlarmış gibi büzülüyor, eziliyor, dizlerini büküyor, kalçasını sağa sola kıvırıyor, sonra bu hareketlerin zıd-

dını yapıyordu. Sarhoşumu görmeliydi. İskemleden öyle kaymıştı ki, uzaklardan her halde görülemezdi ve ayakları dayalı olmasaydı çoktan yere düşerdi. Artık masa ile alâkası kalmadığı için iki eli de serbest, onlarla istediği gibi hareketler yapabiliyordu. Daha çok, parmaklarını uç uca getirip «çok güzel» anlamına gelen beğenme işaretinde karar kılıyordu. Sahnedeki kız «Bu seferki ayrılık ölümden beter oldu» derken bile, bu sözler sevinçli bir ifadeymiş gibi, gözlerinin içi gülüyor, dudakları gülüyor, boyunca uzanmış bütün vücudu gülüyordu.

Kız: «Şeker alalım, şeker alalım» diye yeniden başladı. Önümdeki adam türkünün son kısmını ayakta, belki de ellerini çırparak söylemek isterken, iskemledeki ayağını mı kurtaramadı, yoksa öteki dayalı ayağı boşa mı geldi, yahut da iskemlenin ucundan mı sıyrıldı, nasıl oldu bilmiyorum, birdenbire yere düşüverdi.

Bütün bahçenin, türkü sonuna hep birden katılması arasında bu ufak değişikliğin kimse farkına varmadı.

O, düştüğü halde sağ eliyle masanın bacağına tutunmuş, sol elini havada sallaya sallaya yine mırıldanıyordu: «Köyümüze gidelim, nikâh olalım.»

Mahmut ÖZAY

GEÇEN SENEKİ GİBİ

Yukarıdan emir gelmişti: Bu seferki yıldönümü bayramının önemle kutlanması gerekiyordu. Kaymakam, bir hafta için artık başka işleri tahrirat kâtibine bıraktı. Garnizondan bir subay, enstitü ve ortaokul müdürleri, maarif memuru, spor öğretmenleri, belediye fen memuru hep kutlama komisyonuna dahildiler.

İçtimaa gelmiyen yoktu; kaymakam celseyi açtı. Emirden bahsetti, âzamî gayret göstermenin lüzumu üzerinde durdu. Kalın adeseli gözlüklerini düzeltti, küçük bir patlıcanı andıran burnunu şöyle bir sıvazladı: «Baylar, dedi, hele bir geçen seneki programı tetkik edelim.» Ve zile bastı, odacıya: «Törenler ve bayramlar» dosyasını getirtti.

Maddeler birer birer okundu; tadile, ilâveye lüzum görülmedi. Edebiyatçı olarak tanınan ortaokul müdürü bir aralık (..... ve hususî binalar bayraklar, yeşilliklerle süslenecektir.) , (..... Halk en güzel elbiselerini giyecektir.) fıkralarındaki emir tarzındaki ifadeye itiraz edecek gibi davrandı, galiba bir rica ve tavsiye şeklinde değiştirilmesini teklif edecekti; diğerlerinin «muvafık, muvafık!» sözleri üzerine yutkundu, vazgeçti. Programda tarihe, imlâya, noktalama işaretlerine ait bir iki düzeltme yapıldı. Kaymakam, «Resmi geçit» tâbirinin üzerini kırmızı kalemle çizerek «Tören geçidi» kelimelerini yazdı; vazifelendirilenlerin adları yerli yerlerine kondu ve program aynen kabul edildi.

Zaten bütün talimatnameler, kanunlar gibi programlar da aslında hep iyidirler, düşünülerek yapılmıştırlar, mesele onların tatbik edilmesinde değil midir ya!.. Onun için kaymakam bilhassa bu noktada ısrar etti ve komisyon âzaları arasında iş bölümü yapıldı; hangi sokak başlarında, hangi müesseseler tarafından taklar kurulacağı tesbit edildi.

* * *

O gün, polisler, bekçiler, belediye zabıta memurları kol kol çarşıyı gezdiler, kahveleri, dükkânları kapattılar. Esnaf, davul zurna ve bando sesine koşuşan çoluk çocuk meydana akıştılar. Askerler, izciler, okullular, esnaf teşekkülleri, cemiyetler, siyasî partiler hep gelmiş, krokide gösterilen yerlerini almışlardı.

Hükûmet konağı merdivenlerine kümeleşen, avluyu ve kapı önlerini kapatan kadınları, küçük çocukları polisler, bekçiler aralayarak yanyana iki kişinin geçebileceği kadar bir yol açmağa çalışıyorlardı. Anlaşılan yukarıda tebrikât sona ermek üzereydi. Nihayet önde kaymakam ve arkasında hâkimler, memurlar, ileri gelenler açılan galeriden yavaş yavaş, ama, hep mütebessim çehrelerle süzülerek meydana çıktılar. İki polis, trabzanlarına yeşillikler sarılmış alelâde bir kerevetten başka bir şey olmıyan şeref tribününün yanına pek fazla sokulmuş olanları geriye bastıra bastıra memurlara yer açtılar.

Uzak bir tepeden atılan bir topun gümbürtsü ile törene başlandı. Mahallin en büyük mülkiye âmiri, garnizon komutanı ile birlikte meydanı şöyle bir dolaştılar; askerleri, izcileri, okul çocuklarını, halkı — kendilerine — « Sağol! » diye bağırttılar. Sonra, kaymakam kürsüye çıktı... Anlattı; neler yapılmış, neler... Yumdu gözünü, pardon, yummadı, elindeki kâğıtlara dikti; yoksa ne söyliyeceğini nereden bilecekti! Açtı ağzını ve kaldırdı elini yukarı... Belki yüz kere

kaldırdı, indirdi... Ve bu sırada açıkgöz fotoğrafçı, âferin kazanabilecek bir iki gösterişli pozu kaçırmadı. Arada «yaşasın» lı cümleler geçtikçe okul çocukları el çırptı, hatip de fırsattan istifade ederek dudaklarını ıslattı. O, şakşaklar arasında kürsüden indi, bir başkası çıktı. O da beş on dakika söyledi. Biraz ötelerden pek duyulmadı ama, onunda «yaşasın» lı cümlelerle sözlerini bitirdiği, çocukların el çırpmalarından anlaşıldı.

Derken efendim, bando başladı; subaylar kılıç sıyırdı, askerler süngü taktılar: TÖREN GEÇİDİ... Şeref tribününde kaymakam, garnizon komutanı ile birlikte geçenlerin selâmını kabul ettiler. Askerden sonra, gıcır gıcır, daha terzi tarafından yapılan ütüsü bozulmamış, hiçbir yerinde bir damlacık leke, ufacık bir delik veya sıyrık bulunmıyan elbiseleriyle izciler göğüs kabartıp geçtiler.

İlkokullardan kimisi, millî elbise giymiş üç beş çocuğu en öne koymuşlar, kimisi meşaleli semboller yapmışlardı. Bir okulun önünde giden bir otomobilde beyaz ipek elbiseler giymiş pericikler vardı; hepsi saçlarına beyaz kurdeleler takmışlardı, kırmızı bir şerit onları birbirine bağlıyor ve ortalarında ayakta uzun sarı lepiska saçları omuzundan dökülen bir başka peri duruyordu; başında altın yaldızla boyanmış bir taç! Bu sembol de pek beğenildi.

Okullardan sonra matah ve marifetlerini otomobiller, açık kamyonlar üzerinde teşhir eden esnaf teşekkülleri de geçti. Onları, üzerinde, Kızılayın pulları üstünde raslanan yaralı askere yardım tablosunu canlandıran bir kamyon daha geçti. Nihayet büyüklerin resimlerini küçük göğüslerine bastıran iki minimini oğlancığın arkasında, ayni yaşta mâsum oğlancıklar, kızcağızlar... Her halde bunları iki üç okuldan seçmiş olacaklardı... Ellerinde hep ayni boyda, beyaz yağlı boyalı saç levhalar üzerinde malûm vecizeleri taşıyorlardı.

Siyasî partiler de geçtikten sonra artık meydanda iş bitmişti. Neme lâzım, doğrusu başta kaymakam olmak üzere kutlama komisyonunun bütün üyeleri üzerlerine düşen ödevleri tam mânasiyle başarmışlar, program gereği gibi tatbik edilmiş, tören mükemmel olmuştu.

Tören geçidi — artık öyle demek lâzım! — bitince kaymakam ve komutan, şeref tribününden inip alelâcele geçit alayının başına geçtiler; zaten alay, Atatürk büstünün bulunduğu parka giden yolda, geçiş tertibi ile durmuş, kendilerini bekliyordu. Bando yürüyüş marşı çaldı, ayaklar davulun güm gümlerine uyduruldu, yürüdüler.

Parkın içerisine yalnız bando ile kaymakam vesaire ve bir de çelenk taşıyanlar girdi; bütün alay ve halk dışarıda kaldı... Hepsini alamazdı çünkü, komisyon böyle kararlaştırmıştı. Bando tekrar millî marşı çaldı, içerdekiler büstün önünde, dışardakiler de parkın önünde kıpırdamaksızın, hürmetle dinlediler. Sonra kaymakam, — bundan sonraki törenlerde kullanılmak üzere iskeletleri alınacak olan — çelenkleri birer birer dibine yerleştirdi. Pek memnundu vaziyetten!.. Etrafına göz gezdirince bütün komisyon üyelerinin orada hazır bulunduğunu gördü; hepsini yanına çağırttı, fotoğrafçıya işaret ettiler, büstün yanında, çelenklerin etrafında bir hâtıra tesbit edildi; hepsi de gayet güzel poz almışlardı.

Sonra alay dağıldı; herkes istediği yoldan, istediği şekilde döndü. Yalnız, Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanı, kendi grubunun başına geçti; ne olur, ne olmaz, belki çocuklar resimleri, döviz yazılı levhaları atıp da her biri bir yana dağılıverirlerdi! Yavrular birbirleriyle konuşarak, paytak adımlarla, topluluğu bozmadan, levhaları yine başlarının üzerinde kaldırarak yürüdüler. Yolda dükkânını açmağa çalışan esnaflar, kahve önlerine birikmiş olan aylâklar onlara bakıyorlar, levhaları okuyorlar ve gülüşüyorlardı. Çocuklar

da tâ kurum merkezi önüne kadar gülüşerek geldiler. Orada bir hademe, demirbaş olan bu levhaları çocukların ellerinden birer birer topladı; saydı, itina ile istif ederek ambara kaldırdı. Zavallı «isteriz» ler, gelecek törenli bayrama kadar hazin uykularına daldılar.

Yavrucuklar dağıldılar; onlara birer şeker bile verilmedi ama, o gece bayram şerefine belediye salonunda zengin büfeli — hem de bedava tarafından —, parlak bir balo verildi; tıpkı geçen seneki gibi...

Velhâsıl bu bayramın önemi, Kutlama Komisyonunun gayretiyle, sayın halka her cihetçe anlatılmıştı.

Ziyad SELİMOĞLU

SAKİNE HANIM

Üsküdar daha sabaha gözünü açmadan Sakine Hanım yatağından fırlar, akşama kadar görülecek ne işler vardır, ne işler. Sakine Hanım, — kendi deyişi ile — Demir Nuri ağanın (aslı Nuri Demirağın) korusuna yakın bir yerde, ötekine berikine borçlanıp satın aldığı küçük bir ahşap evde oturur. Borcunu ödemek için nelere katlanmamıştır. Tütün fabrikasında çalışan altmış lira aylıklı ikinci kocasının rakı parası çıktıktan sonra geriye kalan hiçtir. Onun için Sakine Hanım sabahtan akşama kadar didinir, hem çocuklarına bakmak, hem de borcunun son kısmını ödemek için yıpranır durur.

İlk kocasından olan çocukların büyüğü kız, küçüğü oğlandır. Kızı biraz bön, biraz değil ya, adamakıllı aptal... Günün on iki saatinde ağzından salyaları akar, geceleri sık sık yatağını kirletir, hayvan gözleri ile bakar, kırmızı etli ayak ve el bilekleri şiş şiştir. Yürürken yalpa vurur; bir ayı yavrusu dolaşıyor sanırsın. Ahırkapı feneri gibi arada sırada çakıp da ağzından homurtulu bir iki kelime çıkarsa hayvan olmadığına inanırsın. Ağrıdan sızıdan pek anlamadığı için doktor masrafı yoktur. Yalnız bir kere dişinin ağrılarından şikâyet etti. O zaman Sakine Hanım yatırdı bu yaratığı yere, oturdu karnının üstüne, tam üç tane çürük dişini çivi kıskacı ile birer birer söküp çıkardı da kız gene gık demedi.

Üçgen kafalı oğlu ilkokulda. Okumasına okuyor. Onu hayırlısiyle bir sanat okuluna yazdırabilirse kendini kurtardı demektir. Hem şimdi zanaat sahiplerine çok para veriyorlarmış; bazıları mühendisten bile fazla alıyormuş. Daha ne olsun...

Sakine Hanımın ikinci kocası bir bıyıktan başka bir şey değildir. Kapıdan girer - bıyık, kapıdan çıkar - bıyık... Herif Allahın günü bıyığı ile övünür durur. Erkek dediğinin bıyığı böyle olur, der, başka lâf bilmez. Suratını bıyığının arkasından karine ile ancak çıkarırsın. Bereket versin iki patlak, kanlı gözü var. Onlar hemen görünür. Bu iki gözle bir bıyık esaslı rakıcılardandır. İçip içip dayanır kapıya, erkekliğini göstermeğe başlar:

— Ulan piçler, (Sakine Hanımın ilk kocasından olan üçgen kafalı ile aptala) başımın dertleri, yıkılın ulan karşımdan (iki tokat, üç sille, onlar bir kenara)... Karı, sen bunları şımart daha, şımart, kafama çıkacak piçlerin be... Ulan, bu evin erkeği kim? Gelin bakayım evlâtlarım (kendinden olanlar iki küçük, şımarık oğlan); oturun şöyle dizime... Haa, rahat edin bakalım. Ananız olacak o karıya bakmayın, o bunak ne yaptığını bilmez. Ben burada yokken o piçlere yüz veriyor galiba, ha, ulan...

Bu dört çocuk, ve ailesinden çok Tekele faydası dokunan kocanın ortasında kalan Sakine Hanım ne eder, ne yapar da onlara bakar. Üstelik adamakıllı namusludur da... Ağzını açınca lokmalar adamın ağzına düşmüyor ki...

Sakine Hanımın evinde Elmalı suyu vardır. Bir çift teneke uydurmuş sakalık eder; konu komşuya, yakın evlere su taşır. Tenekelerin bacaklarında bıraktığı çürük izlerini kocası geceleri ayık olsa görecek ama, Sakine Hanım yatağa girerken o çoktan sızmıştır. Arasıra çamaşıra gittiği de olur. Ama, sıcak su ellerine iyi gelmiyor. Geçenlerde gene gitmişti de sodalı su ellerini yakıp kavurmuştu. O da parmaklarının ucu ile

elinin derilerini yukarıdan aşağıya kadar çekip soymuştu da altından kıpkırmızı, taze et çıkmıştı. Bir iki gün iş görememiş, ellerine bir şey değince acısından baygınlık geçirmişti.

Güneş ilk ışığını yollayıp son ışığını geri çekinceye kadar hep çalışmak: Sakalık etmek, sökükleri dikmek, yemek hazırlamak... Hele, ah şu yemek hazırlamak... Çocuklar daha küçük sayılırlar, iyi yemek isterler, onlar da et, tereyağı, yumurta yemeli, yalnız ekmek zeytine kanmazlar ki her zaman... Çocuklar sızlandılar mı, yüreği de götürmez. Gene çok şükür, arasıra onların da istekleri yerine geliyor. Lâkin şu bön kızının midesi doymak bilmez, ambar mı ambar, değirmen gibi öğütür kâfir... Sakine Hanım, ondan çektiği sıkıntıyı da içine sindirmesini bilir; ne yapalım, der; elbette bir hikmeti var ki, Allah verdi. O, sebepsiz yaratmaz; her halde vaktiyle bir günah işledim ki şimdi onun cezasını çekiyorum. Bazı bazı bu fikirler onu çok meşgul eder. Geceleri yatakta uzunboylu düşünür, eski günleri hatırlamağa çalışır. İçinden, acaba ne kabahat işlemiştim, der. Beynini kurcalar, zorlar, âdeta didikler, gene içinden çıkamaz. Biraz sonra uyumağa durur: Sabah erken kalkmak lâzım; gene ötekine berikine su taşımak var...

Sakine Hanımı sakalık yapmağa kadar sürükleyen düşünce, biriktirebileceği paranın üzerine oturmak değil. Çok şükür Allaha, o yanda gözü yok. Onu böyle kendini yeyip bitirircesine çalışmağa zorlayan öyle iyi bir niyeti var ki... Sakine Hanım bir inek almayı koydu aklına... Şöyle, bol sütlü, kınalı bir Kırım ineği... Süt para ediyor şimdi; hem suyu az karıştırırsa her halde çabuk müşteri edinir. O vakit yetimlerine çok iyi bakabilecek; hem onlara yoğurt, peynir de yapar. Rakıcı o zaman ne hali varsa görsün, isterse eve hiç uğramasın. Sakine Hanım, yakınlarına diyor ki, bir Kırım ineği altmış lira aylıklı bir kocadan çok daha iyidir. Üstelik sövüp dövmesi de yok. Onu evin ya-

pındaki çayırlığa bağlar, sabah akşam sağar, kim bilir, belki doğuracağı buzağı da dişi olur. Ama, ya ineği alırken kısır bir hayvanı yuttururlarsa... O vakit bütün emekleri, bütün didinmeleri boşa gitti demektir. Zorla bir araya getirdiği parasını havaya atmış olacak.

Bunları düşünüp bir an ümidini kaybeden Sakine Hanım, ne sersemim, diye mırıldanır, gebe değilse alırım, daha olmazsa muayene ettiririm. Böylece hal çaresini bulunca sevinçten yeniden kuvvetlenir. O zaman, yakaladığı gibi su tenekelerini, yüzü ah al, moru mor, alnında iri ter taneleri, gözleriyle etrafına gülerek, gene su dağıtmağa koyulur.

Haldun TANER

HARİKLİYA

Harikliya'yı sekiz sene evvelinden tanırım. O zamanlar Amerikan hastanesinin hastabakıcılık kurslarına devam ederdi. Az buçuk ingilizce de öğrenmişti. Fakat sonraları ne ingilizcesinden istifade edebildi, ne de o kurslarda öğrendiği hastabakıcılık bilgisinden... Döndü dolaştı, o da ablaları gibi terzilikte karar kıldı.

Dört kız kardeş de gündelikle dikişe gidiyor, eski bir saatçı ustası olan ihtiyar babaları ile iki kulağı da kütük gibi sağır analarını kıt kanaat geçindiriyorlardı. Harikliya'nın ablaları evde kalmış kartaloş kızlardı. Talihsizliklerinin hıncını birbirlerinden almağa kalkar, olur olmaz sebeplerle birbirleriyle dalaşırlardı. Halbuki Harikliya şen tabiatli idi. Daimî şakacılığı ve filozofça sözleri ile evin içindeki bu gergin havayı yatıştırmasını çok iyi becerirdi.

Belki güzel değildi. Fakat gençlikten, canlılıktan ileri gelen bir kanı sıcaklığı, bir cana yakınlığı vardı. Hattâ düzgün bacakları, civelek tavırları ile sokakta başları kendine çevirtmesini de biliyordu. Bu meziyetleriyle çok geçmeden bir nişanlı bulacağı tabiî idi. Nitekim günün birinde Andon Vasilyadis'le tanıştı.

Andon Vasilyadis uzun boylu, hassas ruhlu bir delikanlıydı. Gündüzleri bir karoseri tamircisinin yanında çalışıyor, geceleri de tepebaşında bir barda saksafonculuk ediyordu. Harikliya'ya kelimenin bütün mânasiyle âşıktı. Harikliya da oğlana pekâlâ bayıl-

yordu. Fakat çok sevildiklerini bir kere anlayan bütün kadınlar gibi ağırdan alıyor, kendini Andon'a dirhem dirhem satıyordu. Sanki halinde tavrında, sesinin tonunda: «Ben istersem senden çok daha âlâsı ile nişanlanabilirim ama,, sana acıyorum da böyle bir şey yapmıyorum» diyen bir ifade vardı. Fakat çocuk ezkaza hastalanıp da onu bir gün aramıyacak olsa, meraktan çıldırır, sokaklara uğrardı. Yâni severdi de göstermezdi kurnaz kız.

Düğünlerinin paskalyadan sonra yapılacağı söyleniyordu. Andon son zamanlarda İzmirdeki gazinocu bir amcasından beş bin liralık bir de miras yemişti. Harikliya'nın dişinden, tırnağından arttırdığı drahoması da buna eklenince, Kurtuluş'ta çoktanberi gözüne kestirdiği bir dükkânı satın alabilecek ve artık müstakil olarak bir karoseri imalâthanesi açabilecekti.

O zaman işleri işti. Karı koca ferih fahur geçinebilecekler, hattâ kimbilir, yakında pazar gezmelerine belki şöyle elden düşme bir küçük Austin'le dahi çıkabileceklerdi.

Paskalyada ikisi gelip beni aldılar. İhtiyar saatçinin evine götürdüler. Orada çörekler yendi, çaylar içildi. Harikliya çıkardı, çeyizini gösterdi. Kızcağız göz nuru dökmüş, çok ince şeyler işlemiş... Saadetten ikisinin de gözleri gülüyor. Allah versin. Harikliya, eli her işe yatkın, becerikli bir ev kadını. Andon da çalışkan, dürüst, efendi çocuk... Mesut bir yuva kurmak için hiçbir eksikleri yok.

Bizler böyle sabırsızlıkla düğün gününü beklerken bir sabah Andon'u karşımda buldum. Rengi uçmuş, yüzünde bir karış sakal, gözlerinin altı simsiyah:

— Bir haftadır işe gittiğim yok. Durmadan içiyorum, beyim, dedi. Gördünüz mü Harikliya'nın bana yaptığını?..

— Ne yaptı?

— Bitti, beyefendi, her şey bitti. Harikliya başkasını seviyor.

Daha fazla konuşamadı. Ağlamamak için dudaklarını dişleyip sustu.

— Aslı yoktur.Dur bakalım, dinliyelim; iftiradır belki, diyecek oldum. Fakat oğlan söylediklerimi duymuyor bile: «Her şey bitti, her şey..» diyor da başka bir şey demiyordu.

O akşam ilk işim ihtiyar saatçinin evine gitmek oldu. Onlar da Harikliya'daki büyük değişikliğin farkında imişler. Missuri zırhlısının İstanbula geldiği gündenberi kıza bir haller olmuş, dikişlerini yüzüstü bırakıp her gün İstanbula iniyor, bazı geceler de eve hiç gelmiyormuş. Komşulardan biri onu Beyoğlunda bir Amerikan bahriyelisi ile elele dolaşırken görmüş. Kardeşleri, anaları üzülmesin diye kadına henüz bir şey açmıyorlarmış.

— Siz yine açmayın, dedim. Bu her halde geçici ve sathî bir maceradır. Harikliya aklını er geç başına toplar. Vaziyet yine düzelir.

Fakat Andona lâf anlatmak mümkün olmuyordu. Çocuk bunu kendine bir onur yarası yapmıştı:

— Ben onu canımdan, her şeyimden çok seveyim de sonunda o bana bunu yapsın, diye söyleniyor, gece gündüz durmadan içiyordu.

Harikliya'yı bulmak, bu çılgınlıktan vazgeçmesi için dilimin döndüğü kadar nasihat etmek istiyordum. Bir pazar onu Parmakkapı'da, uzun boylu bir Amerikan bahriyelisi ile kolkola gördüm. Beni tanımamazlıktan gelip geçeceğini sanıyordum ki, o bilâkis adamı kolundan çekip yanıma getirdi:

— Nişanlım Jimmy.. diye takdim etti.

Jimmy ince belli, uzun bacaklı, filimlerde, mecmualarda gördüğümüz standard Amerikan bahriyelisi... Hamamdan yeni çıkmış gibi, toz pembe bir teni, masmavi gözleri, havaya kalkık kısacık bir burnu var. Keyifli bir köpek gibi beyaz dişlerini göstererek sebepli sebepsiz, olur olmaz her şeye gülüyor. Harikliya unuttuğu ingilizcesini hayli ilerletmiş. Sanki kırk yıl-

lık karı koca imişler gibi adamla bir teklifsizce konuşmalar.. bir şakalaşmalar.. bir itişip kakışmalar...

— Peki, dedim, ya Andon?..

Arsız arsız güldü:

— Andon'un yüzüğünü dün sabah yolladım, dedi. Onu zaten sevmezdim. Sadece acırdım.

— Asıl şimdi acınacak halde..! Kendine bir fenalık yapabilir.

— Ne yapalım, beyim, dedi. **L'amour est plus fort que la mort.** — Haspanın fransızcası da vardır. —

Demindenberi konuşmalarımızı anlamadan dinleyen Jimmy, **L'amour** kelimesini duyunca kızın esmer kolunu okşadı:

— **Oui mon amour,** diye tasdik etti.

— Benim de bu nişana aklım ermiyor, dedim. Bu herif seni beraber götüremez. İki gün sonra çıkıp gidince sen yine o beğenmediğin Andon'a kalacaksın. O zaman ne yüzle...

Sözümü kesti:

— Jimmy beni Amerikaya aldırtacak, söz verdi, dedi. Sonra adamın omuzuna yaslanıp, gözlerini devirerek: «**Didn't you promise darling?**» diye sordu.

Israr beyhude olacaktı. Harikliya kararını çoktan vermiş ve görünüşe nazaran artık dönülemiyecek kadar da ileri gitmişti. Yanlarından uzaklaştım.

On beş gün sonra Missuri zırhlısı geldiği gibi büyük merasimle limanımızdan ayrıldı. Zırhlı gidince Harikliya evine döndü. Fakat ailesi ile barışmak için değil, eşyalarını toplayıp pasaportunu çıkartmak için.

Ama, neme lâzım, Jimmy de sözünün eri çıktı. Amerikaya gider gitmez para yolladı. Konsolosluğa mektuplar yağdırdı. Ne yaptı yaptı, nişanlısını oraya aldırdı.

Harikliya gideli nerdeyse iki sene olacak. Geçenlerde bir mektubunu aldım. Orada rahatı yerinde imiş. Kocası çoktan terhis olunmuş. Şimdi Brooklyn'de bir radyo fabrikasında 65 dolar haftalıkla çalışıyormuş.

Sarı saçlı, kırmızı yanaklı bir de yavruları varmış.

Şu kadınlar bir bakıma pek nankör, bir bakıma da pek hakikatli oluyorlar. Mektubun sonunda Andon'u sormayı da unutmamış: «Ne yapıyor benim zavallı Andon'cuğum?» diyor.

Andon'un geçen yılbaşı zengin bir garaj sahibinin kızı ile evlendiğini ve genç karısiyle gül gibi geçinip gittiğini Harikliya'ya yazmadım. Varsın orada hâlâ kendisi için sararıp solan bir eski nişanlı hayaliyle övünsün dursun. Zira bazı kadınlar tam mânasiyle mesut olabilmek için ille birini bedbaht etmiş olmanın gururunu duymalıdırlar.

İlhan TARUS

MÜSTEŞAR BEY

İyi okuyamadım. Babam iptidaları oldukça varlıklı bir adamken yoksul düştü. Yirmi yaşıma kadar tüccar kâtipliği filân ettim. Sonra kötü gün dostu bir valinin yardımiyle İbradı'ya nahiye müdürü oldum.

Nahiye müdürü olmak bu zamanda öyle büyük bir iş değil ama, İbradı da pek öyle bildiğimiz, gördüğünüz nahiyelere benzemez. Zaten Antalyada Zaferi Millî otelinin kahvesinde konuştuğum o nargile tiryakisi ihtiyar da söylediydi de «nolacak, diye düşündüydüm, insan karakol kumandanı ile muhtarı avucunun içine aldı da fırsatını getirip halka şöyle bir iki defa göründü müydü, Kaymakamdan gelen kâğıtlara arzolunur, saygılarımı sunarım, filân şeklinde karşılıklar döktürmeğe başladın mı, o da etekleri indirir. İşler saat gibi tıkır tıkır işlemeğe başlar. Buralarda eşkıya soygunculuğu falan olmaz. Medenî yerler. Hudut boyu da değil ki, kaçakçılıkla uğraşsın.»

Aldanmışız, hem de çok fena aldanmışız: Bir de kasabanın bağları arasına girdik; ne göreyim, her kapının önünde bir kerli ferli zat... Arabacı akıl verdi de yere atladım. Saçlı, sakallı yerliler, üçer beşer yolumun üstüne diziliyorlar:

— Hoş geldiniz beyefendi, safalar geldiniz beyefendi.. diye etekliyorlar. Yerin dibine geçtim. Hükûmet konağına alayı vâlâ ile geldik. Baktım, karakol

kumandanı bunların önünde elpençe divan duruyor. Jandarmalar on adım geride, esas vaziyetinde.

Bizim çoluk çocuk, eski bir yargıtay âzasının evine misafir edildi. Bize de ayrı bir konakta oda açıldı. Halılar, kilimler, karpuzlu lâmbalar... Ortaya bir bakır mangal geldi ki, içinde ateş olmasa, Sultan Mahmudun altın kakmalı tahtı sanacaktım.

Neyse efendim, biz bulduk rahatı. Sabah akşam âyan meclisi gibi kahvede, bu beylerle ver yansın iskambil, domino. Hem nasıl:

— Papazı kırınız beyefendi hazretleri... İstirham ederim kırınız. Abdi hakirde bir bey var. Onu takdim edeceğim.

— Bendenizle bir aznif oyununa tenezzül buyurulur mu?

Böyle...

Günün birinde kış geldi. Her akşam birinin evinde toplanmağa başladık. Çaylar, keten helvaları, fincan oyunları... Hanımlar ayrı sıra takip ederler, beyler ayrı sıra. Bir hayat ki, dostlar başına. Şaka değil: en âdisi vali mütekaidi. Sözü, sohbeti çekilir, fikrinden, ilminden istifade olunur, hele görgüleri derya mı derya...

İçlerinde bir müsteşar vardı. Adı Hâdi Bey mi, Hidayet Bey mi, neydi, geçmiş zaman, unutmuşum. Silsilesi İbradı'ya yuvalanmış. Söylediğine göre sekiz batın öteden büyük dedesinin büyük dedesi, kardeşleri, amca oğulları, teyze zadeleri... Hepsi, Akseki ilkmektebi ile Antalya Sultanisini bitirirler, İstanbulda ya Mülkiyei Şahaneden, ya Hukuk medresesinden, ekseriya birincilikle rüus alarak, hizmeti devlete girerlermiş. İktidarda kim, hangi parti, ne cins ve çeşitten insan olursa olsun, mutlaka en yüksek kademelere kadar yükselip servetler, payeler ve nişanlar elde etmişler... Allah selâmet versin, çok muhterem bir adamdı bu Hâdi Bey. İnsan elini öperken bir ürperme geçirirdi. Öyle beyaz bıyıklarla süslü, kıpkızıl yanaklı, dik

bir baş... Levend bir gövde... Daima yepyeni, pırıl pırıl bir redingot, yakasında mevsimine göre bir çiçek, dik kolalı yaka üzerinde siyah boyunbağı...

Bir sesi vardı. Kalın, mahabetli, öylesine tok, müessir... Konuşmağa başladı mı, sanırsınız Meclisi Mebusanda Nafia Nazırı Oskan Efendi nutuk çekiyor.

Sonra öyle ince adam, kadın gibi hassas, rakik bir kalb; merhamet, şefkat dolu. Nahiyenin bütün kimsesiz köpekleriyle kedileri onun eline bakar. Zaten bütün işi gücü bu: Sabah erkenden, arkasında elli yıllık uşağı Selim ağa, doğru kasap Etemin dükkânına gider. Zaten ciğerler, yürekler filân evvelden hazırlanmıştır. Bunlar paketlere bölünür. Muayyen durak yerlerinde, şaşılacak bir nizamla bekleşen üçerlik, beşerlik gruplara dağıtılır. Hâdi Bey bu işe başından sonuna kadar nezaret eder. Karabaşları okşar, tekirleri sever, birbirlerinin nafakalarına dokunmamaları için o tarihî tecrübelerinden istifade ederek tedbirler düşünür: Acarları tek tek doyurur. Kimisine yemek sırasında tasma takar. Bazı yavuz kedileri kenara çekip gizli gizli besler.

Ömür adamdı bu Hâdi Bey, vesselâm...

Etrafın anlattığına göre birçok yüksek memuriyetlerde bulunmuş, Kurtuluş Savaşına ilk katılan İstanbul ricalindenmiş... Hattâ Padişaha çok bağlıdır, diyerek İnebolu'dan geri çevirmişler de, sonra iş anlaşılıp Cide'den içeri alınmış ve ikram itibarla Ankara'ya getirilmiş.

Daima ciddî bir yüz, ağırbaşlı bir tavır göstermekle beraber hiç bir şeye hiddetlendiği görülmemişti. Emekliye ayrılıp baba ocağı İbradı'daki konak yavrusu eve döndüğünden bu tarafa, aşağı yukarı on iki senedir, arkadaşlarından, ahaliden, memurin ve esnaftan tek incinen yoktu Hâdî Beyden... Ama tek. Benim orada kaldığım üç buçuk yıl zarfında da «Beyefendi oğlum» suz hitabını işitmedim. Kapısından içeri her ayak atışımda, elinde idare kandili ile karşılar:

— Buyursunlar, müdür beyefendi oğlumuz, derdi, ehibbayı kiramın ekserisi teşrif buyurdular. Zannederim meşagili kesire arasında, yorgun argın, bendehaneyi teşrif tenezzülünde bulunuyorsunuz. Himmetiniz var olsun. Bugün umuru devlet siz gençlerin eline emanet olunmuştur. Buyurun beyefendi oğlumuz, şöyle geçiniz...

— Aman efendim?..

— İstirham ederim, şöyle buyurunuz. Siz gerçi gençsiniz, fakat filhal nahiyemizde Devleti Aliye'yi temsil ediyorsunuz. Beyefendilerin müsaadei aliyyeleriyle en başa oturmanız bizim için mabzı şereftir...

Yalnız bir şeye kızdığını söylerlerdi. Ona da meydan vermemek için herkes son derece ihtiyatla konuşurdu. Ben bunu sonra sonra anladıydım. Hattâ, sanırım, büyük bir saygısızlık işleme tehlikesi de atlattım. Bereket, eski Şûrayi Devlet reislerinden, meşhur kanarya meraklısı Haşim Beyin mabirane bir manevrası imdadıma yetişti de, Hâdi Beyin kim bilir ne korkunç bir şekilde üstüme yıkılacak olan gazabından yakayı sıyırdım. Sıyırdım ya, fırtına başka taraflara doğru genişledi; aldı verdi, bir âfet halini aldı.

Ben ne bileyim efendim? Söze karışmış olmak için, gene bir kış gecesi toplantısında:

— Hâdi Beyefendi hazretleri, dedim, memuriyet hayatında İbradılıların kendi bemşerilerini, hattâ yakın kaza, civar vilâyet balkından olanları lüzumundan fazla tuttukları rivayet olunur. Acaba doğru mu?

Haşim Bey hemen atılmıştı:

— Yâni müdür beyefendi, İbradı ve civarı balkının diğer mıntakalar balkına nazaran daha istidatlı oldukları hakkında bir rivayet işitmişler; onu soruyorlar.

Hâdi Beyin gür kaşları hafifçe çatılmıştı. Biraz durdu. Gözlerini sağa sola devirdi. Sonra oda kapısının dibinde bekliyen Selim ağaya dönerek:

— Mezar taşı gibi ne dikiliyorsun orada? Söyle, şerbetler gelsin.

Diye gürledi. İri, kıllı elleriyle bıyığını, kaşlarını sıvazladı. Etrafta çıt yoktu.

Bir hatâ işlediğimi anlamıştım. Fakat neticesine de katlanmağa karar vermiştim. Hem Haşim Beyin tefsiri benim hödükçe sualimin mânasızlığını oldukça hafifletmişti. Hâdi Beyin yüzü onu gösteriyordu.

Öyle temkinli, metîn bir sesle söze başladı ki, hürmetimden ayaklarına kapanasım geldi.

— Müdür beyefendi oğlumuz, dedi, bunu hep söylerler. Hayatımız boyunca gerek ben, gerek burada hazır bulunan ţevatı kiram, daima bu bühtana, açık veya gizli şekilde mâruz kalmışızdır. Fakat sizi temin ederim ki, kanunî ehliyet ve liyakati haiz olmıyan bir kimse, velev İbradılı dahi olsa, bizden en ufak bir sahabet görmemiştir. Asla ve kat'aaa!..

Etraftan mırıltılar yükseldi:

— Asla ve hâşâââ!..

— Yalnız bir defa, tek bir defa, ben kendi nefsime, bu hatâyı işledim.

Etrafta, bu sefer daha alçaktan, mırıltılar oldu:

— Allah Allah! Nasıl olur? filân diye.

Hâdi Bey, vakar ve azametini hiç bozmadan devam etti:

— Evet, tek bir defa bu hatâyı işledim. Şimdi de hâlâ bunun azabını çekmekteyim. Bakın, fırsatını bulmuşken size anlatayım.

O sırada Selim ağa, elinde bir tepsi ile içeri girdi. Kocaman bir gümüş tepsinin içi kızıl vişne şerbeti bardaklariyle doluydu. Şıkır şıkır şerbetler içildi. Hâdi Bey cebinden büyük bir yazma mendil çıkararak çarşaf gibi açtı, ağzını, bıyığını kuruladı:

— Övvvv... Estağfurulla.. diye geğirip homurdandı.

— Ankarada, cumhuriyetin ilk yıllarında Orman ve Maadin Vekâleti müsteşarı bulunuyordum. Millî hükûmetin kurulduğu gün hissedilmiş olan noksanlardan biri o devrede de kendini belli edip duruyordu:

İyi memur kıtlığı. Nereye elimizi atsak, boş çıkıyordu. Başka bir işde dikiş tutturamamış, bu yüzden devlet kapısına yapışmış, müruru zamanla büyüklerinin nabzına göre şerbet vererek; kademe kademe yükselip en ehemmiyetli makamlara geçip oturmuş, bir sürü işe yaramaz adam... Gerçi fennî elemanlarımız, orman ve maadin mühendislerimiz, mütehassıslarımız yok değildi. Hattâ tümen tümendi. Fakat ha deyince, makama bir mucip kaleme alacak, aklı başında, bir tek yardımcımı yoktu dersem inanınız... Her şey fenle, ihtisasla bitmez ki efendim... Eli kalem tutar, dakikasında mukteza tâyinine muktedir, ateş gibi bir vekâlet kadrosu bulunmazsa, gel hayır gör sen devlet umurundan...

Deli olmak işten değil.

Bir gün daire müdürü bana yeni bir odacı göndermiş. Baktım: Eli yüzü düzgün bir delikanlı. Bir iki gün hizmetten sonra nazarı dikkatimi çekti: Konuşması, bir lâfı alıp filânca müdüre götürmesi, ziyaret için gelenlere muamelesi, şu bu halleri hoşuma gitti. Derken bir âdet çıkardı: Kendisine verdiğim emirleri küçük bir deftere not ediyor, sonra aldığı neticeleri pürüzsüz bir şekilde gelip anlatıyor. Az zamanda o kadar zekâ eseri gösterdi ki, ben filânca umum müdürü çağırtıp ona herhangi bir iş hakkında meram anlatmağa çalışacağım yerde bu işi birkaç kelime ile odacıya anlatıyor ve: «Git, ona söyle» diyordum. Bu şekil, maslahat için de uygun düşüyordu. Çünkü odacı umum müdürün zekâsı nisbetinde meseleyi tekrar etmekten yerinmiyor, karşısındaki sıkılmadan, korkmadan dinlediği için, iyice anlamadan odacının yakasını bırakmıyordu. Âdeta Vekâletin makinesine bir yağ damlası damlamış gibiydi.

Böyle bir adam elinize geçer de istifade etmez misiniz?

Onu evrak kalemine müvezzi nasbettim, kendi işlerimde kullandım. Üç ay sonra kâtipliğe, derken mümeyyizliğe terfi ettirdim. Derecesiyle beraber kıyafet

ve ehliyeti de yükseldi. Hizmetinin üzerinden iki yıl geçmeden bizimki şube müdürlüğüne yükselmiş bulunuyordu.

Bu arada gerçi bazı hâdiseler olmadı değil. Meselâ memurlar arasında dedikodular, çekememezlikler, hattâ müdürler ve mütehassıslar arasında homurdanmalar... Bunlar benim kulağıma kadar geliyordu. Tabiî kıymet vermiyordum. Vekil de bir iki defa ağız açacak oldu da lâfı ağzına tıkadım: Beyefendi, siz Vekâletin siyasî mümessilisiniz, bense idarî âmiri... Bu muazzam makine mütehassısla, mühendisle dönemez. Çekirdekten yetişme veya sonradan bulma müdirana, kaleminden kan damlayan âmirlere ihtiyaç vardır. Müsaade buyurunuz, bu çocuk bir devlet recülü olmağa namzettir. Sonunda siz de iftihar edeceksiniz.

Allah selâmet versin, Vekil öyle gün görmüş, Devleti Aliyye akîlâmmda hizmet vermiş, sahibi idrâk bir adamdı. Ses etmedi. Keşke etseydi...

— Hayrola beyefendi, diye atıldım.

— Keşke benim iki elimi dibinden kırsaydı da, onun inhasını imza edemez olsaydım... Evet, günün birinde bu odacı bozuntusunu müsteşar muavinliğine irtika ettirdik. Gel zaman, git zaman. herif Şûrayı Âliye seçilmez mi? Öp babanın elini... Doğrusu ben bu kadarına taraftar değildim. Lâkin tutabilirsen tut. Herifte cevher var, kıymet var; Allah da bir kere yürü yâ kulum dedi mi, tamamdır...

Meğer başımıza gelecek varmış. Meğer kendi elimizle koynumuzda yılan beslemişiz. Günün birinde, Antalyada bizim rahmelti Osman Nuri Beyden intikal eden meb'usluğa bendenizi namzet gösterdiler. Bu efendi, yüksek makama sahip bir hemşeri sıfatiyle hususî mezuniyet almış, Antalya'ya koşmuş. Kulüplerde, kahvehanelerde, meydanlarda aleyhimizde bir feverana başlasın.. bir köpürsün.. bir iftira, hakaret yağmuruna tutsun bizi... Aman Allah... Ben yakınlarımı, hemşerilerimi ellerinden tutup yüksek makamlara ge-

tiren, devlet teşkilâtı içinde bir İbradılılar ağı kurmağa çalışan, ihtiyar bir örümcek imişim. Evet, ihtiyar bir örümcek... Yegâne kusurumuz da bu. Denaetin derecesini görüyor musunuz? Bağırdı, nutuklar irad etti... Neticede...

Hâdi Beyin başı önüne doğru sarkmıştı. Güç halle ekliyebildi:

— Neticede... Geçtik meb'usluktan, bulunduğumuz makamdan da bir ayak evvel tekaüde sevkedildik. İşte ben böyle zina mahsulü bir veledin, böyle...

Hâdi Bey başını kaldırmıştı. Gözleri kanlı kanlı etrafta dolaşıyor, bıyıkları diken diken havalanıyordu. O kadar bol ve çeşitli şekilde küfrediyordu ki, hayatımın büyük bir kısmı aşağı tabakadan insanlar arasında geçtiği halde, bunların çoğunu ilk defa işitiyordum.

Onun biraz sükûnet bulmasını bekliyen misafirlerden esbak Rüsumat Nazırı Fettah Bey, gayet yumuşak ve tatlı bir sesle sordu:

— Demek bu nankör, beyefendi?..

Hâdi Bey gürledi:

— Evet, bu pespaye nankör, bu rezil yanaşma parçası, bu leş kokulu paçavra, aslen İbradılı idi.

SON

İÇİNDEKİ YAZARLAR

Samet Ağaoğlu
Abdülkadir Çakır
Fahri Erdinç
Muzaffer Hacıhasanoğlu
Ceyhun Atuf Kansu
Orhan Kemal
Suphi Kilimci
Muhtar Körükçü
Bekir Sıtkı Kunt
Kemal Bekir Manav
Ferhan Oğuzkan
Mahmut Özay
Zeyyad Selimoğlu
Haldun Taner
İlhan Tarus

100 kuruş